

Μελέτη για την καταγραφή των απαιτούμενων υποδομών μεταφοράς / μετακίνησης, διαμονής και υγείας στις περιοχές-στόχος, συμπεριλαμβανομένων και των υποδομών για ΑμΕΑ καθώς και τον προσδιορισμό και τεκμηρίωση των κριτηρίων αξιολόγησης και επιλογής των θέσεων ανάπτυξης των πιλοτικών δράσεων καταδυτικών πάρκων στην περιοχή

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3
ΕΝΟΤΗΤΑ 1: ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΟ ΠΡΟΦΙΛ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	3
ΕΝΟΤΗΤΑ 2 : ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	16
ΕΝΟΤΗΤΑ 3: ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ	41
ΕΝΟΤΗΤΑ 4: ΚΑΤΑΔΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ & ΚΑΤΑΔΥΤΙΚΑ ΠΑΡΚΑ	72
ΕΝΟΤΗΤΑ 5 Κριτήρια Επιλογής Θέσεων Δημιουργίας Θαλάσσιων Πάρκων	82
ΕΝΟΤΗΤΑ 6 ΕΠΙΛΟΓΟΣ	88

Πίνακας Εικόνων

Εικόνα 1 Ανάγκες σε νερό ανά περιφέρεια και Νομό	46
Εικόνα 2 Διαθεσιμότητα νερού ανά περιφέρεια και νομό	47
Εικόνα 3 ΑΠΕ στα Νησιά του Αιγαίου	52
Εικόνα 4 Εγκατεστημένη ισχύς ανά περιοχή (σε MW)	52
Εικόνα 5	53
Εικόνα 6 Δίκτυο Ακτοπλοϊκών Συνδέσεων Κυκλάδων 2014	68
Εικόνα 7 Σχέση ελαχίστων απαιτήσεων δρομολόγησης ως προς τα υφιστάμενα εβδομαδιαία δρομολόγια (Κυκλάδες – 2014)	69
Εικόνα 8 Δίκτυο Ακτοπλοϊκών Συνδέσεων Δωδεκανήσων 2014. Ελεύθερη Δρομολόγηση(πράσινο) & Δημόσια Υπηρεσία(κόκκινο)	70
Εικόνα 9 Σχέση ελαχίστων απαιτήσεων δρομολόγησης ως προς τα υφιστάμενα εβδομαδιαία δρομολόγια (Δωδεκάνησα – 2014)	71
Εικόνα 10 Γράφημα μεταβολής χαρακτηριστικών Θαλάσσιας ζωής εντός Πάρκου	74
Εικόνα 11 Στοιχεία Πιστοποιητικών Καταδύσεως 1967 - 2006	75
Εικόνα 12 Θαλάσσιο Πάρκο Mendes Ισπανία	76
Εικόνα 13 Θαλάσσιο Πάρκο Αίγυπτο	80

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα μελέτη έχει συνταχθεί για την Αναπτυξιακή Εταιρεία Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου -ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ Α.Ε. Ν.Α., και αφορά την καταγραφή της κοινωνικοοικονομικής κατάστασης της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, την καταγραφή των απαιτούμενων υποδομών μεταφοράς / μετακίνησης, διαμονής και υγείας στις περιοχές-στόχος, συμπεριλαμβανομένων και των υποδομών για ΑμΕΑ καθώς και τον προσδιορισμό και τεκμηρίωση των κριτηρίων αξιολόγησης και επιλογής των θέσεων ανάπτυξης των πιλοτικών δράσεων καταδυτικών πάρκων στην περιοχή.

Για την ολοκλήρωση της μελέτης, χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, στοιχεία από το αρχείο της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, καθώς και την ανάλυση επιτυχημένων παραδειγμάτων καταδυτικών πάρκων στην Μεσόγειο, ώστε να διαμορφωθούν τα κριτήρια επιλογής των νησιών.

1: ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΟ ΠΡΟΦΙΛ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

Περιοχή – στόχος της παρούσας μελέτης αποτελεί η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, η οποία εκτείνεται στη θαλάσσια ζώνη από τις ακτές της Αττικής (Μακρόνησος) έως τα νότια παράλια της Τουρκίας (Καστελόριζο). Αποτελείται από 79 νησιά, από τα οποία κατοικούνται τα 48 και 178 βραχονησίδες. Η συνολική της έκταση είναι 5,286 τ.χλμ. (ποσοστό 4% της επιφάνειας της Ελλάδας) και ο πληθυσμός της ανέρχεται σε 308.610 κατοίκους (βάση της Απογραφής 2011). Αποτελείται από τους Νομούς Κυκλάδων και Δωδεκανήσου.

Η έκταση ανά νησί της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου αποτυπώνεται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 1 - Έκταση ανά νησί Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

Ν. Δωδεκανήσου κατά νησί σε τ.χλμ			Κυκλάδων κατά νησί σε τ.χλμ		
A/A	Νησί	Έκταση	A/A	Νησί	Έκταση
1	Ρόδος	1.401,46	1	Νάξος	429,78
2	Κάρπαθος	300,15	2	Άνδρος	379,21
3	Κως	287,61	3	Πάρος	196,3
4	Κάλυμνος	110,58	4	Τήνος	194,5
5	Αστυπάλαια	96,42	5	Μήλος	158,4
6	Κάσος	66,41	6	Κέα	131,69
7	Τήλος	61,48	7	Αμοργός	121,46
8	Σύμη	57,86	8	Ίος	108,71
9	Λέρος	54,05	9	Κύθνος	99,43
10	Νίσυρος	41,26	10	Μύκονος	86,12
11	Πάτμος	34,14	11	Σύρος	84,06
12	Χάλκη	26,99	12	Θήρα	76,19
13	Σαρία	20,42	13	Σέριφος	75,2
14	Λειψοί	15,84	14	Σίφνος	73,94
15	Ψέριμος	14,61	15	Σίκινος	41,67
16	Αγαθονήσι	13,41	16	Ανάφη	38,63
17	Λέβιθα	9,12	17	Κίμωλος	37,42
18	Μεγίστη	9,11	18	Αντίπαρος	35,09
			19	Φολέγανδρος	32,38
			20	Μακρόνησος	18,42
			21	Πολύαιγος	18,14
			22	Ηρακλειά	18,07
			23	Γυάρος	17,57
			24	Κέρος	15,04
			25	Ρήνεια	13,90
			26	Δονούσα	13,65
			27	Θηρασιά	9,24

Δημογραφικά Στοιχεία

Μετά την πρόσφατη διοικητική μεταρρύθμιση περιλαμβάνει 13 Περιφερειακές Ενότητες και 34 Δήμους. Ειδικότερα, οι Κυκλάδες αποτελούνται από 9 Περιφερειακές Ενότητες και 19 Δήμους, ενώ τα Δωδεκάνησα αποτελούνται από μόλις 4 Περιφερειακές Ενότητες, με 15 Δήμους.

Ο πληθυσμός της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, βάσει της τελευταίας απογραφής (2011), ανέρχεται σε 309.015 κατοίκους, εκ των οποίων 190.988 κατοικούν στα Δωδεκάνησα και 118.027 στις Κυκλάδες. Αναλύοντας τον παρακάτω Πίνακα, ο οποίος δείχνει την πληθυσμιακή εξέλιξη της Περιφέρειας μεταξύ των ετών 1971

- 2011, διαπιστώνεται ότι παρουσιάζεται μια ανάπτυξη της τάξης του 49%, και αντίστοιχα η ανάπτυξη των επιμέρους Νομών της για την ίδια περίοδο είναι της τάξεως του 36,66% για τις Κυκλάδες και 57,82% για τα Δωδεκάνησα.

Πίνακας 2 - Πληθυσμιακή Εξέλιξη Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου 1971 - 2011

	Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου	Κυκλάδες	Δωδεκάνησα	Σύνολο Χώρας
1971	207.385	86.368	121.017	8.768.641
1981	233.529	88.458	145.071	9.740.417
% μεταβολή 1971 - 1981	12,61	2,42	19,88	11,08
1991	257.481	94.005	163.476	10.259.900
% μεταβολή 1981 - 1991	10,26	6,27	12,69	5,33
2001	302.686	112.615	190.071	10.964.020
% μεταβολή 1991 - 2001	17,56	19,80	16,27	6,86
% μεταβολή 1971 - 2001	45,95	30,39	57,06	25,04
2011	309.015	118.027	190.988	10.816.286
% μεταβολή 2001-2011	2,09%	4,81%	0,48%	-1,35%
% μεταβολή 1971-2011	49%	36,66%	57,82%	23,35%

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ (Τα πληθυσμιακά μεγέθη που αναφέρονται προέρχονται από την αναθεώρηση των στοιχείων της ΕΛΣΤΑΤ που έλαβε χώρα το 2014)

Στον Πίνακα 3 παρουσιάζεται ο «μόνιμος πληθυσμός» για το 2011 της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου κατά Περιφερειακή Ενότητα και Νομό σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ., καθώς και η συμμετοχή της κάθε Περιφερειακής Ενότητας και Νομού στον συνολικό πληθυσμό της Περιφέρειας. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο πληθυσμός αναφοράς είναι ο «μόνιμος πληθυσμός», που σύμφωνα με τη Εθνική Στατιστική Αρχή περιλαμβάνει τα άτομα, ανεξαρτήτως υπηκοότητας, που δήλωσαν ότι διαμένουν στο συγκεκριμένο νησί κατά τον τελευταίο χρόνο ή αφίχθησαν πιο πρόσφατα αλλά σκοπεύουν να μείνουν εκεί για δώδεκα μήνες.

Πίνακας 3 - Μόνιμος Πληθυσμός Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου κατά Περιφερειακή Ενότητα - 2011

Χωρική Ενότητα	A/A	Περιφερειακή Ενότητα	Πληθυσμός	% Συμμετοχή Πληθυσμού Περιφερειακών Ενοτήτων
Κυκλάδων	1	Άνδρου	9.221	2,98%
	2	Θήρας	18.883	6,11%
	3	Κέας - Κύθνου	3.911	1,26%
	4	Μήλου	9.932	3,21%
	5	Μυκόνου	10.134	3,27%
	6	Νάξου	20.877	6,75%
	7	Πάρου	14.926	4,83%
	8	Σύρου	21.507	6,95%
	9	Τήνου	8.636	2,79%
Σύνολο Νομού Κυκλάδων			118.027	38,19%
Δωδεκανήσου	10	Καλύμνου	29.452	9,53%
	11	Καρπάθου	7.310	2,36%
	12	Κω	34.396	11,13%
	13	Ρόδου	119.830	38,77%
Σύνολο Νομού Δωδεκανήσου			190.988	61,80%
Σύνολο Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου			309.015	100%

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ - απογραφή 2011

Όπως διαπιστώνεται από τον Πίνακα 3 ο Νομός Δωδεκανήσου έχει το 61,80% του συνολικού πληθυσμού της Περιφέρειας. Επίσης, η Περιφερειακή Ενότητα της Ρόδου είναι εκείνη με τη μεγαλύτερη συμμετοχή στον συνολικό πληθυσμό της Περιφέρειας, γεγονός αναμενόμενο αφού η Ρόδος κατέχει το 38,77% του συνολικού πληθυσμού της Περιφέρειας, ποσοστό μεγαλύτερο από το σύνολο του Νομού Κυκλάδων. Τη δεύτερη και την τρίτη θέση καταλαμβάνουν οι Περιφερειακές Ενότητες της Κω και της Καλύμνου αντίστοιχα. Όσον αφορά τον Νομό Κυκλάδων, οι Περιφερειακές Ενότητές με τη μεγαλύτερη συμμετοχή στο

συνολικό πληθυσμό της Περιφέρειας είναι οι Περιφερειακές Ενότητες της Νάξου και της Σύρου, που καταλαμβάνουν την τέταρτη και την πέμπτη θέση στη κατάταξη συμμετοχής στον συνολικό πληθυσμό της Περιφέρειας.

Στον Πίνακα 4 παρουσιάζεται η κατανομή του πληθυσμού της Περιφέρειας με βάση την απογραφή του 2011 κατά Δήμο.

Πίνακας 4 - Μόνιμος πληθυσμός Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου κατά Δήμο - 2011

A/A	Δήμος	Πληθυσμός Δήμου	A/A	Δήμος	Πληθυσμός Δήμου
Νομός Κυκλάδων			Νομός Δωδεκανήσου		
1	Ανδρου	9.221	1	Αγαθονησίου	185
2	Ανάφης	271	2	Αστυπάλαιας	1.334
3	Θήρας	15.550	3	Καλυμνίων	16.179
4	Ιητών	2.024	4	Λειψών	790
5	Σίκινου	273	5	Λέρου	7.917
6	Φολεγάνδρου	765	6	Πάτμου	3.047
7	Κέας	2.455	7	Καρπάθου	6.226
8	Κύθνου	1.456	8	Κάσου	1.084
9	Κιμώλου	910	9	Κω	33.388
10	Μήλου	4.977	10	Νίσυρου	1.008
11	Σερίφου	1.420	11	Μεγίστης	492
12	Σίφνου	2.625	12	Ρόδου	115.490
13	Μυκόνου	10.134			
14	Αμοργού	1.973			
15	Νάξου και Μικρών Κυκλάδων	18.904			
16	Αντίπαρου	1.211	13	Σύμης	2.590
17	Πάρου	13.715	14	Τήλου	780
18	Σύρου - Ερμούπολης	21.507	15	Χάλκης	478
19	Τήνου	8.636			

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ

Στον ακόλουθο Πίνακα παρουσιάζεται η κατανομή των νησιών της Περιφέρειας σε πληθυσμιακές ομάδες με βάση τον μόνιμο πληθυσμό τους κατά την απογραφή του 2011.

Πίνακας 5-Κατανομή Νησιών σε Πληθυσμιακές Ομάδες

Πληθυσμιακές Ομάδες	Νησιά	Πληθυσμός Νησιών	Αριθμός Νησιών ανά ομάδα
άνω των 35.000 κατοίκων	Ρόδος	115.490	1
20.001 – 35.000 κάτοικοι	Κως	33.388	2
	Σύρος	21.390	
10.001 – 20.000 κάτοικοι	Νάξος	17.970	5
	Κάλυμνος	16.001	
	Θήρα	15.230	
	Πάρος	13.715	
	Μύκονος	10.110	
5.001 – 10.000 κάτοικοι	Άνδρος	9.221	4
	Τήνος	8.636	
	Λέρος	7.917	
	Κάρπαθος	6.171	
2.001 – 5.000 κάτοικοι	Μήλος	4.977	6
	Σύμη	2.590	
	Κέα	2.446	
	Ίος	2.024	
501 – 2.000 κάτοικοι	Αμοργός	1.971	11
	Κύθνος	1.456	
	Σέριφος	1.420	
	Αστυπάλαια	1.334	
	Αντίπαρος	1.211	
	Κάσος	1.084	
	Νίσυρος	987	
	Κίμωλος	908	
	Λειψοί	790	
	Τήλος	780	
	Φολέγανδρος	765	
1 – 500 κάτοικοι	Μεγίστη	492	23
	Χάλκη	478	
	Κουφονήσια	399	
	Θηρασιά	319	
	Σίκινος	273	
	Ανάφη	271	
	Σχοινούσα	227	
	Αγαθονήσι	185	
	Δονούσα	167	
	Ηρακλεία	141	
	Τέλενδος	94	
	Ψέριμος	80	
	Σαρία (Καρπάθου)	45	
	Αρκιοί	44	
	Δήλος	24	
	Γυαλί (Νισύρου)	21	
	Φαρμακονήσι	10	
	Μακρόνησος	9	
	Πολύαιγος (Κιμώλου)	2	
	Μάραθος Πάτμου	2	
	Καλόλιμνος (Καλύμνου)	2	
	Πλάτη (Καλύμνου)	2	
	Κάτω Αντικέρι (Αμοργού)	2	

Από τον προηγούμενο Πίνακα διαπιστώνεται ότι περίπου τα τρία τέταρτα των νησιών της Περιφέρειας έχουν πληθυσμό μικρότερο των 3,000 κατοίκων. Πιο συγκεκριμένα, 23 νησιά της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου ανήκουν στην πληθυσμιακή τάξη των 1 – 500 κατοίκων, 11 στην τάξη 501 – 2000 κατοίκων, 6 στην τάξη των 2.001 – 5.000, 4 στην τάξη των 5.001 – 10.000 κατοίκων, 5 στην τάξη των 10.001-20.000 κατοίκων, 2 στην τάξη των 20.001 - 35.000 κατοίκων και μόνο ένα στην κατηγορία άνω των 35.000 κατοίκων.

Συμπερασματικά, το βασικό χαρακτηριστικό της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου αποτελεί ο μεγάλος αριθμός νησιών διαφορετικού μεγέθους και χαρακτηριστικών. Όπως διαπιστώνεται από τους αριθμούς, υπάρχει μια μεγαλύτερη ανισότητα στην έκταση και στον πληθυσμό στα Δωδεκάνησα, με βασικό χαρακτηριστικό την ανάδειξη της Ρόδου ως το νησί με τα μεγαλύτερα μεγέθη. Ωστόσο, μεγαλύτερο γεωφυσικό κατακερματισμό παρουσιάζουν οι Κυκλάδες, γεγονός που αντανακλάται και στην αντίστοιχη διοικητική διαμέριση σε Περιφερειακές Ενότητες.

Στον ακόλουθο πίνακα παρουσιάζονται τα στοιχεία της ηλικιακής κατανομής, ανδρών και γυναικών για το σύνολο της Περιφέρειας.

Πίνακας 6 - Ηλικιακή Κατανομή Πληθυσμού Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

	Σύνολο (309.015)
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	
0-9	33.615
10-19	32.615
20-29	41.609
30-39	51.138
40-49	44.714
50-59	36.993
60-69	32.496
70-79	22.485
80+	13.350
Άρρενες	155.865
0-9	17.136
10-19	16.866
20-29	21.966
30-39	25.946
40-49	22.439
50-59	18.404
60-69	16.429
70-79	10.858
80+	5.821
Θήλειες	153.150
0-9	16.479
10-19	15.749

20-29	19.643
30-39	25.192
40-49	22.275
50-59	18.589
60-69	16.067
70-79	11.627
80+	7.529

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ

Σύμφωνα με τα παραπάνω στοιχεία παρατηρείται ότι περισσότερο του 55% του πληθυσμού της Περιφέρειας ανήκει στην λεγόμενη ως παραγωγική ηλικία 19 έως 59 ετών.

Τους θερινούς μήνες ο πληθυσμός των νησιών της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου αυξάνεται δραματικά, ειδικά τους μήνες της θερινής περιόδου και ειδικότερα στις τουριστικές Περιοχές. Ενδεικτικά παρατίθεται πίνακας αφίξεων και διανυκτερεύσεων για την περίοδο 2010 -2017 .

Πίνακας 7 Στοιχεία Αφίξεων 2010-2017 Κυκλάδες

ΚΥΚΛΑΔΕΣ: στοιχεία αφίξεων, διανυκτερεύσεων σε ξενοδοχειακά καταλύματα τα έτη 2010-2017									
Περιφερειακές Ενότητες		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Σύρος	Αφίξεις αλλοδαπών	3.327	3.339	2.660	2.948	3.698	4.094	3.766	4.930
	Αφίξεις ημεδαπών	22.632	19.866	14.687	17.538	18.239	25.543	27.314	26.465
	Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών	13.481	14.182	11.001	12.021	15.157	17.110	13.546	18.884
	Διανυκτερεύσεις ημεδαπών	65.533	62.291	44.024	60.826	63.325	74.876	85.717	88.315
Άνδρος	Αφίξεις αλλοδαπών	3.758	3.637	3.225	3.671	4.343	4.887	4.365	6.477
	Αφίξεις ημεδαπών	18.933	16.125	12.541	13.190	13.804	11.645	17.972	19.757
	Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών	12.585	12.673	12.049	13.882	18.415	21.425	17.247	26.024
	Διανυκτερεύσεις ημεδαπών	46.126	42.224	31.374	33.298	38.872	38.081	56.566	60.402
Θήρα	Αφίξεις αλλοδαπών σε Σαντορίνη & Ανάφη	84.986	105.350	89.920	117.434	154.474	175.114	153.549	173.684
	Αφίξεις ημεδαπών σε Σαντορίνη & Ανάφη	16.201	15.251	11.691	12.309	11.275	11.822	14.956	13.774
	Αφίξεις αλλοδαπών στην Ίο	11.490	12.860	10.580	11.298	14.330	19.969	18.306	20.044
	Αφίξεις ημεδαπών στην Ίο	4.671	3.595	3.290	3.140	3.545	4.069	5.429	5.657
	Αφίξεις αλλοδαπών σε Φολέγανδρο & Σίκινο	2.059	2.148	1.999	2.429	2.932	3.333	2.919	3.011
	Αφίξεις ημεδαπών σε Φολέγανδρο & Σίκινο	1.641	1.339	1.037	1.059	1.075	1.022	1.204	1.035
	Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών σε Σαντορίνη & Ανάφη	346.380	402.713	358.549	472.182	559.938	621.460	541.863	586.316
	Διανυκτερεύσεις ημεδαπών σε Σαντορίνη & Ανάφη	52.371	52.066	36.995	38.523	35.449	35.821	42.561	36.410
	Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών στην Ίο	48.456	52.860	45.751	47.345	54.950	71.770	66.811	69.557
	Διανυκτερεύσεις ημεδαπών στην Ίο	16.528	12.972	12.349	11.824	13.396	13.044	17.214	16.095
	Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών σε Φολέγανδρο & Σίκινο	6.279	6.657	6.997	8.194	9.792	10.448	9.624	8.694
	Διανυκτερεύσεις ημεδαπών σε Φολέγανδρο & Σίκινο	11.795	9.628	6.775	6.972	6.988	6.106	6.901	5.817
Κέα - Κύθνος	Αφίξεις αλλοδαπών	93	91	84	93	126	181	401	617

	Αφίξεις ημεδαπών	3.064	2.315	2.093	1.976	2.230	2.435	5.157	6.916
	Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών	290	206	322	364	453	643	1.310	1.993
	Διανυκτερεύσεις ημεδαπών	10.107	8.082	5.732	5.875	6.310	6.589	12.627	13.191
Μήλος	Αφίξεις αλλοδαπών σε Μήλο & Κίμωλο	4.586	5.574	5.174	6.786	8.802	6.955	7.954	7.416
	Αφίξεις ημεδαπών σε Μήλο & Κίμωλο	6.383	5.862	4.454	4.659	4.963	6.308	6.705	4.044
	Αφίξεις αλλοδαπών στην Σέριφο	292	544	543	730	969	581	648	785
	Αφίξεις ημεδαπών στην Σέριφο	1.877	1.820	1.505	1.677	1.657	1.885	1.962	1.368
	Αφίξεις αλλοδαπών στην Σίφνο	2.222	2.359	1.795	2.326	3.440	3.094	3.592	4.620
	Αφίξεις ημεδαπών στην Σίφνο	4.141	3.633	3.073	3.076	3.043	3.306	3.629	2.942
	Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών σε Μήλο & Κίμωλο	15.697	19.204	19.818	25.922	30.204	25.379	29.103	25.304
	Διανυκτερεύσεις ημεδαπών σε Μήλο & Κίμωλο	21.767	23.827	15.666	16.014	16.746	21.438	24.468	12.729
	Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών στην Σέριφο	1.277	2.314	1.785	2.113	2.799	2.707	3.043	3.551
	Διανυκτερεύσεις ημεδαπών στην Σέριφο	6.344	6.294	5.274	5.757	6.233	7.225	7.729	5.469
	Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών στην Σίφνο	8.414	9.493	7.265	9.360	13.011	15.253	17.492	17.040
	Διανυκτερεύσεις ημεδαπών στην Σίφνο	13.555	12.109	10.160	10.089	10.447	10.976	13.048	10.108
	Πληρότητα σε Μήλο & Κίμωλο	28,5%	28,8%	22,9%	23,4%	25,5%	25,0%	28,2%	19,5%
	Μύκονος	Αφίξεις αλλοδαπών	133.570	155.422	134.620	172.518	221.653	237.373	288.717
Αφίξεις ημεδαπών		41.561	37.540	32.346	32.048	31.768	26.794	33.208	31.768
Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών		519.443	576.326	526.057	636.305	767.863	777.195	925.809	1.168.160
Διανυκτερεύσεις ημεδαπών		129.702	115.049	99.096	103.174	99.568	83.100	94.639	85.894
Νάξος	Αφίξεις αλλοδαπών στην Αμοργό	578	636	849	1.134	1.371	1.411	1.408	1.934
	Αφίξεις ημεδαπών στην Αμοργό	489	446	335	348	350	494	715	612
	Αφίξεις αλλοδαπών σε Νάξο & Μικρές Κυκλάδες	9.032	10.461	10.433	12.547	19.243	33.140	20.430	28.127
	Αφίξεις ημεδαπών σε Νάξο & Μικρές Κυκλάδες	8.223	8.527	7.958	8.499	10.584	12.758	27.958	20.195
	Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών στην Αμοργό	1.998	2.205	3.147	4.713	5.211	5.168	5.159	7.267
	Διανυκτερεύσεις ημεδαπών στην Αμοργό	1.579	1.744	1.130	1.244	1.420	2.074	2.758	2.014
	Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών σε Νάξο & Μικρές Κυκλάδες	38.351	48.557	47.126	57.981	91.881	124.178	93.951	118.876

	Διανυκτερεύσεις ημεδαπών σε Νάξο & Μικρές Κυκλάδες	28.263	31.048	25.698	32.128	41.836	37.850	62.762	57.030
Πάρος	Αφίξεις αλλοδαπών στην Πάρο	41.506	42.752	34.107	41.043	52.194	58.422	51.852	65.737
	Αφίξεις ημεδαπών στην Πάρο	35.694	28.517	19.044	18.509	19.720	15.588	21.241	24.252
	Αφίξεις αλλοδαπών στην Αντίπαρο	1.253	1.239	935	1.201	1.348	1.423	1.276	1.675
	Αφίξεις ημεδαπών στην Αντίπαρο	364	388	302	266	243	235	360	330
	Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών στην Πάρο	172.724	176.581	147.217	179.892	227.458	247.094	220.797	278.143
	Διανυκτερεύσεις ημεδαπών στην Πάρο	142.764	121.462	77.411	79.869	96.763	58.556	80.157	80.923
	Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών στην Αντίπαρο	7.827	7.586	5.820	7.085	8.148	8.040	7.198	8.881
	Διανυκτερεύσεις ημεδαπών στην Αντίπαρο	1.503	1.590	1.254	936	882	784	1.226	917
	Τήνος	Αφίξεις αλλοδαπών	3.101	3.165	2.379	3.039	3.539	2.088	2.889
Αφίξεις ημεδαπών		50.012	41.776	39.465	41.559	42.128	43.921	31.539	38.246
Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών		8.351	8.648	6.414	9.181	10.455	7.886	10.505	14.115
Διανυκτερεύσεις ημεδαπών		106.523	87.869	85.642	92.123	92.733	104.502	76.654	86.115
Σύνολο	Αφίξεις αλλοδαπών	301.853	349.577	299.303	379.197	492.462	552.065	562.072	678.801
	Αφίξεις ημεδαπών	215.886	187.000	153.821	159.853	164.624	167.825	199.349	197.361
	Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών	1.201.55	1.340.20	1.199.31	1.486.54	1.815.73	1.955.75	1.963.45	2.352.80
		3	5	8	0	5	6	8	5
	Διανυκτερεύσεις ημεδαπών	654.460	588.255	458.580	498.652	530.968	501.022	585.027	561.429

Πίνακας 8 Στοιχεία Αφίξεων 2010-2017 Δωδεκάνησα

ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ: στοιχεία αφίξεων, διανυκτερεύσεων σε ξενοδοχειακά καταλύματα τα έτη 2010-2017									
Περιφερειακές Ενότητες		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
	Αφίξεις αλλοδαπών στην Κάλυμνο	5.020	5.483	4.934	6.346	6.293	5.547	6.077	6.235
	Αφίξεις ημεδαπών στην Κάλυμνο	7.589	5.970	4.503	4.149	3.882	3.627	5.358	5.468
	Αφίξεις αλλοδαπών στο Αγαθονήσι	0	0	0	0	0	0	0	0
	Αφίξεις ημεδαπών στο Αγαθονήσι	0	0	0	0	0	0	0	0
	Αφίξεις αλλοδαπών στην Αστυπάλαια	150	179	144	264	305	278	376	375
	Αφίξεις ημεδαπών στην Αστυπάλαια	798	670	562	589	515	477	573	640
	Αφίξεις αλλοδαπών σε Λέρο & Λειψούς	966	1.068	1.014	1.188	1.352	1.470	1.138	1.089
	Αφίξεις ημεδαπών σε Λέρο & Λειψούς	2.356	1.773	1.484	2.049	1.668	1.165	1.612	1.573
	Αφίξεις αλλοδαπών στην Πάτμο	5.786	6.583	6.879	8.022	9.595	10.329	9.890	9.728
	Αφίξεις ημεδαπών στην Πάτμο	7.752	8.058	6.954	7.437	7.048	7.953	11.675	12.418
	Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών στην Κάλυμνο	32.072	35.968	33.042	43.459	39.414	32.398	37.523	37.753
	Διανυκτερεύσεις ημεδαπών στην Κάλυμνο	18.984	15.696	11.265	10.818	9.045	8.623	12.777	14.768
	Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών στο Αγαθονήσι	0	0	0	0	0	0	0	0
	Διανυκτερεύσεις ημεδαπών στο Αγαθονήσι	0	0	0	0	0	0	0	0
	Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών στην Αστυπάλαια	561	725	593	1.029	1.409	1.039	1.664	1.664
	Διανυκτερεύσεις ημεδαπών στην Αστυπάλαια	3.237	2.525	2.217	3.026	2.542	2.484	2.524	3.210
	Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών σε Λέρο & Λειψούς	5.454	6.220	6.230	7.068	6.852	7.288	5.887	5.544
	Διανυκτερεύσεις ημεδαπών σε Λέρο & Λειψούς	13.024	11.027	8.640	10.613	6.796	5.574	6.540	5.798
	Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών στην Πάτμο	30.503	45.824	23.829	40.826	47.741	39.847	37.264	37.159
Κάλυμνος	Διανυκτερεύσεις ημεδαπών στην Πάτμο	39.274	29.973	22.879	28.888	26.654	28.570	37.300	41.773
	Αφίξεις αλλοδαπών	28.924	31.229	33.307	33.855	36.101	35.013	38.164	44.354
	Αφίξεις ημεδαπών	6.725	5.782	3.703	3.669	3.629	4.029	4.290	3.978
Κάρπαθος	Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών	226.852	238.531	238.669	253.253	258.512	270.542	284.902	325.275

	Διανυκτερεύσεις ημεδαπών	34.741	28.456	17.519	18.907	18.451	23.567	25.525	24.186
	Αφίξεις αλλοδαπών στην Κω	525.663	595.248	572.061	655.009	690.290	773.091	621.660	826.781
	Αφίξεις ημεδαπών στην Κω	46.307	39.294	34.567	33.986	32.519	36.439	34.865	38.110
	Αφίξεις αλλοδαπών στην Νίσυρο	284	306	438	673	777	737	520	692
	Αφίξεις ημεδαπών στην Νίσυρο	1.587	1.327	1.165	1.231	1.021	1.462	1.683	1.379
	Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών στην Κω	4.389.774	4.810.809	4.346.480	5.112.228	5.179.446	5.616.909	4.728.815	5.832.809
	Διανυκτερεύσεις ημεδαπών στην Κω	195.766	193.500	166.645	158.176	155.703	171.780	164.292	172.454
	Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών στην Νίσυρο	1.302	1.181	1.669	2.030	2.568	2.839	1.837	2.426
Κως	Διανυκτερεύσεις ημεδαπών στην Νίσυρο	4.853	5.133	4.178	4.310	3.092	4.781	5.126	4.461
	Αφίξεις αλλοδαπών σε Ρόδο & Καστελόριζο	1.182.704	1.380.874	1.280.535	1.360.663	1.468.681	1.508.201	1.687.058	1.747.258
	Αφίξεις ημεδαπών σε Ρόδο & Καστελόριζο	148.404	120.863	104.907	99.568	98.277	91.262	104.528	110.819
	Αφίξεις αλλοδαπών σε Σύμη & Χάλκη	4.095	5.205	5.287	6.555	7.457	6.632	6.365	7.062
	Αφίξεις ημεδαπών σε Σύμη & Χάλκη	5.060	4.108	3.127	2.543	2.573	2.827	3.228	3.746
	Αφίξεις αλλοδαπών στην Τήλο	621	826	736	735	736	647	654	673
	Αφίξεις ημεδαπών στην Τήλο	344	286	142	125	115	176	145	151
	Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών σε Ρόδο & Καστελόριζο	8.328.289	9.338.070	8.419.280	9.212.527	9.335.458	9.774.589	10.523.150	11.424.103
	Διανυκτερεύσεις ημεδαπών σε Ρόδο & Καστελόριζο	579.204	472.667	400.586	387.632	364.656	317.923	367.063	417.122
	Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών σε Σύμη & Χάλκη	20.462	25.538	26.118	29.812	33.098	31.672	31.459	32.024
	Διανυκτερεύσεις ημεδαπών σε Σύμη & Χάλκη	11.324	9.883	7.688	6.318	6.770	7.122	8.671	9.856
	Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών στην Τήλο	2.512	3.731	3.096	3.217	3.083	2.714	2.617	2.920
Ρόδος	Διανυκτερεύσεις ημεδαπών στην Τήλο	1.189	641	376	303	272	426	328	505
	Αφίξεις αλλοδαπών	1.754.213	2.027.001	1.905.335	2.073.310	2.221.587	2.341.945	2.371.902	2.644.247
	Αφίξεις ημεδαπών	226.922	188.131	161.114	155.346	151.247	149.417	167.957	178.282
Σύνολο	Διανυκτερεύσεις αλλοδαπών	13.037.781	14.506.597	13.099.006	14.705.449	14.907.581	15.779.837	15.655.118	17.701.677

ΕΝΟΤΗΤΑ 2 : ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

Τομείς Οικονομικής Δραστηριότητας

Στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου τις τελευταίες δεκαετίες έχει επικρατήσει ένα μοντέλο ανάπτυξης που έχει ως συνέπεια τη δραστική μείωση της συμμετοχής του Πρωτογενή Τομέα τόσο στη διαμόρφωση του Ακαθάριστου Περιφερειακού Προϊόντος, όσο και στην απασχόληση. Το χαρακτηριστική ιδιαιτερότητα της νησιωτικότητας στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου έχει επιδράσει καθοριστικά τόσο στη διάρθρωση των κλάδων παραγωγής, όσο και στον ρυθμό ανάπτυξή τους.

Αναμφισβήτητα ο κλάδος του Τουρισμού αποτελεί τον κατεξοχήν δυναμικό κλάδο οικονομικής ανάπτυξης της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, της οποίας η οικονομία βασίζεται εδώ και χρόνια στην τουριστική δραστηριότητα. Η συνεχής ανάπτυξη του Τριτογενή Τομέα προσδίδει ένα ιδιόμορφο χαρακτήρα, με κύριο χαρακτηριστικό την ανισομερή κατανομή των τομέων παραγωγής. Στον πίνακα που ακολουθεί, παρουσιάζεται η ποσοστιαία διάρθρωση του Α.Ε.Π. κατά κλάδο, καθιστώντας σαφή την κυριαρχία κλάδου των Υπηρεσιών, η οποία είναι διαχρονικά συντριπτική τόσο για τις Κυκλάδες όσο και για τα Δωδεκάνησα.

Πίνακας 9 - Ποσοστιαία Διάρθρωση ΑΕΠ κατά Κλάδο Οικονομίας και Νομό

	ΓΕΩΡΓΙΑ %	ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ - ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ %	ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ %
Νομός Δωδεκανήσου			
2000	3,6	10,5	86
2006	2,9	15	82,1
2012	2,6	9,6	87,8
Νομός Κυκλάδων			
2000	4,6	15,3	80,1
2006	3,7	20,6	75,7
2012	3,1	11,6	85,3

Πηγή: Νομοί, Μάιος 2009 - ΕΛΣΤΑΤ 2016

Πρωτογενής Τομέας

Η γεωργία, η κτηνοτροφία και η αλιεία αποτελούν παραδοσιακούς κλάδους οικονομικής δραστηριότητας για την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου.

Με δεδομένη την εδαφική μορφολογία της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου ως κυρίως ορεινή και ημιορεινή, σε ποσοστό 72,5% του εδάφους (το αντίστοιχο ποσοστό στο σύνολο της χώρας είναι 61,3%), επηρεάζεται ανάλογα η κατανομή της γης (βλ.επόμενο πίνακα):

Σύμφωνα με το Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης

για την Περιφέρεια του Νοτίου Αιγαίου, στην Περιφέρεια καλλιεργείται το 16,7% της συνολικής εδαφικής επιφάνειας (στη χώρα το αντίστοιχο ποσοστό είναι 29,9%), ενώ το 51,6% χρησιμοποιείται ως κτηνοτροφική γη. Οι δασικές εκτάσεις καλύπτουν το 13,2% της ολικής επιφάνειας εκ των οποίων μόλις το 1,7 εντοπίζεται στις Κυκλάδες.

Καίρια χαρακτηριστικά, που καταγράφονται, όπως ο μεγάλος αριθμός μικρών σε μέγεθος εκμεταλλεύσεων, ο πολυτεμαχισμός, ο ανταγωνισμός, το πρόβλημα της υφαλμύρωσης αλλά και το κόστος λειτουργίας, δεν βοηθούν στην ανάπτυξη του αγροτικού κλάδου, παρά τις σημαντικές προοπτικές και τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που συγκεντρώνει.

Οι κυριότερες αγροτικές περιοχές βρίσκονται στα νησιά Άνδρος, Τήνος, Θήρα, Νάξος, Πάρος, Κάλυμνος, Κως, Ρόδος. Όσον αφορά τη φυτική παραγωγή, έντονη είναι η παρουσία των ετήσιων καλλιεργειών, των σιτηρών για καρπό, καθώς και ορισμένων λαχανικών και οπωροκηπευτικών. Στην ομάδα των μόνιμων φυτειών το οικονομικό ενδιαφέρον επικεντρώνεται στα οινοστάφυλλα, τα εσπεριδοειδή και τους ελαιώνες.

Η μορφολογία των νησιών της Περιφέρειας (ορεινό με λίγες πεδινές εκτάσεις), το ξηροθερμικό κλίμα με την παράλληλη έλλειψη νερού και η χαμηλή γονιμότητα της γεωργική γης, με εξαίρεση ορισμένες πεδινές περιοχές των μεγάλων νησιών (Ρόδος, Κως, Νάξος), μειώνουν την ανταγωνιστικότητά της, απέχοντας από το μέσο επίπεδο της χώρας. Σε επίπεδο διάρθρωσης των εκμεταλλεύσεων αυτών στην Περιφέρεια, ο Νομός Δωδεκανήσου κυριαρχεί στους ελαιώνες, τα οπωροφόρα δέντρα και τα εσπεριδοειδή, ενώ ο Νομός Κυκλάδων παρουσιάζει ισχυρή συμμετοχή στα δέντρα για καρπούς με κέλυφος.

Ειδικότερα, ως προς την παραγωγή ελαιόλαδου, για την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου το ελαιόλαδο παράγεται κυρίως για ίδια χρήση. Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία της Γενικής Διεύθυνσης Περιφερειακής Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, η Περιφέρεια διαθέτει συνολικά σαράντα επτά ελαιοτριβεία, και πολύ λίγες μονάδες τυποποίησης, συνεπώς η μεγαλύτερη παραγόμενη ποσότητα διακινείται χωρίς τυποποίηση, με αποτέλεσμα τη χαμηλή τιμή πώλησης και την μείωση της ανταγωνιστικότητας του κλάδου. Η καλλιεργούμενη έκταση στην Περιφέρεια ανέρχεται σε 254.449 στρέματα συνολικά.

Στον κλάδο της Ζωϊκής Παραγωγής η πλειονότητα των απασχολούμενων συγκεντρώνεται στις Κυκλάδες. Για το έτος 2015 η συνολική παραγωγή αγελαδινού γάλατος για την Περιφέρεια ανήλθε σε 15.781.928 κιλά.

Ως προς τις συνολικές παραδόσεις παραγωγών σε πρόβειο και γιδινό γάλα, το Νότιο Αιγαίο παρήγαγε, κατά το 2015, συνολικά 893.507 κιλά πρόβειο γάλα (60.816 τα Δωδεκάνησα και 832.591 οι Κυκλάδες) και 1.080.975 κιλά γιδινό γάλα (82.343 τα Δωδεκάνησα και 998.633 οι Κυκλάδες), ποσότητα που αντιστοιχεί στο μικρότερο

ποσοστό ως προς τη Χώρα για το πρόβειο και στο δεύτερο μικρότερο μετά την Αττική για το γιδινό. Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία της Γενικής Διεύθυνσης Περιφερειακής Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου. Στην Περιφέρεια λειτουργούν (2011) συνολικά δέκα οκτώ επιχειρήσεις Γαλάκτοκομικών προϊόντων, η πλειονότητα των οποίων είναι εγκατεστημένη στις Κυκλάδες και στα νησιά Άνδρο (τρεις επιχειρήσεις), Νάξο(τρεις επιχειρήσεις), Σύρο, Πάρο, Τήνο, Μύκονο Σίφνο και Ίο. Μόλις έξι επιχειρήσεις λειτουργούν στα Δωδεκάνησα και δη δύο επιχειρήσεις στη Ρόδο και στη Κως και από μια επιχείρηση στα νησιά Κάλυμνο και Κάσο. Η μελισσοκομία αποτελεί και αυτή έναν σημαντικό κλάδο για την Περιφέρεια. Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία της Γενικής Διεύθυνσης Περιφερειακής Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου (2015), στην Περιφέρεια παράγονται συνολικά 1.088 τόνοι ετησίως, και η παραγωγή προέρχεται κυρίως από τα Δωδεκάνησα (750 τόνοι) με πολύ μικρότερη συμμετοχή των Κυκλάδων (338 τόνοι), όπου όμως τα τελευταία πέντε χρόνια έχουν δημιουργηθεί 11 τυποποιητήρια μελιού.

Για τη Δωδεκάνησο τις καλύτερες επιδόσεις παρουσιάζουν η Ρόδος, η Κάλυμνος και η Κως και για τις Κυκλάδες η Άνδρος, η Νάξος και η Ίος.

Ιδιαίτερα σημαντικός είναι ο κλάδος της Αλιείας, η παραγωγή του οποίου απολαμβάνει προτίμησης στην εγχώρια αγορά και έχει καταλάβει καλή θέση στις εξαγωγικές αγορές. Αλλά και οι Υδατοκαλλιέργειες αποτελούν έναν ιδιαίτερα σημαντικό κλάδο για την οικονομία της Περιφέρειας, ένα κλάδο που είναι και εξαγωγικός (τουλάχιστον τα 2/3 της παραγωγής εξάγονται), κατέχοντας την 2η θέση στη χώρα, με την Ελλάδα να είναι στην 1η θέση στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Τα στοιχεία του ανωτέρω πίνακα, καταγράφεται ότι τα Δωδεκάνησα, υπερδιπλασίασαν, σε απόλυτους αριθμούς, τη συμμετοχή τους στη ποσότητα αλιευμάτων κατά περιοχές αλιείας, από 1.356,8 τόνους το 2009 σε 3.080 τόνους το 2014. Αντίθετα οι Κυκλάδες εμφανίζουν, για το ίδιο διάστημα, μια μείωση σε απόλυτους αριθμούς που ξεπερνά το 50% της επίδοσης τους (από 6.146 τόνους σε 2.364 τόνους).

Είναι ενδιαφέρον ότι ενώ παραδοσιακά, σε επίπεδο Περιφέρειας, η πλειονότητα των αλιευμάτων εξακολουθούσε να προέρχεται από τις Κυκλάδες, μέχρι το 2013, έστω και με σημαντική μείωση της διαφοράς (το σχετικό ποσοστό από 81,91% το 2009 μειώθηκε σε 58,89% το 2013), το 2014 υπήρξε μια πλήρης αλλαγή όπου πλέον τα Δωδεκάνησα εμφανίζονται να έχουν τη μεγαλύτερη συμμετοχή στην περιφερειακή παραγωγή αλιευμάτων, ξεπερνώντας τις Κυκλάδες κατά περίπου 700 τόνους. Παράλληλα, όπως προκύπτει και από τη μείωση του Γενικού Συνόλου κατά 21.502,3 τόνους (ποσοστό 26,28%) από το 2009 έως το 2014, τα προβλήματα του κλάδου, όπως η ανάγκη

εκσυγχρονισμού της αλιευτικής νομοθεσίας, η υπεραλίευση, η ρύπανση των θαλασσών, η έλλειψη οριοθέτησης και μέτρων διαχείρισης των αλιευτικών πεδίων, ο αργός ρυθμός εκσυγχρονισμού του αλιευτικού στόλου, και η καταγραφόμενη «εισβολή» αλλόχθονων αλιευμάτων, αποτελούν βασικούς ανασταλτικούς παράγοντες στην ανάπτυξη του στο Νότιο Αιγαίο. Ειδικά για τα μικρά νησιά, η αλιευτική δραστηριότητα, είναι κρίσιμη προκειμένου να στηριχθεί μία παραγωγική βάση που θα συμπληρώνει τη μικρή διάρκειας τουριστική περίοδο. Ο τομέας αυτός θεωρείται σημαντικός για την οικονομία της Περιφέρειας, καθώς σε πολλά νησιά σημαντικό μέρος του πληθυσμού ασχολείται με αλιευτικές δραστηριότητες. Ειδικότερα, η αλιευτική δραστηριότητα αναπτύσσεται κυρίως στα νησιά Αμοργός, Κύθνος, Μήλος, Πάρος, Ηρακλεία, Σχοινούσα, Κάλυμνος, Κάσος, Κως, Λέρος και Λειψοί. Ο αλιευτικός στόλος στην Περιφέρεια περιλαμβάνει 2.200 σκάφη παράκτιας αλιείας και 36 σκάφη μέσης αλιείας. Η αλιευτική παραγωγή μεσοσταθμικά ανέρχεται ως προς τα μεγάλα πελαγικά αλιεύματα σε 750 τόνους (ερυθρός τόνος 120 τόνοι, μακρύπτερος τόνος 280 τόνοι, ξιφίας 350 τόνοι) ενώ για τα λοιπά αλιεύματα είχε προσεγγίσει και τους 8.000 τόνους. Παράλληλα αναπτύσσεται ο κλάδος της ιχθυοκαλλιέργειας με μέση ετήσια παραγωγή 8.000 τόνους. Υπάρχουν 24 μονάδες στο Νότιο Αιγαίο, από 1 σε Άνδρο και Σέριφο, και 22 στα Δωδεκάνησα (Αστυπάλαια, Αγαθονήσι, Κάλυμνο, Λειψούς, Λέρο, Ρόδο, Χάλκη και Σύμη), και ιχθυογεννητικοί σταθμοί (Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, 2003 & Δνση Αλιείας Δωδεκανήσου, 2016).

Η κτηνοτροφία αποτελεί τον πρώτο κλάδο οικονομικής δραστηριότητας για τον πρωτογενή τομέα, με εντονότερη την παρουσία του στις Κυκλάδες. Στο πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται η διάρθρωση των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων.

Η υπεροχή των Κυκλάδων έναντι των Δωδεκανήσων είναι προφανής σε όλες τις κατηγορίες, με εξαίρεση τα πουλερικά. Σε επίπεδο Περιφέρειας, οι εκμεταλλεύσεις που αφορούν τα αιγοειδή, τους χοίρους, τα ιπποειδή και τις κυψέλες μελισσών, εμφανίζουν περισσότερο ενδιαφέρον από άλλες εκμεταλλεύσεις. Οι σημαντικότερες κτηνοτροφικές περιοχές εντοπίζονται στην Αμοργό, Άνδρο, Κύθνο, Νάξο, Τήνο, Κάσο, Κάρπαθο και Κω.

Στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου λειτουργούν είκοσι σφαγιοτεχνικές εγκαταστάσεις, με φορέα λειτουργίας κατά κύριο λόγο τον οικείο δήμο. Οι εγκαταστάσεις αυτές συγκεντρώνονται κυρίως στις Κυκλάδες (δώδεκα συνολικά) και δε στα νησιά Σύρο, Πάρο, Τήνο, Νάξο (τρία συνολικά εκ των οποίων ένα ιδιωτικό), Μύκονο, Άνδρο (δύο συνολικά), Κέα, Κύθνο και Ίο. Στα Δωδεκάνησα λειτουργούν δύο σφαγεία στη Ρόδο και από ένα σφαγείο στα Νησιά Κω, Κάλυμνο, Λέρο, Αστυπάλαια, Σύμη και Κάρπαθο.

Τέλος, ως προς την πτηνοτροφία και την ωοπαραγωγή στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου,

παρά την μεγάλη κατανάλωση, κατά κύριο λόγο γίνεται εισαγωγή από την υπόλοιπη Ελλάδα. Πάντως η ετήσια παραγωγή υπολογίζεται ότι από 31.590.000 αυγά το 2011 αυξήθηκε σε 38.325.000 το 2016, με τα Δωδεκάνησα να κυριαρχούν στον κλάδο αυτό, σε επίπεδο Περιφέρειας.

Δευτερογενής Τομέας

Ο Βασικός παράγοντας που εμποδίζει την ανάπτυξη του δευτερογενούς τομέα στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου είναι το μικρό μέγεθος των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και η έλλειψη οικονομικών κλίμακας λόγω και της γεωγραφικής της μορφολογίας, το οποίο αποτελεί και την πλειοψηφία των επιχειρήσεων, δεν επιτρέπει την αξιοποίηση προγραμμάτων για την εφαρμογή επενδυτικών σχεδίων που κατ' ουσίαν αναφέρονται σε πολύ μεγαλύτερα μεγέθη επιχειρήσεων.

Η δραστηριότητα των περισσότερων μεταποιητικών και βιοτεχνικών επιχειρήσεων εντοπίζεται στα προϊόντα που σχετίζονται με την τοπική παράδοση και τον πρωτογενή τομέα και αφορούν μια μικρή και περιορισμένη αγορά. Ως προς την απασχόληση στο δευτερογενή τομέα, καταγράφεται μια αυξητική τάση στην Περιφέρεια από το 1991 μέχρι το 2010 που οφείλεται κατά κύριο λόγο στον κλάδο των κατασκευών (υλικά οικοδομών) και του τουρισμού (αρτοποιία, ζαχαροπλαστική, είδη λαϊκής τέχνης). Η μεταποιητική δραστηριότητα της Περιφέρειας αφορά κυρίως βιοτεχνικές μονάδες μικρού μεγέθους, με εξαίρεση τα ναυπηγεία του Νεωρίου της Σύρου και τα μεταλλεία της Σύρου. Οι μονάδες επεξεργασίας αγροτικών προϊόντων, ετοίμων ενδυμάτων, χυμών-αναψυκτικών, κεραμικών, επίπλων και χρυσοχοΐας έχουν σχετικά σημαντική παρουσία στην Περιφέρεια, ενώ σημαντική εξορυκτική δραστηριότητα αναπτύσσεται στα περισσότερα νησιά των Κυκλάδων με έμφαση στη Μήλο, Κίμωλο, Πάρο, Νάξο, Τήνο, καθώς και Νίσυρο, Γυαλί, Ρόδο και Κω. Στον πίνακα που ακολουθεί, παρουσιάζεται η χωρική διάρθρωση των βιοτεχνικών επιχειρήσεων για το 2016.

Πίνακας 10 Μεταποιητικές –Βιοτεχνικές Επιχειρήσεις, 2016

	Επιχειρήσεις	% Συμμετοχή στο σύνολο των
Δωδεκάνησα	4.599	54,82%
Κυκλάδες	3.791	45,18%
Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου	8.390	100%

Πηγή: Μητρώα επιχειρήσεων Επιμελητηρίων Κυκλάδων και Δωδεκανήσου

Αριθμητικά, τα Δωδεκάνησα υπερέρχουν συγκριτικά με τις Κυκλάδες, ως προς τον αριθμό των βιοτεχνικών επιχειρήσεων, με ποσοστό 57,86% έναντι 42,14% επί του συνόλου των μεταποιητικών-βιοτεχνικών επιχειρήσεων της Περιφέρειας.

Τριτογενής Τομέας

Ο τριτογενής τομέας παραγωγής αναδεικνύεται ο σημαντικότερος της οικονομίας της Περιφέρειας του Νοτίου Αιγαίου. Επιμέρους κλάδοι όπως οι κλάδοι διαχείρισης ακίνητης περιουσίας, εκμίσθωσης, επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και ξενοδοχείων-εστιατορίων παράγουν τη μεγαλύτερη Α.Π.Α. στον τομέα, ενώ η κλαδική διάρθρωση της απασχόλησης στον τριτογενή τομέα αναδεικνύει την υπεροχή του εμπορίου και του τουρισμού.

Ο δυναμισμός μάλιστα του κλάδου του Τουρισμού, κατατάσσει την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, μαζί με τις Περιφέρειες Κρήτης, Ιονίων Νήσων και Κεντρικής Μακεδονίας, στις 4 «τουριστικές Περιφέρειες» της χώρας. Με κριτήριο την απασχόληση, το «δυναμισμό» και την προεξάρχουσα δραστηριότητα, η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου μπορεί να χαρακτηριστεί ως ενιαία «τουριστική ζώνη» σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Οι διακριτές περιοχές με σχεδόν αποκλειστική χρήση την τουριστική, συναντώνται κυρίως σε ορισμένα νησιά όπως Ρόδο, Κω, Μύκονο, Σαντορίνη, Σύρο, και Νάξο, Ίο, Κάρπαθο, Άνδρο δευτερευόντως, ενώ στα υπόλοιπα νησιά η χρήση αυτή αναμιγνύεται και λειτουργεί μαζί με την κατοικία μόνιμη ή παραθεριστική (Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Χωρικής Ενότητας Κρήτης- Νήσων Αιγαίου 2007-2013).

Ως αποτέλεσμα του δυναμισμού του κλάδου, για το έτος 2014, σύμφωνα με επίσημα στοιχεία του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου, η Περιφέρεια συγκεντρώνει 2.082 καταλύματα, ήτοι ποσοστό 21,36% επί των συνολικών καταλυμάτων της χώρας, και 192.399 κλίνες, ήτοι ποσοστό 24,9% επί των συνολικών καταλυμάτων της χώρας. Οι Κυκλάδες υπερέρχουν των Δωδεκάνησων ως προς τα Τουριστικά Κάμπινγκ, ενώ τα Δωδεκάνησα ως προς τα Ξενοδοχεία και τα ομοειδή καταλύματα, ιδίως ως προς τον αριθμό των διαθέσιμων κλινών, κάτι που σημαίνει ότι έχουν όχι μόνο περισσότερες αλλά και μεγαλύτερες μονάδες, όπως προκύπτει και από τους πίνακες που ακολουθούν.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η δυναμικότητα της Περιφέρειας, ως προς το Ξενοδοχειακό Δυναμικό κατά κατηγορία. Είναι ενδεικτικό ότι από τα 375 ξενοδοχεία 5 αστέρων που υπάρχουν συνολικά στην Ελλάδα, τα 104, ήτοι ποσοστό 27,73% βρίσκονται στο Νότιο Αιγαίο. Ανάλογο είναι το ποσοστό και για τα ξενοδοχεία 4 αστέρων, το οποίο ανέρχεται στο 26,96% (350 επί συνόλου 1298).

Από τα υφιστάμενα στοιχεία προκύπτει ότι η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου κατατάσσεται στην πρώτη θέση των 13 περιφερειών όσον αφορά τον αριθμό διαθέσιμων κλινών. Στις

διανυκτερεύσεις αλλοδαπών καλύπτει το 27,26% της χώρας, ενώ στις διανυκτερεύσεις ημεδαπών καλύπτει το 8,36%. Ειδικά η Δωδεκάνησος εμφανίζεται με κυρίαρχη θέση στις διανυκτερεύσεις αλλοδαπών με ποσοστό 24,18% επί του συνόλου της χώρας.

Εντούτοις ο κλάδος παρουσιάζει και ιδιαίτερα προβλήματα για την ανάπτυξη του Νοτίου Αιγαίου, τα σημαντικότερα των οποίων είναι:

- Η Εποχική Απασχόληση, με τις οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις της.
- Η εκροή εισοδημάτων με την συστηματική απασχόληση και την επιχειρηματική δραστηριοποίηση κατοίκων άλλων περιφερειών, κυρίως της Αττικής, οι οποίοι δεν διαμένουν στο Νότιο Αιγαίο τους χειμερινούς μήνες.
- Η μη δηλωμένη εργασία.

Αναμφισβήτητα όμως ο κλάδος του Τουρισμού αποτελεί τον κατεξοχήν δυναμικό κλάδο οικονομικής ανάπτυξης της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, της οποίας η οικονομία βασίζεται εδώ και χρόνια στην τουριστική δραστηριότητα.

Συναφώς, ο κλάδος της κρουαζιέρας αποτελεί βασική παράμετρο της τουριστικής βιομηχανίας, ειδικά στην περιοχή του Νοτίου Αιγαίου. Είναι ενδεικτικό ότι με βάση τα στοιχεία της Ενώσεως Εφοπλιστών Κρουαζιερόπλοιων και Φορέων Ναυτιλίας (ΕΕΚΦΝ), το Νότιο Αιγαίο αποτελεί μακράν την πρώτη Περιφέρεια πανελληνίως σε αφίξεις κρουαζιερόπλοιων, καθώς για τα έτη 2013, 2014 και 2015, οι αφίξεις ανήθλαν αντιστοίχως σε 1.870 (επί πανελληνίου συνόλου 4.288), 1.701 (επί πανελληνίου συνόλου 4.3.826) και 1.873 (επί πανελληνίου συνόλου 4.177), δηλαδή ένα μερίδιο αγοράς της τάξης του 44,3% μεσοσταθμικά. Τα πρωτεία στον τομέα αυτό, η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου τα διατηρεί και ως προς τον αριθμό αφικνούμενων επιβατών, παρά το γεγονός ότι η αμέσως επόμενη σε επίδοση περιφέρεια (Αττική) διαθέτει μεγαλύτερες και πιο οργανωμένες υποδομές υποδοχής επιβατών.

Ως προς τις υπόλοιπες επιχειρήσεις του τριτογενούς τομέα καταγράφεται μια σημαντική υπεροχή στον κλάδο των επαγγελματικών επιχειρήσεων και των επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών έναντι των εμπορικών αλλά και των τουριστικών εν στενή εννοία. Από τα στοιχεία που παρατίθενται στον κατωτέρω πίνακα προκύπτει ότι τόσο σε επίπεδο Περιφέρειας όσο και σε επίπεδο νησιωτικών συμπλεγμάτων υπάρχουν κοινά χαρακτηριστικά κατανομής επιχειρήσεων μεταξύ των κλάδων του τριτογενούς τομέα, με τις επιχειρήσεις του επαγγελματικού κλάδου και του κλάδου των υπηρεσιών να προσεγγίζουν περίπου το 50%, οι εμπορικές επιχειρήσεις να βρίσκονται στο 30% και τέλος οι εν στενή εννοία τουριστικές επιχειρήσεις να είναι στο 20%.

Πίνακας 11 Διάρθρωση Επιχειρήσεων Τριτογενούς Τομέα ανά Νομό, 2016

Δραστηριότητα	%Συμμετοχή ως Δωδεκάνησα προς το σύνολο
Εμπορική	4.818 31,91%
Επαγγελματική	7.437 49,25%
Τουριστική	2.844 18,84%
Σύνολο	15.099 100%
Δραστηριότητα	Κυκλάδες %Συμμετοχή ως προς το σύνολο
Εμπορική	5.760 30,49%
Επαγγελματική	9.085 48,10%
Τουριστική	4.044 21,41%
Σύνολο	18.889 100%
Δραστηριότητα	Περιφέρεια %Συμμετοχή ως Νοτίου Αιγαίου προς την Περιφέρεια
Εμπορική	10.578 31,12%
Επαγγελματική	16.522 48,61%
Τουριστική	6.888 20,27%
Σύνολο	33.988 100%

Πηγή: Μητρώα επιχειρήσεων Επιμελητηρίων Κυκλάδων και Δωδεκανήσου

Ως προς τη διάρθρωση των επιχειρήσεων με βάση τη νομική τους μορφή, το μεγαλύτερο μέρος αυτών είναι ατομικές επιχειρήσεις και ακολουθούν οι Ομόρρυθμες Εταιρείες και οι Ανώνυμες Εταιρείες. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η αυξημένη ποσότητα Ιδιωτικών Κεφαλαιουχικών Εταιρειών (IKE) που αν και πρόκειται για σχετικά νέο εταιρικό τύπο (θεσμοθετήθηκε με το ν. 4072/2012), λόγω της οργανωτικής και λειτουργικής ευελιξίας που εμφανίζει, τυγχάνει επιλογής όλο και περισσότερων επιχειρηματιών.

Ειδικότερα ως προς την κατανομή των επιχειρήσεων του εμπορίου κατά ομάδα οικονομικής δραστηριότητας, για τη Περιφέρεια, το έτος 2013, το 73,86% των επιχειρήσεων αφορά τον κλάδο του λιανικού εμπορίου γενικά, ακολουθεί το γενικό χονδρικό εμπόριο με 18,87% και τέλος έπεται η εμπορία, συντήρηση και επισκευή οχημάτων, μοτοσικλετών.

Απασχόληση

Γενικά τα ποσοστά απασχόλησης στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου ακολουθούν την τελευταία πενταετία 2011-2015 τις τάσεις που καταγράφονται σε εθνικό επίπεδο, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του επόμενου πίνακα:

Πίνακας 12 Ποσοστά απασχόλησης ενεργού πληθυσμού (15-64)

	2011			2012			2013			2014			2015		
	Σύνολο	A	Θ	Σύνολο	A	Θ	Σύνολο	A	Θ	Σύνολο	A	Θ	Σύνολο	A	Θ
Ελλάδα	55,1	65,4	45	50,8	60,1	41,7	48,8	57,9	39,9	49,4	58	41,1	50,8	59,3	42,5
Νότιο Αιγαίο	57,1	69,1	45,2	56	69,7	42,4	53,4	65,8	41,3	54,5	62,1	47	57,9	68,1	47,7

Βασικό χαρακτηριστικό της αγοράς εργασίας στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, όπως και σε εθνικό επίπεδο, είναι η υψηλή συγκέντρωση στον τριτογενή τομέα της οικονομίας (άνω του 70% του συνολικού ποσοστού απασχόλησης). Είναι ενδεικτικό ότι σύμφωνα με τα στοιχεία της EUROSTAT η κατανομή των απασχολούμενων σε τομείς οικονομικής δραστηριότητας είχε ως εξής:

Πίνακας 13 Τομεακή Σύνθεση Απασχόλησης (σε χιλ)

	Τομεακή Σύνθεση Απασχόλησης (σε χιλ)						
	Συνολική Απασχόληση	Πρωτογενής Τομέας		Δευτερογενής Τομέας		Τριτογενής Τομέας	
		απασχόληση	ποσοστό	απασχόληση	ποσοστό	απασχόληση	Ποσοστό
Ελλάδα	4.446,8	517,8	11,64%	739,3	16,63%	3.189,7	71,73%
Νότιο Αιγαίο	112,2	9,3	7,61%	23,1	18,9%	89,7	73,40%

Πηγή: EUROSTAT (08/2014)

Στο πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται η διάρθρωση των απασχολούμενων σε εθνικό επίπεδο και στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ. για το έτος 2015.

Πίνακας 14 Ποσοστιαία συμμετοχή απασχολούμενων ηλικίας 15 και άνω σε επίπεδο Περιφέρειας, κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας, 2015

Ομάδες Κλάδων Οικονομικής Δραστηριότητας	Ελλάδα	Νότιο Αιγαίο
Γεωργία, Δασοκομία, Αλιεία	10	5,2
Ορυχεία, λατομεία	0,2	0,4
Μεταποιητικές βιομηχανίες	9,2	4,5
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, νερού, ατμού και κλιματισμού	0,8	0,9
Κατασκευές	6,8	10,6
Χονδρικό & Λιανικό Εμπόριο, Επισκευές οχημάτων και μοτοσυκλετών	17,5	16,5
Μεταφορές αποθήκευση	5,2	4,9
Παροχή καταλύματος (Ξενοδοχεία) και εστίασης (εστιατόρια)	7,8	23,9
Ενημέρωση και Επικοινωνία	2,4	0,9
Χρηματοπιστωτικές και Ασφαλιστικές Δραστηριότητες	2,7	1,4
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	0,2	0,1
Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	5,4	3,6
Διοικητικές και Υποστηρικτές Δραστηριότητες	2,7	3,4
Δημόσια διοίκηση και άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	9,7	9,6
Εκπαίδευση	7,9	6,0
Υγεία και κοινωνική μέριμνα	6,4	4,0
Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία	1,3	1,2
Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	1,9	1,7
Ιδιωτικά νοικοκυριά που απασχολούν προσωπικό	1,4	0,7
Ετερόδοκοι οργανισμοί και όργανα	0	0
ΣΥΝΟΛΟ	100	100

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Από τα στοιχεία αυτά είναι πρόδηλο το ότι στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου τη μεγαλύτερη ποσοστιαία συμμετοχή απασχολούμενων, με 23,9%, καταγράφει ο κλάδος «Δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης» στο σύνολο των απασχολούμενων της, μια επίδοση που είναι η υψηλότερη σε εθνικό επίπεδο. Μετά έπεται ο κλάδος του εμπορίου (σε επίπεδο χονδρικής και λιανικής) με ποσοστό 16,5% και ακολουθούν οι κλάδοι των κατασκευών και της δημόσιας διοίκησης. Σημειώνεται ότι σε εθνικό επίπεδο ο κλάδος «Δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης» καταγράφεται σε πολύ χαμηλότερο ποσοστό

συμμετοχής απασχολουμένων, κάτι που σηματοδοτεί την γενεσιουργό δραστηριότητα απασχόλησης στο Νότιο Αιγαίο σε σχέση με την υπόλοιπη Ελλάδα.

Κάθε νησιωτικός δήμος συμμετέχει διαφορετικά στην κατανομή απασχόλησης στο σύνολο της Περιφέρειας, ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του, ως εξής:

Πίνακας 15 Κατανομή απασχόλησης ανά νησί

Δήμος/Π.Ε.	Α γενής	Β γενής	Γ γενής	Σύνολο
Σύρου - Ερμούπολης	218	1.538	5.769	7.525
Π.Ε. Σύρου	218	1.538	5.769	7.525
Ανδρου	479	831	1.783	3.093
Π.Ε. Ανδρου	479	831	1.783	3.093
Ανάφης	28	16	55	99
Θήρας	236	1.121	5.330	6.687
Ιητών	73	187	620	880
Σικίνου	15	18	53	86
Φαλεγάνδρου	35	74	205	314
Π.Ε. Θήρας	387	1.416	6.263	8.066
Αγαθονησίου	24	8	43	75
Αστυπάλαιας	62	120	256	438
Καλυμνίων	499	942	3313	4754
Λειψών	37	57	191	285
Λέρου	169	385	2.078	2.632
Πάτμου	70	266	864	1.200
Π.Ε. Καλύμνου	861	1.778	6.745	9.384
Καρπάθου	177	398	1730	2.305
Κάσου	41	55	171	267
Π.Ε. Καρπάθου	218	453	1.901	2.572
Κέας	143	272	481	896
Κύθνου	131	144	276	551
Π.Ε. Κέας-Κύθνου	274	416	757	1.447
Κω	423	1.556	13.378	15.357
Νισύρου	23	77	227	327
Π.Ε. Κω	446	1.633	13.605	15.684
Κιμώλου	21	71	107	199
Μήλου	66	533	1192	1.791
Σερίφου	43	144	297	484
Σίφνου	74	254	574	902
Π.Ε. Μήλου	204	1002	2.170	3.376
Μυκόνου	135	1006	3.802	4.943
Π.Ε. Μυκόνου	135	1006	3.802	4.943
Αμοργού	120	157	460	737
Νάξου & Μικρών Κυκλάδων	899	1420	4252	6571
Π.Ε. Νάξου & Μικρών Κυκλάδων	1.019	1.577	4.712	7.308
Αντιπάρου	46	81	269	396
Πάρου	337	1375	3663	5.375
Π.Ε. Πάρου	383	1.456	3.932	5.771
Μεγίστης	14	49	136	199
Ρόδου	1.301	6.343	39.365	47.009
Σύμης	44	189	708	941
Τήλου	26	46	205	277
Χάλκης	11	38	142	191
Π.Ε. Ρόδου	1396	6.665	40.556	48.617
Τήνου	225	829	2.110	3.164
Π.Ε. Τήνου	225	829	2.110	3.164
Νομός Δωδεκανήσου	2.921	10.529	62.807	76.257
Νομός Κυκλάδων	3.324	10.071	31.298	44.693
Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου	6.245	20.600	941.05	120.950

Πηγή: Υπ. Περ.Ε.Κ.Α.– Αξιολόγηση, Αναθεώρηση και Εξειδίκευση ΠΙΠΧΣΑΑ-ΠΙΝΑ, 2014

Με βάση την απογραφή του 2011, είναι σαφής η αποτυπώνεται η τάση του πληθυσμού να εγκαταλείψει τον πρωτογενή τομέα και να στρέφεται προς τον τριτογενή (τουρισμός, υπηρεσίες).

Επίσης προκύπτει μια σχετική αριθμητική κυριαρχία των ανδρών σε κλάδους απασχόλησης του πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα έναντι των γυναικών, ενώ αντίθετα σε κλάδους απασχόλησης του τριτογενούς τομέα οι γυναίκες υπερτερούν αριθμητικά έναντι των ανδρών, όπως π.χ. στους κλάδους του Εμπορίου, των Χρηματοπιστωτικών Δραστηριοτήτων, της Διαχείρισης Ακίνητης Περιουσίας, της Εκπαίδευσης και της Υγείας και Κοινωνικής Μέριμνας.

Ως προς τη διάρθρωση της απασχόλησης κατά κλάδο και ηλικιακή ομάδα προκύπτει ότι στους περισσότερους κλάδους η διάρθρωση της απασχόλησης κατά ομάδες ηλικιών παρουσιάζεται ομαλή, με εξαίρεση το κλάδο της Γεωργίας- Κτηνοτροφίας, που εμφανίζει αυξημένη απασχόληση στην ηλικιακή ομάδα 45-64 ενώ σε όλους τους άλλους κλάδους η μεγαλύτερη απασχόληση καταγράφεται στην ηλικιακή ομάδα 30-44. Αυτό είναι ενδεικτικό της φθίνουσας πορείας του γεωργικού κλάδου και της μικρής συμμετοχής των νέων σε συναφείς δραστηριότητες. Είναι σαφές ότι τα άτομα που απασχολούνται στον πρωτογενή τομέα αφορούν στο από τις προηγούμενες δεκαετίες εργατικό δυναμικό, που η κατεξοχήν οικονομική τους δραστηριότητα ήταν ο αγροτικός τομέας. Οι νέοι στρέφονται σε μονιμότερη απασχόληση και προς τον τουριστικό τομέα και το εμπόριο.

Η πλήρης εικόνα της απασχόλησης στο Νότιο Αιγαίο, με βάση την απογραφή του 2011, καταγράφεται στον πίνακα κατωτέρω. Έχουν ληφθεί υπόψιν τα στοιχεία της ηλικίας, του φύλου και του κλάδου οικονομικής δραστηριότητας. Είναι σαφής η αποτυπώνεται η τάση του πληθυσμού να εγκαταλείψει τον πρωτογενή τομέα και να στρέφεται προς τον τριτογενή (τουρισμός, υπηρεσίες).

Πίνακας 16 Κλάδος οικονομικής δραστηριότητας κατά φύλλο και ηλικία

Περιγραφή τύπου μόνιμης διαμονής / κλάδος οικονομικής δραστηριότητας	Και των δύο φύλων							Άρρενες							Θήλειες						
	Σύνολο	Ομάδες ηλικιών						Σύνολο	Ομάδες ηλικιών						Σύνολο	Ομάδες ηλικιών					
		15-19	20-24	25-29	30-44	45-64	65+		15-19	20-24	25-29	30-44	45-64	65+		15-19	20-24	25-29	30-44	45-64	65+
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΝΟΤΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	120.950	906	7.844	15.490	55.656	39.544	1.510	72.500	543	4.416	8.844	32.817	24.821	1.059	48.450	363	3.428	6.646	22.839	14.723	451
Α. ΓΕΩΡΓΙΑ, ΔΑΣΟΚΟΜΙΑ ΚΑΙ ΛΑΙΕΙΑ	6.245	59	210	416	2.154	3.241	165	4.737	52	187	348	1.684	2.329	137	1.508	7	23	68	470	912	28
Φυτική και ζωική παραγωγή, θήρα και συναφείς δραστηριότητες	4.906	36	160	306	1.607	2.658	139	3.492	30	138	248	1.183	1.782	111	1.414	6	22	58	424	876	28
Δασοκομία και υλοτομία	80	0	0	6	43	28	3	58	0	0	3	31	21	3	22	0	0	3	12	7	0
Αλιεία και υδατοκαλλιέργεια	1.259	23	50	104	504	555	23	1.187	22	49	97	470	526	23	72	1	1	7	34	29	0
Β. ΟΡΥΧΕΙΑ ΚΑΙ ΛΑΤΟΜΕΙΑ	489	1	23	56	250	157	2	468	1	22	54	238	151	2	21	0	1	2	12	6	0
Εξόρυξη άνθρακα και λιγνίτη	13	0	0	0	9	3	1	13	0	0	0	9	3	1	0	0	0	0	0	0	0
Άντληση αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου	1	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Εξόρυξη μεταλλευμάτων	168	0	14	24	82	48	0	160	0	13	24	78	45	0	8	0	1	0	4	3	0
Λοιπά ορυχεία και λατομεία	307	1	9	32	159	105	1	294	1	9	30	151	102	1	13	0	0	2	8	3	0
Γ. ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	5.460	45	302	651	2.504	1.869	89	4.044	38	205	460	1.850	1.417	74	1.416	7	97	191	654	452	15

Βιομηχανία τροφίμων	1.348	13	93	185	643	392	22	763	9	32	93	367	243	19	585	4	61	92	276	149	3
Ποτοποιία	339	0	10	44	170	108	7	276	0	9	31	142	88	6	63	0	1	13	28	20	1
Παραγωγή προϊόντων καπνού	2	0	0	1	1	0	0	2	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Παραγωγή	74	2	7	4	28	32	1	40	1	6	4	19	9	1	34	1	1	0	9	23	0
κλωστοϋφαντουργικών υλών																					
Κατασκευή ειδών ένδυσης	251	1	5	13	87	135	10	100	1	4	7	29	54	5	151	0	1	6	58	81	5
Βιομηχανία δέρματος και δερμάτινων ειδών	51	0	0	2	19	27	3	31	0	0	0	11	17	3	20	0	0	2	8	10	0
Βιομηχανία ξύλου και κατασκευή προϊόντων από ξύλο και φελλό, εκτός από έπιπλα, κατασκευή ειδών καλαθοποιίας και σπαρτοπλεκτικής	307	8	23	44	137	93	2	283	8	22	39	122	90	2	24	0	1	5	15	3	0
Χαρτοποιία και κατασκευή χάρτινων προϊόντων	16	0	0	5	7	4	0	10	0	0	2	5	3	0	6	0	0	3	2	1	0
Εκτυπώσεις και αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων	196	2	22	20	99	51	2	114	1	11	10	55	37	0	82	1	11	10	44	14	2
Παραγωγή οπτάνθρακα και προϊόντων διύλισης πετρελαίου	23	0	0	5	11	7	0	18	0	0	3	9	6	0	5	0	0	2	2	1	0
Παραγωγή χημικών ουσιών και προϊόντων	61	1	4	10	23	22	1	42	1	2	7	18	13	1	19	0	2	3	5	9	0
Παραγωγή βασικών φαρμακευτικών προϊόντων και φαρμακευτικών σκευασμάτων	39	0	2	8	22	7	0	16	0	1	2	12	1	0	23	0	1	6	10	6	0
Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό (καουτσούκ) και πλαστικές ύλες	65	0	6	7	27	24	1	52	0	5	5	21	20	1	13	0	1	2	6	4	0
Παραγωγή άλλων μη μεταλλικών ορυκτών προϊόντων	356	2	7	35	166	142	4	294	2	6	33	138	112	3	62	0	1	2	28	30	1
Παραγωγή βασικών μετάλλων	120	0	8	17	53	41	1	113	0	6	15	50	41	1	7	0	2	2	3	0	0

Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων, με εξαίρεση τα μηχανήματα και τα είδη εξοπλισμού	748	6	48	97	351	239	7	667	6	43	86	310	215	7	81	0	5	11	41	24	0
Κατασκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών, ηλεκτρονικών και οπτικών προϊόντων	21	0	1	7	6	7	0	15	0	1	5	4	5	0	6	0	0	2	2	2	0
Κατασκευή ηλεκτρολογικού εξοπλισμού	36	0	0	7	17	12	0	30	0	0	5	14	11	0	6	0	0	2	3	1	0
Κατασκευή μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού π.δ.κ.α.	135	1	16	16	61	41	0	118	1	15	13	52	37	0	17	0	1	3	9	4	0
Κατασκευή μηχανοκίνητων οχημάτων, ρυμουλκούμενων και ημιρυμουλκούμενων οχημάτων	7	1	1	0	2	3	0	6	1	1	0	2	2	0	1	0	0	0	0	1	0
Κατασκευή λοιπού εξοπλισμού μεταφορών	82	0	5	7	40	29	1	72	0	3	5	37	26	1	10	0	2	2	3	3	0
Κατασκευή επίπλων	413	5	22	44	189	143	10	372	4	21	42	169	127	9	41	1	1	2	20	16	1
Άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες	349	1	8	29	158	137	16	221	1	6	12	94	94	14	128	0	2	17	64	43	2
Επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού	421	2	14	44	187	173	1	389	2	11	40	169	166	1	32	0	3	4	18	7	0
Δ. ΠΑΡΟΧΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΡΕΥΜΑΤΟΣ, ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ, ΑΤΜΟΥ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΙΣΜΟΥ	1.082	2	50	101	442	483	4	959	2	46	89	365	453	4	123	0	4	12	77	30	0
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού	1.082	2	50	101	442	483	4	959	2	46	89	365	453	4	123	0	4	12	77	30	0

Ε. ΠΑΡΟΧΗ ΝΕΡΟΥ, ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΛΥΜΑΤΩΝ, ΔΙΑΧ. ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡ. ΕΞΥΓΙΑΝΣΗΣ	791	1	10	37	415	317	11	688	1	10	28	352	287	10	103	0	0	9	63	30	1
Συλλογή, επεξεργασία και παροχή νερού	366	0	2	13	201	144	6	296	0	2	7	158	124	5	70	0	0	6	43	20	1
Επεξεργασία λυμάτων	74	0	2	5	43	23	1	63	0	2	5	34	21	1	11	0	0	0	9	2	0
Συλλογή, επεξεργασία και διάθεση αποβλήτων, ανάκτηση υλικών	351	1	6	19	171	150	4	329	1	6	16	160	142	4	22	0	0	3	11	8	0
ΣΤ. ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	12.778	134	898	1.593	6.019	4.057	77	12.362	131	866	1.528	5.808	3.956	73	416	3	32	65	211	101	4
Κατασκευές κτιρίων	7.277	75	471	870	3.526	2.294	41	7.058	72	454	836	3.417	2.241	38	219	3	17	34	109	53	3
Έργα πολιτικού μηχανικού	372	3	15	48	172	131	3	313	3	12	37	142	116	3	59	0	3	11	30	15	0
Εξειδικευμένες κατασκευαστικές δραστηριότητες	5.129	56	412	675	2.321	1.632	33	4.991	56	400	655	2.249	1.599	32	138	0	12	20	72	33	1
Ζ. ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ - ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΜΗΧ/ΤΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΜΟΤΟΣΥΚΛΕΤΩΝ	19.939	198	1.521	2.619	9.324	5.988	289	10.424	79	661	1.296	4.855	3.351	182	9.515	119	860	1.323	4.469	2.637	107
Χονδρικό και λιανικό εμπόριο - επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών	1.586	20	135	208	755	454	14	1.387	18	115	177	660	405	12	199	2	20	31	95	49	2
Χονδρικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών	2.472	18	129	292	1.220	785	28	1.686	16	79	191	841	539	20	786	2	50	101	379	246	8
Λιανικό εμπόριο, εκτός από το εμπόριο μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών	15.881	160	1.257	2.119	7.349	4.749	247	7.351	45	467	928	3.354	2.407	150	8.530	115	790	1.191	3.995	2.342	97
Η. ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΚΑΙ ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗ	5.918	23	334	660	2.784	2.046	71	4.869	19	233	478	2.254	1.819	66	1.049	4	101	182	530	227	5
Χερσαίες μεταφορές και μεταφορές μέσω αγωγών	2.353	3	74	207	1.121	908	40	2.199	2	66	181	1.042	870	38	154	1	8	26	79	38	2

Πλωτές μεταφορές	1.260	11	76	138	528	486	21	1.174	11	67	122	487	467	20	86	0	9	16	41	19	1
Αεροπορικές μεταφορές	341	2	34	55	179	71	0	145	2	9	20	84	30	0	196	0	25	35	95	41	0
Αποθήκευση και υποστηρικτικές προς τη μεταφορά δραστηριότητες	1.514	5	118	225	750	409	7	1.028	3	68	132	503	316	6	486	2	50	93	247	93	1
Ταχυδρομικές και ταχυμεταφορικές δραστηριότητες	450	2	32	35	206	172	3	323	1	23	23	138	136	2	127	1	9	12	68	36	1
Θ. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΕΣΤΙΑΣΗΣ	28.948	316	2.241	3.646	12.923	9.480	342	13.506	160	1.118	1.799	5.868	4.360	201	15.442	156	1.123	1.847	7.055	5.120	141
Καταλύματα	17.423	134	1.228	2.117	7.791	5.927	226	7.106	69	572	939	3.029	2.372	125	10.317	65	656	1.178	4.762	3.555	101
Δραστηριότητες υπηρεσιών εστίασης	11.525	182	1.013	1.529	5.132	3.553	116	6.400	91	546	860	2.839	1.988	76	5.125	91	467	669	2.293	1.565	40
Ι. ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ	1.057	4	60	154	498	328	13	723	1	33	97	335	246	11	334	3	27	57	163	82	2
Εκδοτικές δραστηριότητες	176	0	9	21	78	65	3	98	0	5	12	38	40	3	78	0	4	9	40	25	0
Παραγωγή κινηματογραφικών ταινιών, βίντεο και τηλεοπτικών προγραμμάτων, ηχογραφήσεις και μουσικές εκδόσεις	37	0	1	6	18	9	3	26	0	0	4	12	7	3	11	0	1	2	6	2	0
Δραστηριότητες προγραμματισμού και ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών	162	2	5	16	77	58	4	95	1	3	6	44	38	3	67	1	2	10	33	20	1
Τηλεπικοινωνίες	474	1	31	70	207	162	3	340	0	14	43	148	133	2	134	1	17	27	59	29	1
Δραστηριότητες προγραμματισμού ηλεκτρονικών υπολογιστών, παροχής συμβουλών και συναφείς δραστηριότητες	188	1	9	38	111	29	0	147	0	6	30	87	24	0	41	1	3	8	24	5	0

Δραστηριότητες υπηρεσιών πληροφορίας	20	0	5	3	7	5	0	17	0	5	2	6	4	0	3	0	0	1	1	1	0
Κ. ΧΡΗΜ/ΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	1.642	3	47	242	854	488	8	765	1	23	92	359	285	5	877	2	24	150	495	203	3
Δραστηριότητες χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, με εξαίρεση τις ασφαλιστικές δραστηριότητες και τα συνταξιοδοτικά ταμεία	1.270	3	35	191	664	372	5	582	1	17	71	270	219	4	688	2	18	120	394	153	1
Ασφαλιστικά, αντασφαλιστικά και συνταξιοδοτικά ταμεία, εκτός από την υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	352	0	12	51	176	110	3	169	0	6	21	79	62	1	183	0	6	30	97	48	2
Δραστηριότητες συναφείς προς τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες και τις ασφαλιστικές δραστηριότητες	20	0	0	0	14	6	0	14	0	0	0	10	4	0	6	0	0	0	4	2	0
Λ. ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΚΙΝΗΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ	174	1	3	16	87	63	4	94	1	2	3	48	37	3	80	0	1	13	39	26	1
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	174	1	3	16	87	63	4	94	1	2	3	48	37	3	80	0	1	13	39	26	1
Μ. ΕΠΑΓΓ/ΚΕΣ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	4.290	9	215	673	2.057	1.253	83	2.293	4	55	265	1.034	874	61	1.997	5	160	408	1.023	379	22
Νομικές και λογιστικές δραστηριότητες	2.201	6	140	382	1.054	568	51	940	2	24	108	427	343	36	1.261	4	116	274	627	225	15
Δραστηριότητες κεντρικών γραφείων· δραστηριότητες παροχής συμβουλών διαχείρισης	75	0	2	6	42	24	1	46	0	1	4	26	15	0	29	0	1	2	16	9	1
Αρχιτεκτονικές δραστηριότητες και δραστηριότητες μηχανικών	1.347	1	39	192	625	463	27	929	1	18	112	400	377	21	418	0	21	80	225	86	6

Αναπτυξιακή δραστηριότητα / Περιγραφή	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
- τεχνικές δοκιμές και αναλύσεις																							
Επιστημονική έρευνα και ανάπτυξη	51	0	0	7	26	18	0	32	0	0	3	17	12	0	19	0	0	4	9	6	0		
Διαφήμιση και έρευνα αγοράς	136	0	13	22	69	32	0	75	0	7	11	41	16	0	61	0	6	11	28	16	0		
Άλλες επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	396	2	19	54	197	121	3	229	1	4	26	104	91	3	167	1	15	28	93	30	0		
Κτηνιατρικές δραστηριότητες	84	0	2	10	44	27	1	42	0	1	1	19	20	1	42	0	1	9	25	7	0		
Ν. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	4.077	19	221	476	1.847	1.463	51	2.025	12	111	258	886	724	34	2.052	7	110	218	961	739	17		
Δραστηριότητες ενοικίασης και εκμίσθωσης	946	9	62	111	409	344	11	653	8	47	84	262	243	9	293	1	15	27	147	101	2		
Δραστηριότητες απασχόλησης	12	0	4	6	1	1	0	1	0	0	0	0	1	0	11	0	4	6	1	0	0		
Δραστηριότητες ταξιδιωτικών πρακτορείων, γραφείων οργανωμένων ταξιδιών και άλλων υπηρεσιών κρατήσεων και συναφείς δραστηριότητες	1.642	3	73	202	829	514	21	733	2	22	85	332	277	15	909	1	51	117	497	237	6		
Δραστηριότητες παροχής προστασίας και έρευνας	272	1	32	49	130	55	5	184	1	20	34	84	41	4	88	0	12	15	46	14	1		
Δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών σε κτίρια και εξωτερικούς χώρους	1.108	6	43	85	430	533	11	414	1	20	47	186	155	5	694	5	23	38	244	378	6		
Διοικητικές δραστηριότητες γραφείου, γραμματειακή υποστήριξη και άλλες δραστηριότητες παροχής υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	97	0	7	23	48	16	3	40	0	2	8	22	7	1	57	0	5	15	26	9	2		
Ε. ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑ -	11.559	24	896	1.962	5.783	2.841	53	8.371	20	678	1.486	4.186	1.959	42	3.188	4	218	476	1.597	882	11		
ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΗ																							
Δημόσια διοίκηση και άμυνα - υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	11.559	24	896	1.962	5.783	2.841	53	8.371	20	678	1.486	4.186	1.959	42	3.188	4	218	476	1.597	882	11		

Ο. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	7.293	4	313	1.086	3.727	2.137	26	2.474	3	33	232	1.184	1.009	13	4.819	1	280	854	2.543	1.128	13
Εκπαίδευση	7.293	4	313	1.086	3.727	2.137	26	2.474	3	33	232	1.184	1.009	13	4.819	1	280	854	2.543	1.128	13
Π. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΜΕ ΑΝΘΡ. ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝ. ΜΕΡΙΜΝΑ	4.785	16	158	542	2.156	1.854	59	1.750	2	18	117	662	913	38	3.035	14	140	425	1.494	941	21
Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας	3.836	11	102	416	1.724	1.534	49	1.649	1	16	110	614	871	37	2.187	10	86	306	1.110	663	12
Δραστηριότητες βοήθειας κατ' οίκον. Δραστηριότητες παροχής στέγης και φιλοξενίας (Δραστηριότητες ιδρυμάτων κοινωνικής πρόνοιας με παροχή καταλύματος)	224	0	13	14	86	110	1	38	0	0	1	15	22	0	186	0	13	13	71	88	1
Δραστηριότητες κοινωνικής μέριμνας χωρίς παροχή καταλύματος	725	5	43	112	346	210	9	63	1	2	6	33	20	1	662	4	41	106	313	190	8
Ρ. ΤΕΧΝΕΣ, ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΗ ΚΑΙ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ	1.468	15	96	185	671	473	28	928	13	60	114	413	310	18	540	2	36	71	258	163	10
Δημιουργικές δραστηριότητες, τέχνες και διασκέδαση	434	7	24	50	180	159	14	287	6	18	37	109	108	9	147	1	6	13	71	51	5
Δραστηριότητες βιβλιοθηκών, αρχειοφυλακείων, μουσείων, και λοιπές πολιτιστικές δραστηριότητες	208	0	5	17	98	85	3	105	0	2	4	44	54	1	103	0	3	13	54	31	2
Τυχερά παιχνίδια και στοιχήματα	477	1	32	57	243	137	7	295	0	19	30	156	85	5	182	1	13	27	87	52	2
Αθλητικές δραστηριότητες και δραστηριότητες διασκέδασης και ψυχαγωγίας	349	7	35	61	150	92	4	241	7	21	43	104	63	3	108	0	14	18	46	29	1

Σ. ΑΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡ. ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	2.057	31	214	299	862	548	103	909	2	43	87	388	305	84	1.148	29	171	212	474	243	19
Δραστηριότητες οργανώσεων	705	3	18	57	285	259	83	531	1	9	32	209	208	72	174	2	9	25	76	51	11
Επισκευή ηλεκτρονικών υπολογιστών και ειδών ατομικής ή οικιακής χρήσης	127	0	4	17	61	41	4	105	0	4	15	57	27	2	22	0	0	2	4	14	2
Άλλες δραστηριότητες παροχής προσωπικών υπηρεσιών	1.225	28	192	225	516	248	16	273	1	30	40	122	70	10	952	27	162	185	394	178	6
Γ. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ ΩΣ ΕΡΓΟΔΟΤΩΝ - ΜΗ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ, ΓΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΑΓΑΘΩΝ - ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ - ΓΙΑ ΙΔΙΑ ΧΡΗΣΗ	895	1	31	76	297	458	32	110	1	12	13	47	36	1	785	0	19	63	250	422	31
Δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών οικιακού προσωπικού	895	1	31	76	297	458	32	110	1	12	13	47	36	1	785	0	19	63	250	422	31
Υ. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΤΕΡΟΔΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΦΟΡΕΩΝ	3	0	1	0	2	0	0	1	0	0	0	1	0	0	2	0	1	0	1	0	0
Δραστηριότητες ετερόδικων οργανισμών και φορέων	3	0	1	0	2	0	0	1	0	0	0	1	0	0	2	0	1	0	1	0	0

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Το μεγαλύτερο μερίδιο του πληθυσμού κατέχουν οι απόφοιτοι μέσης εκπαίδευσης καθώς και οι απόφοιτοι Δημοτικού και ακολουθούν οι απόφοιτοι του Τριτάξιου Γυμνασίου, ενώ έπονται οι πτυχιούχοι ΤΕΙ και ΑΕΙ.

Ως προς την ανεργία, οι τάσεις στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου υπήρξαν, κατά την πενταετία 2011-2015, σχετικά ανάλογες με αυτές της χώρας, αν και τα αντίστοιχα ποσοστά της Περιφέρειας υπολείπονται σημαντικά του εθνικού μέσου όρου, ως εξής:

Πίνακας 17 Μέσο ετήσιο ποσοστό ανεργίας

	2011	2012	2013	2014	2015
Νότιο Αιγαίο	15,20%	15,40%	21,30%	20,10%	14,90%
Ελλάδα	17,90%	24,40%	27,50%	26,50%	24,90%

Πηγή: EUROSTAT

Είναι ενδιαφέρον το στοιχείο ότι ενώ σε εθνικό επίπεδο η ανεργία παραμένει σε ποσοστό περίπου 25% και άνω κατά τα τρία τελευταία χρόνια, προφανώς λόγω των συνθηκών που έχει δημιουργήσει η οικονομική κρίση στην αγορά εργασίας, στη Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου τα αντίστοιχα ποσοστά εμφανίζουν μια αποκλιμάκωση, ιδιαίτερα σημαντική μάλιστα κατά το 2015. Διαχρονικά μάλιστα καταγράφεται μείωση της ανεργίας στο Νότιο Αιγαίο ιδίως κατά το δεύτερο και τρίτο τρίμηνο, λόγω εμφάνισης της εποχικής απασχόλησης που προκαλεί η μεγάλη ανάπτυξη του τουριστικού κλάδου, καθώς δημιουργεί θέσεις απασχόλησης τους θερινούς μήνες, ενώ το πρώτο και το τέταρτο τρίμηνο η ανεργία αυξάνεται σημαντικά. Η διάρθρωση της μέσης ετήσιας ανεργίας στα δυο νησιωτικά συμπλέγματα της Περιφέρειας, για τα έτη 2011 έως 2015, έχει ως εξής:

Πίνακας 18 Μέσο ετήσιο ποσοστό ανεργίας ανά νησιωτικό σύμπλεγμα

	2011	2012	2013	2014	2015
Δωδεκάνησα	17,1	14,9	20,4	18,3	11,2
Κυκλάδες	11,6	16,2	22,7	22,3	21,8

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Καταγράφεται μια σημαντική ανατροπή στην εξέλιξη των συγκεκριμένων μεγεθών, καθώς στις Κυκλάδες το μέσο ποσοστό ανεργίας σχεδόν διπλασιάστηκε την πενταετία 2011-2015 ενώ στα Δωδεκάνησα μειώθηκε σημαντικά, αν και κατά τη διάρκεια της ίδιας πενταετίας υπήρξαν αυξομειωτικές διακυμάνσεις.

Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν

Στον Πίνακα εμφανίζεται το κατά κεφαλήν ΑΕΠ εκτιμημένο σε μονάδες αγοραστικής δύναμης, ως ποσοστό του μέσου όρου της ΕΕ-27 για τις περιφέρειες της Ελλάδας σύμφωνα με το σύστημα περιφερειακής ταξινόμησης NUTS 2. Πράγματι για την περίοδο 2008-2014, όλες οι περιφέρειες της Ελλάδας **εμφανίζουν σημαντική πτώση** με την μεγαλύτερη να εντοπίζεται στην περιφέρεια Ιονίων Νήσων που είναι της τάξεως του 27,96% και η μικρότερη στην περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας που είναι της τάξεως του 8,33%.

Σημαντική είναι η μεταβολή του κατά κεφαλήν ΑΕΠ που παρατηρείται στο Νότιο Αιγαίο η οποία αγγίζει το 24,53% και βρίσκεται πάνω του περιφερειακού μέσου όρου ο οποίος εκτιμάται στο 22,62%. Επιπλέον, τα τρία τελευταία χρόνια ο αντίστοιχος μέσος όρος προσεγγίζει το 75% που είναι το όριο κατάταξης στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες. Έτσι, εάν λάβουμε υπόψη πως η ύφεση συνεχίστηκε το 2015 ενώ αντίστοιχες είναι και οι προβλέψεις για το 2016 (European Commission 2016· IOBE 2016) τότε έχουμε βάσιμες πιθανότητες πως για τις ίδιες χρονιές το κατά κεφαλήν ΑΕΠ θα μειωθεί περαιτέρω στην περιφέρεια Ν. Αιγαίου.

Πίνακας 19 Το κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν ως ποσοστό του μέσου όρου της ΕΕ

Περιφέρεια	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2008-2014 Μεταβολή
Ανατολική Μακεδονία, Θράκη	67	67	64	55	53	52	50	-25,37%
Κεντρική Μακεδονία	75	75	68	60	58	58	56	-25,33%
Δυτική Μακεδονία	72	78	75	70	71	70	66	-8,33%
Ήπειρος	64	64	61	55	52	52	51	-20,31%
Θεσσαλία	70	70	62	55	55	56	55	-21,43%

Ιόνια Νησιά	93	89	82	69	67	66	67	-27,96%
Δυτική Ελλάδα	70	69	66	58	56	55	54	-22,86%
Στερεά Ελλάδα	84	82	76	68	66	67	61	-27,38%
Πελοπόννησος	74	74	69	62	60	61	58	-21,62%
Αττική	125	128	118	105	101	100	99	-20,80%
Βόρειο Αιγαίο	76	75	68	61	57	58	57	-25,00%
Νότιο Αιγαίο	106	101	93	81	78	78	80	-24,53%
Κρήτη	82	82	74	64	60	63	63	-23,17%

Πηγή: Eurostat

Ειδικά ως προς τη συμμετοχή των δυο νησιωτικών συμπλεγμάτων στο ΑΕΠ της Περιφέρειας, προκύπτει ότι τα Δωδεκάνησα εμφανίζουν διαχρονικά μεγαλύτερη συμμετοχή, η οποία έχει διακυμάνσεις κατά την περίοδο αναφοράς (2000-2013) ως εξής:

Πίνακας 20 Ποσοστιαία Συμμετοχή στο Α.Ε.Π. της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, 2000-2013

	Δωδεκανήσου	Κυκλάδων
2000	58,72%	41,28%
2004	55,53%	44,47%
2008	55,27%	44,73%
2009	54,61%	45,39%
2010	54,17%	45,83%
2011	54,79%	45,21%
2012	57,10%	42,90%
2013	55,16%	44,84%

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Η υψηλή επίδοση του Νοτίου Αιγαίου ως προς το κατά κεφαλήν ΑΕΠ οφείλεται στο ότι σε ορισμένα νησιά, που αποτελούν ιδιαίτερα δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς, δημιουργείται, λόγω ακριβώς της αυξημένης τουριστικής δραστηριότητας, αυξημένο κατά κεφαλήν εισόδημα ενώ υπάρχουν νησιά που έχουν εξαιρετικά χαμηλές επιδόσεις σε κατά κεφαλήν ΑΕΠ, καθώς δεν αποτελούν βασικές τουριστικές επιλογές.

Τα στοιχεία επιβεβαιώνουν τη σπουδαιότητα του τριτογενή τομέα παραγωγής για την οικονομία της Περιφέρειας, με ιδιαίτερα σημαντική τη συμβολή των κλάδων του τομέα του Τουρισμού, τόσο σε επίπεδο νομών όσο και Περιφέρειας. Μικρότερη Α.Π.Α. παράγουν κλάδοι

του δευτερογενή τομέα, όπως ο κλάδος των Κατασκευών, ενώ έπονται οι κλάδοι που εντάσσονται στον πρωτογενή τομέα. Όσον αφορά την εξέλιξη της συμμετοχής των κλάδων στην Α.Π.Α. των νομών και της Περιφέρειας, ο πρωτογενής τομέας φθίνει σταδιακά, τόσο σε επίπεδο Νομών, όσο και Περιφέρειας, ακολουθώντας και την αντίστοιχη πορεία στο σύνολο Χώρας. Στη δε κατανομή των επιδόσεων μεταξύ Δωδεκανήσων και Κυκλάδων, ενώ αρχικά υπήρξε σαφής υπεροχή των Δωδεκανήσων, με την πάροδο του χρόνου επήλθε μια εξισορρόπηση των επιδόσεων μεταξύ τους.

Ο κλάδος της Μεταποίησης και των συναφών δραστηριοτήτων Βιομηχανίας, συμπεριλαμβανομένης και της ενέργειας, όντας ένας σημαντικός κλάδος για την οικονομία της Περιφέρειας, σημείωσε σαφείς αυξητικές επιδόσεις, τόσο σε επίπεδο Περιφέρειας όσο και στα νησιωτικά συμπλέγματα, αλλά κατά τη χρονική περίοδο της οικονομικής κρίσης, ήτοι μετά το 2008, εμφανίζει μια σαφή κάμψη. Για αυτό το λόγο άλλωστε παρέμεινε σε χαμηλά επίπεδα συγκρινόμενος με τις αντίστοιχες εθνικές επιδόσεις, παρότι και αυτές επηρεάστηκαν σαφώς από την οικονομική κρίση.

Ειδική αναφορά πρέπει να γίνει στον κλάδο των Κατασκευών, ο οποίος στις Κυκλάδες εμφανίζει μια μείωση ελεγχόμενη, αλλά στα Δωδεκάνησα η σχετική επίδοση κατακρημνίστηκε περίπου κατά 60% (από το 2008 έως το 2013), συμπαρασύροντας και τις σχετικές επιδόσεις συνολικά της Περιφέρειας στον κλάδο αυτό.

Βέβαια, το σημαντικότερο ρόλο για την οικονομία της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, διαδραματίζει ο Κλάδος του εμπορίου (χονδρικού και λιανικού), των επισκευών οχημάτων και ειδών οικιακής χρήσης, των ξενοδοχείων και εστιατορίων, των μεταφορών και επικοινωνιών, με συμμετοχή κατά πολύ μεγαλύτερη από την αντίστοιχη της χώρας ως προς την κατανομή της Α.Π.Α.. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι κλάδοι αυτοί μαζί - αθροιστικά - ξεπερνούν σε συμμετοχή, κατά μέσο όρο, το 50% της Α.Π.Α. για όλη την περίοδο αναφοράς, στα Δωδεκάνησα, και κυμαίνονται πολύ κοντά στο 50% στις Κυκλάδες, αποτυπώνοντας το «προφίλ» της οικονομίας της Περιφέρειας, η οποία συγκεντρώνεται στις υπηρεσίες του Τριτογενή Τομέα και ιδιαίτερα σε κλάδους με αναφορές στον τουρισμό, παραμένοντας μια τουριστική περιφέρεια.

Αξιοσημείωτο στοιχείο αποτελεί η επίδοση των κλάδων της χρηματοπιστωτικής δραστηριότητας, της διαχείρισης ακίνητης περιουσίας, και των λοιπών επιχ/τικών δραστηριοτήτων, με σημαντικά ποσοστά συμμετοχής στην Α.Π.Α., καταδεικνύοντας τη σημασία τους για την οικονομία της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου. Βέβαια οι επιδόσεις αυτές υπολείπονται σημαντικά όμως από τις αντίστοιχες σε επίπεδο χώρας.

Ως προς τους κλάδους των υπολοίπων Υπηρεσιών, καταλαμβάνουν ένα σημαντικό ποσοστό για

την οικονομία της Περιφέρειας, αλλά όμως ακολουθούν τις γενικές τάσεις που κατεγράφησαν σε εθνικό επίπεδο, ήτοι σημαντική μείωση μετά την έναρξη της κρίσης το 2008.

Σε γενικές γραμμές, είναι σαφές ότι, ως προς την αναπτυξιακή εξέλιξη και το επίπεδο ανάπτυξης των δύο χωρικών ενοτήτων της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, και οι δύο κατατάσσονται σε θέσεις αρκετά υψηλές, ενώ το κατά κεφαλήν ΑΕΠ και των δυο ξεπερνούσε τον εθνικό μέσο, τουλάχιστον μέχρι τα πρώτα χρόνια της οικονομικής κρίσης. Αυτή η επίδοση οφείλεται σε ορισμένους τουριστικούς πόλους ανάπτυξης και δεν είναι ισόρροπη χωρικά και κλαδικά, γεγονός που πρέπει να ληφθεί υπόψη στον αναπτυξιακό σχεδιασμό. Συγκριτικά, οι Κυκλάδες εμφανίζουν μεγαλύτερη δυναμική, ειδικά στις κατά κεφαλήν επιδόσεις, και μειώνουν την απόσταση που συνολικά έχουν από τα Δωδεκάνησα που διατηρούνται ψηλότερα από τις Κυκλάδες ως προς στο μέσο επίπεδο ανάπτυξης της χώρας, έχοντας πάντα μεγαλύτερη βαρύτητα, σε σχέση με τις Κυκλάδες, στη σύνθεση του ΑΕΠ του Νομού.

ΕΝΟΤΗΤΑ 3: ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Υγεία – Πρόνοια

Η κάλυψη της περίθαλψης των κατοίκων των νησιών και η επίλυση του προβλήματος πρόσβασης σε οργανωμένα νοσοκομεία, είναι δύο από τα σημαντικότερα προβλήματα που πλήττουν το Νομό Κυκλάδων και το Νομό Δωδεκανήσων. Στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου λειτουργούν έξι Γενικά Νοσοκομεία, τέσσερα εκ των οποίων βρίσκονται στα Δωδεκάνησα (Κάλυμνος, Κως, Λέρος και Ρόδος) και δυο βρίσκονται στις Κυκλάδες (Σύρος και Νάξος). Οι υποδομές υγείας συνολικά στο Νότιο Αιγαίο καταγράφονται ως εξής:

Πίνακας 21 Γενικά Νοσοκομεία Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

Νησί	Νοσοκομείου
Σύνολο Νοσοκομείων Νομού Δωδεκανήσων: 4	
Κάλυμνος	Γενικό Νοσοκομείο –Κέντρο Υγείας
Κως	Γενικό Νοσοκομείο –Κέντρο Υγείας Κω
Λέρος	Κρατικό Θεραπευτήριο – Κέντρο Υγείας Λέρου
Ρόδος	Γενικό Νοσοκομείο Ρόδου Α. Παπανδρέου
Σύνολο Νοσοκομείων Νομού Κυκλάδων: 2	
Σύρος	Γενικό Νοσοκομείο Σύρου Βαρδάκειο και Πρωΐο
Νάξος	Γενικό Νοσοκομείο – Κέντρο Υγείας Νάξου
Σύνολο Νοσοκομείων Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου: 6	

Εξ αυτών το Γενικό Νοσοκομείο - Κέντρο Υγείας Καλύμνου «Το Βουβάλειο» (85 ανεπτυγμένες κλίνες) έχει αναπτύξει τον Παθολογικό Τομέα και τον Χειρουργικό Τομέα. Στον Εργαστηριακό Τομέα λειτουργούν Μικροβιολογικό και Ακτινολογικό-Ακτινοδιαγνωστικό εργαστήριο. Το Νοσοκομείο κτιριακά και οργανικά συμπεριλαμβάνει και τα Ιατρεία του ως Κέντρο Υγείας. Επίσης λειτουργεί Θάλαμος Υπερβαρικής Οξυγονοθεραπείας πολύ σημαντικός για αντιμετώπιση της νόσου των Δυτών, που σχετίζεται άμεσα με την Κάλυμνο λόγω της αυξημένης ανάπτυξης που παρατηρείται στο νησί στον τομέα της σπογγαλιείας.

Όσον αφορά το Γενικό Νοσοκομείο - Κέντρο Υγείας Κω «Ιπποκράτης» (ανεπτυγμένες 68 κλίνες) έχει αναπτύξει τον Παθολογικό Τομέα και τον Χειρουργικό Τομέα. Στον Εργαστηριακό Τομέα λειτουργούν Αιματολογικό, Βιοχημικό, Μικροβιολογικό και Ακτινολογικό- Ακτινοδιαγνωστικό εργαστήριο. Το Νοσοκομείο κτιριακά και οργανικά συμπεριλαμβάνει και τα Ιατρεία του ως Κέντρο Υγείας.

Το Κρατικό Θεραπευτήριο Λέρου αναπτύσσει υπηρεσίες Γενικού Νοσοκομείου και υπηρεσίες Ψυχιατρείου, ενώ σ' αυτό ανήκουν το Κέντρο Υγείας Πάτμου, το Πολυδύναμο Περιφερειακό Ιατρείο Λειψών και το Περιφερειακό Ιατρείο Αγαθονησίου. Το Κρατικό Θεραπευτήριο - Κέντρο Υγείας Λέρου έχει αναπτύξει τον Παθολογικό Τομέα τον Χειρουργικό Τομέα και τον Ψυχιατρικό Τομέα. Στον Εργαστηριακό Τομέα λειτουργούν Μικροβιολογικό και Ακτινοδιαγνωστικό εργαστήριο. Το Νοσοκομείο κτιριακά και οργανικά συμπεριλαμβάνει και τα Ιατρεία του ως Κέντρο Υγείας

Το Γενικό Νοσοκομείο Ρόδου «Ανδρέας Παπανδρέου» (360 ανεπτυγμένες κλίνες) μεταφέρθηκε, το 2000, σε υπερσύγχρονο, νέο κτήριο και από τότε αναπτύσσεται συνεχώς, αυξάνοντας τις κλινικές του και τον ιατροτεχνολογικό του εξοπλισμό. Το νοσοκομείο έχει εντάξει στο ΕΣΠΑ νέο τεχνολογικό εξοπλισμό, όπως ο γραμμικός επιταχυντής, ο στεφανιογράφος, ο αξονικός τομογράφος και ο ψηφιακός μαστογράφος, ενισχύοντας την εμβέλεια της παροχής των ιατρικών του υπηρεσιών, όχι μόνο στη Δωδεκάνησο, αλλά και σε ολόκληρο το Νότιο Αιγαίο, καθώς είναι το μεγαλύτερο νοσηλευτικό ίδρυμα της περιφέρειας. Επίσης διαθέτει Μονάδα Εντατικής Θεραπείας και Μονάδα Εμφραγμάτων.

Στο Γενικό Νοσοκομείο-Κέντρο Υγείας Νάξου (20 ανεπτυγμένες κλίνες) το 2007, ύστερα από δωρεά, επεκτάθηκε η κτιριακή του υποδομή του, φτάνοντας να καλύπτει συνολική

επιφάνεια 3230 τ.μ.. Στο Γενικό Νοσοκομείο-Κέντρο Υγείας Νάξου υπάγεται το Κέντρο Υγείας Αμοργού και 14 Πολυδύναμα Περιφερειακά Ιατρεία (ΠΠΙ) και Περιφερειακά Ιατρεία (ΠΙ) των γύρω μικρών νησιών (Αμοργός, Κουφονήσια, Δονούσα, Σχοινούσα και Ηρακλεία), γνωστά και ως Μικρές Κυκλάδες και καλύπτουν τις ανάγκες του τοπικού πληθυσμού στο νησί και των προαναφερθέντων γύρω νησιών.

Τέλος, το Γενικό Νοσοκομείο Σύρου «Βαρδάδειο και Πρώιο» (104 ανεπτυγμένες κλίνες) καλύπτει σχεδόν το σύνολο των παθολογικών και χειρουργικών ειδικοτήτων. Τα εργαστήρια είναι εξοπλισμένα με σύγχρονα μηχανήματα και επιστημονικό εξοπλισμό. Διαθέτει τμήμα Τεχνητού Νεφρού με 10 κλίνες το οποίο καλύπτει τις ανάγκες των κατοίκων του νησιού και των Κυκλάδων αλλά και τους επισκέπτες, κυρίως κατά τη θερινή περίοδο. Η ραγδαία ανάπτυξη παροχής υπηρεσιών υγείας και φροντίδας του Νοσοκομείου την τελευταία 15ετία, δημιούργησε σωρευτικά προβλήματα σε πολλαπλά επίπεδα ως προς την αναμενόμενη ζήτηση υπηρεσιών υγείας και περίθαλψης και καταβάλλεται συστηματική προσπάθεια για ορθολογική διαχείριση των πόρων, με κύριο στόχο τη διασφάλιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών υγείας προς τους πολίτες της, συγκρατώντας παράλληλα τα κόστη.

Οι υποδομές υγείας ανά δήμο στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου έχουν ως εξής:

Πίνακας 22 Μονάδες Υγείας ανά Δήμο – Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου

	Νοσοκομεία	Κέντρα Υγείας	Π.Ι. Πολυδύναμα	Περιφερειακά Ιατρεία	Π.Ι. Εξεταστήρια	Π.Ι. Άγωνα	Π.Ι. Φυλακών	Π.Ι. Αεροδρομίου
Κυκλάδες								
Άνδρου	0	1	0	4	0	0	0	0
Ανάφης	0	0	1	0	0	0	0	0
Θήρας	0	1	0	4	0	0	0	0
Ιητών	0	1	0	1	0	0	0	0
Σίκινου	0	0	1	0	0	0	0	0
Φολεγάνδρου	0	0	1	1	0	0	0	0
Κέας	0	0	1	0	0	0	0	0
Κύθνου	0	0	1	1	0	0	0	0
Κιμώλου	0	0	1	0	0	0	0	0
Μήλου	0	1	0	1	0	0	0	0
Σερίφου	0	0	0	1	0	0	0	0
Σίφνου	0	0	0	1	0	0	0	0
Μυκόνου	0	1	0	1	0	0	0	0
Αμοργού	0	1	1	2	0	0	0	0
Νάξου και Μικρών Κυκλάδων	1	0	5	5	0	0	0	0
Αντιπάρου	0	0	1	0	0	0	0	0
Πάρου	0	1	0	3	7	0	0	0
Σύρου- Ερμούπολης	1	0	0	1	0	0	0	0
Τήνου	0	1	1	2	0	0	0	0
Σύνολο	2	8	14	28	7	0	0	0
Δωδεκάνησα								
Αγαθονησίου	0	0	1	0	0	0	0	0
Αστυπάλαιας	0	0	1	0	0	0	0	0
Καλυμνίων	1	0	0	2	0	0	0	0
Λειψών	0	0	1	0	0	0	0	0
Λέρου	1	0	0	0	1	0	0	0
Πάτμου	0	1	0	0	0	0	0	0
Καρπάθου	0	1	0	2	6	2	0	1
Κάσου	0	0	1	0	0	0	0	0
Κω	1	1	0	5	0	0	1	1
Νισύρου	0	0	1	0	0	0	0	0
Μεγίστης	0	0	1	0	0	0	0	0
Ρόδου	1	2	1	17	0	1	0	1
Σύμης	0	0	1	0	0	0	0	0
Τήλου	0	0	1	0	0	0	0	0
Χάλκης	0	0	1	0	0	0	0	0
Σύνολο	4	5	10	26	7	3	1	3
Γενικό Σύνολο	6	13	24	54	14	3	1	3

Πηγή: Υπ. Περ.Ε.Κ.Α.– Αξιολόγηση, Αναθεώρηση και Εξειδίκευση ΠΙΠΧΣΑΑ-ΠΙΝΑ, 2014

Από τα ανωτέρω στοιχεία είναι προφανής η προσπάθεια ώστε το κενό που αφήνει η έλλειψη περισσότερων Γενικών Νοσοκομείων στην Περιφέρεια να καλύπτεται από τα Κέντρα Υγείας, τα Πολυδύναμα και τα Περιφερειακά Ιατρεία που λειτουργούν σε διάφορα νησιά.

Δεδομένου ότι το καλοκαίρι, η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, ως μία από τις πιο τουριστικές περιοχές της χώρας, αποκτά πληθυσμό σχεδόν τριπλάσιο από το μόνιμο, ειδικώς σε κάποια νησιά, είναι πρόδηλο ότι δημιουργείται επιπλέον ανάγκη για ιατρικό και μη ιατρικό προσωπικό. Έχει εκτιμηθεί ότι περίπου το 1/3 των ατόμων που θα επιλέξουν ένα νησί ως προορισμό των διακοπών τους θα χρειαστούν τη βοήθεια μιας ιατρικής μονάδας εξαιτίας ενός επιπόλαιου ή σοβαρότερου τραυματισμού ή ασθένειας. Ακόμη και η δυνατότητα μεταφοράς από ένα νησί σε κάποια υποδομή υγείας (Γενικό Νοσοκομείο) δεν αποτελεί λύση. Καταγράφονται αυξημένες μεταφορές ασθενών από τα νησιά προς τα νοσοκομεία του κέντρου, αλλά το κόστος μετακίνησης είναι ιδιαίτερα αυξημένο, εάν λάβουμε υπόψη ότι κάθε μέσο κόστος για κάθε αεροδιακομιδή σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία του 2010 ανέρχεται σε 14.397 ευρώ/ώρα πτήσης.

Αυτές οι συνθήκες οδηγούν στο συμπέρασμα ότι τα νησιά του Αιγαίου αποτελούν έναν από τους δημοφιλέστερους προορισμούς για τους Έλληνες και ξένους τουρίστες, αλλά οι ιατρικές υποδομές των νησιών δεν τυχάνουν της ίδιας προτίμησης από ιατρικό και μη προσωπικό, με αποτέλεσμα τις διαπιστωθείσες σοβαρές ελλείψεις.

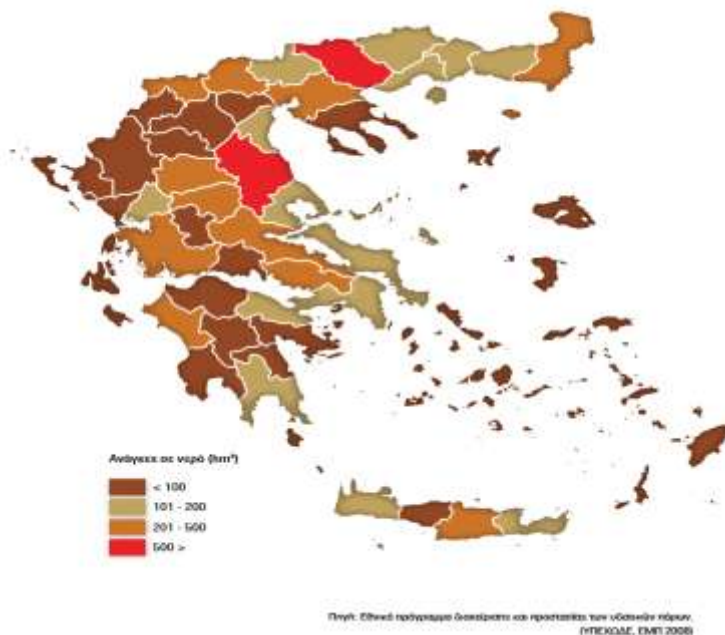
Στην προσπάθεια ανατροπής αυτής της κατάστασης, η οποία δημιουργεί ένα δικαιολογημένο έντονο αίσθημα ανασφάλειας στους μόνιμους κατοίκους, ενώ ελλοχεύει ο κίνδυνος αυτό το αίσθημα, σταδιακά, να καλλιεργηθεί και στους τουρίστες, με αποτέλεσμα να μην επιλέγουν τα νησιά του Νοτίου Αιγαίου, ως προορισμούς τους, η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου πρωτοπόρησε σε εθνικό επίπεδο και με επανειλημμένες αποφάσεις του Περιφερειακού Συμβουλίου (Μάρτιος 2015, Μάιος 2015 και Ιούλιος 2016) αποφάσισε την αξιοποίηση της δυνατότητας που παρέχει το νομικό πλαίσιο (άρθρο 20 του Ν. 4213/2013 και άρθρο 43 του Ν. 4368/2016). Έτσι η Περιφέρεια παρέχει ιατρούς υπηρεσίας υπαίθρου (αγροτικούς) και επικουρικούς ιατρούς, οι οποίοι διορίζονται μέσω των διαδικασιών που υλοποιεί το Υπουργείο Υγείας, οικονομική υποστήριξη ύψους 450 ευρώ το μήνα ανά ιατρό, για κάλυψη αναγκών σίτισης και στέγασης, ως κίνητρο για να επιλέξουν να έρθουν στις μονάδες υγείας των νησιών και ιδίως στα Κέντρα Υγείας και στα Πολυδύναμα Περιφερειακά Ιατρεία των μικρών και απομακρυσμένων/δυσπρόσιτων νησιών. Ήδη 19 ιατροί υπηρεσίας υπαίθρου (αγροτικοί) είναι δικαιούχοι αυτής της οικονομικής υποστήριξης και 39 επικουρικοί ιατροί γίνονται δικαιούχοι άμεσα, μόλις ανακοινωθούν από το Υπουργείο (στοιχεία Ιουλίου 2016). Παράλληλα η πρόβλεψη για την παροχή αυτής της οικονομικής στήριξης θα υπάρχει και για

μελλοντικές διαδικασίες διορισμού ιατρών που θα κάνει το Υπουργείο Υγείας για θέσεις ιατρών υπηρεσίας υπαίθρου (αγροτικών) και επικουρικών ιατρών στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου. Οι πόροι για αυτή την οικονομική υποστήριξη προέρχονται από ίδιους πόρους της Περιφέρειας.

Υδρευση

Τα νησιά του Νοτίου Αιγαίου θεωρούνται από τις περιοχές της χώρας που αντιμετωπίζουν το μεγαλύτερο πρόβλημα ποιότητας και επάρκειας νερού, λόγω της υπερβολικής κατανάλωσης του, η οποία οφείλεται στην αυξημένη χρήση του στην αγροτική δραστηριότητα και στην τουριστική δραστηριότητα, ενώ παράλληλα υπάρχουν περιορισμένα αποθέματα σε νερό. Από σχετικές μελέτες των αρμοδίων Υπουργείων (Αγροτικής Ανάπτυξης, Περιβάλλοντος, κλπ), έχουν υπολογισθεί ότι οι συνολικές ανάγκες σε νερό της Περιφέρειας Νοτίου είναι 68,75 εκ. κυβικά μέτρα ανά έτος (12μηνη χρήση), ως προς την αγροτική δραστηριότητα, τα οποία διπλασιάζονται (περίπου 130 εκατ. κμ/έτος) εάν σε αυτά προστεθούν άλλες ανάγκες της Περιφέρειας για ύδρευση (τουρισμός, βιομηχανική χρήση, οικοδομική δραστηριότητα, κλπ.). Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου είναι μια από τις περιφέρειες με τις μεγαλύτερες ανάγκες ύδρευσης, όπως φαίνεται στο χάρτη:

Εικόνα 1 Ανάγκες σε νερό ανά περιφέρεια και Νομό

Το πρόβλημα που δημιουργεί η διαρκώς επιδεινούμενη κατάσταση των αναγκών ύδρευσης γίνεται ακόμη πιο σαφές, όταν συνυπολογιστεί η διαθεσιμότητα νερού στις Περιφέρειες της χώρας, όπως αυτή αποτυπώνεται στο ακόλουθο χάρτη, και η οποία στο Νότιο βρίσκεται σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα, μαζί με τη δυσκολία ανάκτησης ισορροπίας:

Εικόνα 2 Διαθεσιμότητα νερού ανά περιφέρεια και νομό

Αυτές οι συνθήκες, σε συνδυασμό με την αιολική διάβρωση που προκαλούν οι ισχυροί άνεμοι στην περιοχή του Νοτίου Αιγαίου, δημιουργούν κρίσιμες προοπτικές ερημοποίησης των νησιών, τα οποία εντάσσονται στην κατηγορία των περιοχών με αυξημένο κίνδυνο ερημοποίησης.

Τέλος σημαντικό είναι το πρόβλημα της υφαλμύρωσης, το οποίο αποτελεί κοινό χαρακτηριστικό όλων των παραλιακών περιοχών και προκαλείται από την υπεράντληση – συνήθως λόγω αγροτικής δραστηριότητας – των υπογείων νερών των περιοχών αυτών. Σε πολλά νησιά (π.χ. Ρόδος, Κως, Πάρος, Θήρα, Μήλος, Σύρος, Νάξος, κλπ) παρατηρείται σημαντική υποβάθμιση του υδροφόρου ορίζοντα λόγω της διείσδυσης της

θάλασσας.

Οι ανάγκες ύδρευσης στο Νότιο Αιγαίο καλύπτονται σήμερα, εν μέρει, από τις εξής πηγές:

- Γεωτρήσεις εκμετάλλευσης του υπόγειου δυναμικού.
- Πηγές αποστράγγισης των υπογείων υδροφορέων.
 - Λιμνοδεξαμενές και φράγματα.
 - Εγκαταστάσεις αφαλάτωσης.
 - Μεταφορά νερού με υδροφόρες.
 - Αποθήκευση νερού σε ιδιωτικές βροχοδεξαμενές

Η ελλειμματικότητα σε υδατικούς πόρους, που παρουσιάζει η πλειονότητα των νησιών, καθιστά αδύνατη την κάλυψη των υδρευτικών και αρδευτικών αναγκών μόνο από γεωτρήσεις ή/και χρήση των πηγών αποστράγγισης των υπογείων υδροφορέων. Η εντατική εκμετάλλευση του υπόγειου δυναμικού άλλωστε, συνοδεύεται από σοβαρούς κινδύνους υποβάθμισης της ποιότητας των υδάτων, ένα φαινόμενο συχνά μη αναστρέψιμο. Αρνητικές επιπτώσεις στην επάρκεια κυρίως της ύδρευσης των οικισμών, έχουν οι απώλειες από τα πεπαλαιωμένα δίκτυα ύδρευσης, σημαντικό μέρος των οποίων ανακατασκευάζεται ή ανακαινίζεται στο πλαίσιο των περιφερειακών προγραμμάτων. Ο πολυνησιακός χαρακτήρας όμως της Περιφέρειας, καθιστά προβληματική τη χωρική κατανομή των έργων, με αποτέλεσμα σε πολλά νησιά (Αγαθονήσι, Ανάφη, Αντίπαρος, Αρκιοί, Δονούσα, Ηρακλειά κ.ά.) να μην είναι εφικτή η κάλυψη των αναγκών από ανάλογες υποδομές. Για το λόγο αυτό, οι δράσεις για την αντιμετώπιση του προβλήματος ύδρευσης στη Περιφέρεια, θα πρέπει να εστιάζουν στα νησιά εκείνα που προβλέπεται να εμφανίσουν αρνητικό ισοζύγιο διαθέσιμου νερού- ζήτησης για ύδρευση και άρδευση.

Κατά τις δυο τελευταίες προγραμματικές περιόδους, 2000-2006 και 2007-2013, έχει υλοποιηθεί ένας μεγάλος αριθμός έργων, με συγχρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ελλάδα, για την αντιμετώπιση των προβλημάτων ύδρευσης που καταγράφονται στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου.

Τα έργα αυτά έχουν ως εξής:

Πίνακας 23 Ολοκλήρωση Δικτύων

Έργο	Νομός	Νησί	Προϋπολογισμός	Κατάσταση
Επέκταση - Αντικατάσταση Δικτύου Ύδρευσης Καλύμνου	ΔΩΔ	Κάλυμνος	287.187	Το έργο ολοκληρώθηκε
Έργα Διαχείρισης Φράγματος Φανερωμένης Νάξου - Α Φάση	ΚΥΚ	Νάξος	1.879.327	Το έργο ολοκληρώθηκε
Αντικατάσταση και Επέκταση Εσωτερικού Δικτύου Ύδρευσης Δήμου Ποσειδωνιάς	ΚΥΚ	Σύρος	417.012	Το έργο ολοκληρώθηκε
Ολοκλήρωση - Συμπλήρωση Δικτύων Ύδρευσης Δ. Αφάντου	ΔΩΔ	Ρόδος	733.096	Το έργο ολοκληρώθηκε
Ύδρευση Δονούσας	ΚΥΚ	Δονούσα	655.970	Το έργο ολοκληρώθηκε.
Ύδρευση Κατταβιάς Δ. Νότιας Ρόδου	ΔΩΔ	Ρόδος	565.342	Το έργο ολοκληρώθηκε.
Αντικατάσταση Εσωτερικού Δικτύου Ύδρευσης Κρεμαστής και Κατασκευή Νέας Δεξαμενής	ΔΩΔ	Ρόδος	775.622	Το έργο ολοκληρώθηκε.
Αποχέτευση - Ύδρευση Περιοχής Χώρας Αμοργού	ΚΥΚ	Αμοργός	2.100.387	Το έργο ολοκληρώθηκε.

Πίνακας 24 Έργα Υδρευσης Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

Έργο	Νομός	Νησί	Προϋπολογισμός	Κατάσταση
Κατασκευή εσωτερικών δικτύων ύδρευσης Σορωνής Δ. Ρόδου	ΔΩΔ	Ρόδος	314.136	Το φυσικό αντικείμενο ολοκληρώθηκε.
Εξωτερικό δίκτυο ύδρευσης οικισμού Πύργου και μονάδα αφαλάτωσης οικισμού Ακρωτηρίου Θήρας	ΚΥΚ	Θήρα	746.469	Το φυσικό αντικείμενο ολοκληρώθηκε.
Εγκατάσταση μονάδας αφαλάτωσης Δήμου Λέρου	ΔΩΔ	Λέρος	1.881.570	Το φυσικό αντικείμενο ολοκληρώθηκε. Στάδιο δοκιμαστικής λειτουργίας.
Βελτίωση και επέκταση δικτύου ύδρευσης Ιουλίδας Κέας	ΚΥΚ	Κέα	1.596.857	Στάδιο υλοποίησης με καθυστέρηση.
Μονάδα αφαλάτωσης Χάλκης	ΔΩΔ	Χάλκη	1.032.182	Το φυσικό αντικείμενο του ολοκληρώθηκε. Υπάρχουν παρατηρήσεις από την επιτροπή παραλαβής προς τον ανάδοχο.
Προμήθεια μονάδων παραγωγής πόσιμου νερού Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου	ΠΕΡ	ΠΕΡ	436.218	Το έργο ολοκληρώθηκε.
Μονάδα αφαλάτωσης στο Μέριχα Κύθνου	ΚΥΚ	Κύθνος	1.025.621	Το φυσικό αντικείμενο ολοκληρώθηκε.
Αφαλάτωση Αντιπάρου	ΚΥΚ	Αντίπαρος	835.281	Το φυσικό αντικείμενο ολοκληρώθηκε.
Επέκταση αγωγού τροφοδότησης Λιμένα Ρόδου μέχρι το νέο λιμάνι και τη Μαρίνα Ρόδου	ΔΩΔ	Ρόδος	448.497	Το φυσικό αντικείμενο του έργου ολοκληρώθηκε.
Αγωγός μεταφοράς νερού στη Λάρδο Ρόδου και εξοπλισμός ποιοτικού ελέγχου νερού	ΔΩΔ	Ρόδος	328.665	Το φυσικό αντικείμενο για τον αγωγό ολοκληρώθηκε. Παραδόθηκε ο εξοπλισμός εργαστηρίου. Εκκρεμεί η παράδοση πλυντηρίου και κλίβανου επώασης.
Προμήθεια μονάδας αφαλάτωσης στο Δήμο Τήνου	ΚΥΚ	Τήνος	429.200	Το φυσικό αντικείμενο ολοκληρώθηκε.
Βελτίωση και επέκταση συστήματος ύδρευσης Βάρης και Μέγα Γυαλού Σύρου	ΚΥΚ	Σύρος	1.200.965	Το φυσικό αντικείμενο ολοκληρώθηκε.
Προμήθεια αυτόνομων συστημάτων παραγωγής και διάθεσης πόσιμου νερού Δ. Λέρου	ΔΩΔ	Λέρος	377.000	Το φυσικό αντικείμενο ολοκληρώθηκε.

Πηγή: Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Ε.Π. Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

Ενέργεια

Για την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου η παραγωγή ενέργειας είναι απόλυτα συνυφασμένη με την ανάπτυξή της. Οι υπάρχουσες υποδομές αυτόνομων εργοστασίων παραγωγής ενέργειας καλύπτουν σήμερα με σχετική επάρκεια τις ανάγκες της Περιφέρειας, με εξαίρεση τους θερινούς μήνες οπότε και η ζήτηση αυξάνεται με γεωμετρικούς ρυθμούς.

Τα κυριότερα χαρακτηριστικά του ενεργειακού συστήματος της Περιφέρειας είναι:

- η μεγάλη εξάρτηση από εισαγόμενες πηγές ενέργειας και ιδιαίτερα από το πετρέλαιο,
 - τα προβλήματα στην κάλυψη των ενεργειακών αναγκών του νησιωτικού χώρου,
 - η πολλαπλάσια του κοινοτικού μέσου όρου αύξηση της ενεργειακής ζήτησης,
 - η υψηλή ενεργειακή ένταση,
- η έλλειψη ισχυρών διασυνδέσεων με τα ευρωπαϊκά δίκτυα φυσικού αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας και
- η κυριαρχία του δημόσιου τομέα στις αγορές ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου.

Σήμερα, στη Περιφέρεια διακρίνονται διάφορα είδη σταθμών ηλεκτρικής ενέργειας, ανάλογα με το είδος της πρωτογενούς ενέργειας που μετατρέπεται σε ηλεκτρική, το είδος του καυσίμου και την τεχνολογία. Αυτόνομες μονάδες παραγωγής ενέργειας είναι εγκατεστημένες σε νησιά με σημαντική τουριστική δραστηριότητα, όπως Θήρα, Κως, Μύκονος, Ρόδος και Σύρος, αλλά και νησιά που αναπτύσσονται τουριστικά όπως Αμοργός, Άνδρος, Αστυπάλαια, Ίος, Κάλυμνος, Κάρπαθος, Κέα, Κύθνος, Λέρος, Μήλος, Πάρος, Πάτμος, Σέριφος, Σίφνος και Σύμη. Από τη κατηγορία των νησιών που αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα ανάπτυξης αλλά και υποδομών, μόνο ορισμένα διαθέτουν αυτόνομες μονάδες, όπως το Αγαθονήσι, οι Αρκοί, η Μεγίστη κ.ά.

Ως προς τους ατμοηλεκτρικούς σταθμούς παραγωγής, που είναι και οι πιο οικονομικές μονάδες ηλεκτρικής ενέργειας για μεγάλες ποσότητες, στη Περιφέρεια υπάρχουν αρκετές μονάδες, χρησιμοποιώντας ως καύσιμο πετρέλαιο και μαζούτ. Υδροηλεκτρική σταθμοί

παραγωγής, δεν υπάρχουν. Αντίθετα, ηλιακά πάρκα, που αποτελούν συστοιχίες ηλιακών συλλεκτών με φωτοβολταϊκά στοιχεία, λειτουργούν στην Κύθνο και στους Αρκούς (Γαύρος Κ., 2008).

Στον ακόλουθο χάρτη αποτυπώνεται η διάταξη υποδομών ΑΠΕ στα νησιά του Αιγαίου από τη ΔΕΗ

Α.Ε.

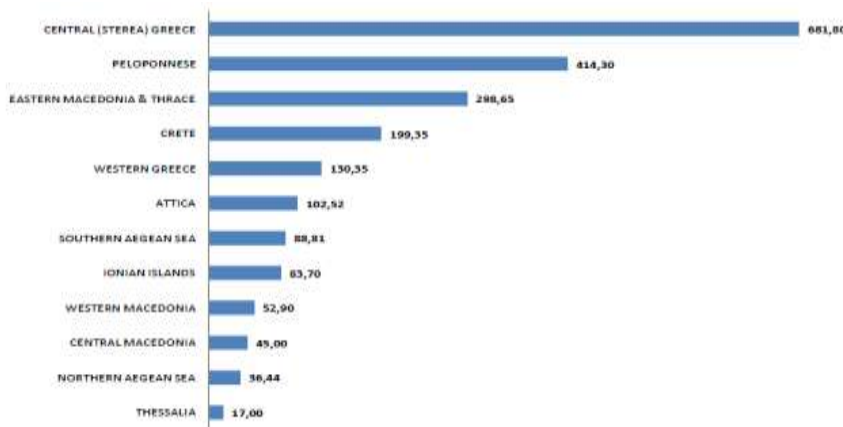
Εικόνα 3 ΑΠΕ στα Νησιά του Αιγαίου

Πηγή: Δ. Κανελλόπουλος, Η αξιοποίηση του υψηλού αιολικού δυναμικού του Αιγαίου, 25.11.2013, ΔΕΗ Ανανεώσιμες Α.Ε.

Στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου η αξιοποίηση της αιολικής ενέργειας εμφανίζει σταθερά αυξητικό ρυθμό, με αξιοποίηση της ικανοποιητικής ταχύτητας του ανέμου σε διάφορες περιοχές. Η εγκατεστημένη ισχύ αιολικής ενέργειας ανά περιφέρεια στην Ελλάδα, για το 2015, αποτυπώνεται στο ακόλουθο διάγραμμα:

Εικόνα 4 Εγκατεστημένη ισχύς ανά περιοχή (σε MW)

Πηγή: Ελληνική Επιστημονική Ένωση Αιολικής Ενέργειας (ΕΛΕΤΑΕΝ)

Από τα στοιχεία αυτά προκύπτει ότι το Νότιο Αιγαίο έχει σήμερα εγκατεστημένη ισχύ 88,81 MW σε αιολικά πάρκα ή το 4,13% της συνολικά εγκατεστημένης ισχύος της χώρας. Επισημαίνεται ότι στα μη διασυνδεδεμένα νησιά του Αιγαίου, οι περιορισμοί που τίθενται από τα τοπικά δίκτυα αντιστοιχούν σε δυνατότητα απορρόφησης αιολικής ενέργειας σε ποσοστό 30% της ζήτησης αιχμής ισχύος, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη δυνατότητες αποθήκευσης μέσω υβριδικών συστημάτων.

Ενδεικτικό είναι ότι η λειτουργία ενός ΑΠ ισχύος 10 MW προσφέρει ετησίως την ηλεκτρική ενέργεια που χρειάζονται 7.250 νοικοκυριά και συμβάλλει στην εξοικονόμηση περίπου 7.000 τόνων πετρελαίου. Στους πίνακες που ακολουθούν, παρουσιάζονται τα αιολικά πάρκα της ΔΕΗ αλλά και ανεξάρτητων παραγωγών για την Περιφέρεια.

Η ύπαρξη των αιολικών πάρκων παραγωγής ενέργειας για την ανάπτυξη της περιοχής του Νοτίου Αιγαίου είναι μεγάλης σημασίας. Υπολογίζεται ότι η αναμενόμενη αύξηση των επενδύσεων σε αιολικά πάρκα, θα έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας στην Περιφέρεια, καθώς και την αύξηση του συνολικού όγκου των επενδύσεων. Όμως θα πρέπει να τονιστεί και η δυσκολία αξιοποίησης εναλλακτικών μορφών ενέργειας, λόγω της γεωγραφικής ασυνέχειας και των αυξημένων απαιτούμενων πόρων σε σύγκριση με τις ωφέλειες. Στο πλαίσιο αυτό έχει εκπονηθεί από την ΔΕΗ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΕΣ Α.Ε. ένα στρατηγικό πλάνο ανάπτυξης ενός δικτύου αιολικών πάρκων για το Νότιο Αιγαίο με συνολική εγκατεστημένη ισχύ 1047 MW, όπως φαίνεται στον ακόλουθο χάρτη:

Εικόνα 5

Πηγή: Δ. Κανελλόπουλος, Η αξιοποίηση του υψηλού αιολικού δυναμικού του Αιγαίου, 25.11.2013, ΔΕΗ Ανανεώσιμες Α.Ε.

Πάντως τέτοια εγχειρήματα δεν τυγχάνουν υποδοχής/αποδοχής άνευ όρων καθώς σε πολλές τοπικές κοινωνίες εκφράζονται επιφυλάξεις για την εγκατάσταση αιολικών πάρκων που έχουν επιπτώσεις στα ευαίσθητα οικοσυστήματα της περιοχής του Νοτίου Αιγαίου, ειδικά ως προς την τοποθέτηση Βιομηχανικών Αιολικών Πάρκων, ενώ έχουν συγκροτηθεί και σχετικές επιτροπές για την παρακολούθηση του θέματος σε τοπικό επίπεδο.

Μεταφορές – μετακινήσεις – Διασύνδεση

Η ιδιομορφία της γεωγραφίας του Νησιωτικού Συμπλέγματος δημιουργεί απαιτήσεις για την ανάπτυξη ενός ιδιαίτερα σύνθετου συστήματος μεταφορών. Ειδικότερα, η γεωγραφική θέση του Νοτίου Αιγαίου ως προς την Ηπειρωτική Χώρα και οι ανάγκες ενδοπεριφερειακών και διαπεριφερειακών συνδέσεων καθιστούν θεμελιώδη τον ρόλο των υποδομών στον τομέα των μεταφορών και κυρίως των θαλάσσιων και των αεροπορικών μεταφορών. Σε αντίθεση με ό,τι συμβαίνει στην ηπειρωτική χώρα, η μεταφορά επιβατών και εμπορευμάτων στην Νησιωτική Χώρα γίνεται μόνο με δημόσια μεταφορικά μέσα και εξαρτάται από την πυκνότητα των δρομολογίων. Αυτά μπορεί να είναι είτε καθημερινά για τα μεγαλύτερα νησιά, είτε μερικές φορές την εβδομάδα για τα μικρότερα νησιά. Ορισμένα από τα τελευταία δεν έχουν καμία άμεση συγκοινωνία με την πρωτεύουσα.

Η ιδιομορφία αυτή δημιουργεί απαιτήσεις για την ανάπτυξη ενός ιδιαίτερα σύνθετου συστήματος μεταφορών. Ειδικότερα, η γεωγραφική θέση του Νοτίου Αιγαίου ως προς την Χώρα και οι ανάγκες ενδοπεριφερειακών και διαπεριφερειακών συνδέσεων καθιστούν θεμελιώδη τον ρόλο των υποδομών στον τομέα των μεταφορών και κυρίως των θαλάσσιων και των αεροπορικών μεταφορών.

Η θαλάσσια και η αεροπορική διασύνδεση λειτουργούν συμπληρωματικά, εξυπηρετώντας σε μεγάλο βαθμό διακεκριμένα τμήματα της συνολικής μεταφορικής ζήτησης.

Ειδικότερα:

Χρήση αεροπορικής συγκοινωνίας

- Εποχικοί επισκέπτες και παραθεριστές του οργανωμένου τουρισμού σε διεθνές επίπεδο (μέσω πτήσεων charter).
- Μόνιμοι κάτοικοι και μη-τουρίστες επισκέπτες στα νησιά, κατά κανόνα μικρής διάρκειας παραμονής.
- Ορισμένα εμπορεύματα, που λόγω της φύσης τους απαιτούν συνήθως υψηλή ταχύτητα και ασφάλεια μετακίνησης.

Χρήση ακτοπλοϊκής συγκοινωνίας

- Οχήματα, οδηγοί και επιβάτες που τα συνοδεύουν.
- Εμπορεύματα μεγάλου όγκου και βάρους και προϊόντα απαραίτητα για την επιβίωση των κατοίκων και την εξυπηρέτηση επισκεπτών και τουριστών.
- Εξαγωγή προϊόντα των νησιών, προς τη λοιπή χώρα και το εξωτερικό.
- Τμήμα τουριστών επισκεπτών, κατά κανόνα ημεδαποί και αλλοδαποί μεμονωμένοι τουρίστες με τελευταία προέλευση νησιωτικές περιοχές της Ελλάδας.
- Ενδονησιωτικές μεταφορές, που πραγματοποιούνται σχεδόν καθ' ολοκληρίαν με πλοία, με ελάχιστες εξαιρέσεις κατά την τουριστική περίοδο και μεταξύ των μεγάλων νησιών, που γίνονται και αεροπορικώς.

Αεροπορικές Μεταφορές

Η σημασία του συστήματος των αεροπορικών μεταφορών στην Περιφέρεια του Νοτίου Αιγαίου είναι πρωταρχική, λόγω του νησιωτικού χαρακτήρα της Περιφέρειας, της απόστασης από τα κέντρα της χώρας, της ειδικής αναπτυξιακής εξάρτησης από τον τουρισμό και της ανάγκης αντιμετώπισης της οικονομικής και κοινωνικής απομόνωσης της Περιφέρειας.

➤ Αεροδρόμια

Στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου λειτουργούν δεκατέσσερα αεροδρόμια, εκ των οποίων οκτώ βρίσκονται στα Δωδεκάνησα και έξι στις Κυκλάδες τα οποία παρουσιάζονται στον ακόλουθο Πίνακα.

Πίνακας 25 Αεροδρόμια Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

A/A	Όνομασία Αεροδρομίου	Πολιτική Χρήση	Στρατιωτική Χρήση	Διαστάσεις Διαδρόμου
1	Αερολιμένας Ρόδου «Διαγόρας»	Διεθνής Αερολιμένας	OXI	3.306 x 45 m
2	Αερολιμένας Κω «Ιπποκράτης»	Διεθνής Αερολιμένας	OXI	2.400 x 45 m
3	Αερολιμένας Μυκόνου	Κρατικός Αερολιμένας / Νομοθετημένο σημείο εισόδου – εξόδου	OXI	1.900 x 30 m
4	Αερολιμένας Θήρας	Κρατικός Αερολιμένας / Νομοθετημένο σημείο εισόδου – εξόδου	NAI	2.152 x 30 m
5	Αερολιμένας Πάρου «Παντελαίειο α/δ»	Κρατικός Αερολιμένας / Περιστασιακά Οριζόμενο (Μη νομοθετημένο) σημείο εισόδου – εξόδου	OXI	710 x 25 m
6	Αερολιμένας Νάξου	Κρατικός Αερολιμένας / Περιστασιακά Οριζόμενο (Μη νομοθετημένο) σημείο εισόδου – εξόδου	OXI	900 x 30 m
7	Αερολιμένας Μήλου	Κρατικός Αερολιμένας / Περιστασιακά Οριζόμενο (Μη νομοθετημένο) σημείο εισόδου – εξόδου	OXI	800 x 25 m

8	Αερολιμένας Καρπάθου	Κρατικός Αερολιμένας / Περιστασιακά Οριζόμενο (Μη νομοθετημένο) σημείο εισόδου – εξόδου	ΝΑΙ	2.399 x 30 m
9	Αερολιμένας Σύρου «Δ.Βικέλας»	Κρατικός Αερολιμένας / Αμιγώς εσωτερικού	ΟΧΙ	1.080 x 30 m
10	Αερολιμένας Λέρου	Δημοτικός Αερολιμένας / Αμιγώς εσωτερικού	ΟΧΙ	1.015 x 30 m
11	Αερολιμένας Καλύμνου	Κρατικός Αερολιμένας / Αμιγώς εσωτερικού	ΟΧΙ	1.100 x 30 m
12	Αερολιμένας Αστυπάλαιας	Κρατικός Αερολιμένας / Αμιγώς εσωτερικού	ΟΧΙ	980 x 30 m
13	Αερολιμένας Κάσου	Δημοτικός Αερολιμένας / Αμιγώς εσωτερικού	ΟΧΙ	1.108 x 30 m
14	Αερολιμένας Καστελόριζου (Μεγίστης)	Δημοτικός Αερολιμένας / Αμιγώς εσωτερικού	ΟΧΙ	799 x 25 m

Πηγή: Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας

Από τα στοιχεία του Πίνακα φαίνεται ότι στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου υπάρχουν δυο διεθνή αεροδρόμια, της Ρόδου και της Κω, καθώς και δυο αεροδρόμια με νομοθετημένα σημεία εισόδου και εξόδου, της Μυκόνου και της Θήρας. Τα τελευταία δέχονται τόσο πτήσεις εσωτερικού, όσο και εξωτερικού και μπορούν να αποτελέσουν σημεία εισόδου και εξόδου από τη χώρα, καθώς παρέχουν υπηρεσίες τελωνείου. Επίσης, υπάρχουν τέσσερα με περιστασιακά οριζόμενα (μη νομοθετημένα) σημεία εισόδου και εξόδου, της **Πάρου**, της Μήλου, της **Νάξου** και της Καρπάθου. Τα αεροδρόμια αυτά είναι αεροδρόμια εσωτερικού τα οποία μπορούν να δεχτούν ναυλωμένες πτήσεις εξωτερικού (charter) ύστερα από ενημέρωση. Τα υπόλοιπα έξι αεροδρόμια της Περιφέρειας χαρακτηρίζονται ως αμιγώς εσωτερικού και εξυπηρετούν μόνο πτήσεις εσωτερικού.

Η κύρια αεροπορική εξυπηρέτηση του Νοτίου Αιγαίου διαρθρώνεται ως εξής:

1. Εθνικές Αερομεταφορές:

- i. κυρίως το αεροδρόμιο «Ελευθέριος Βενιζέλος» (Αθήνα) από την Olympic Air, την Aegean Airlines και την Ellinair.
- ii. το αεροδρόμιο «Μακεδονία» (Θεσσαλονίκη) από την Olympic Air, την Aegean Airlines, την ASTRA Airlines, και την Ellinair
- iii. το αεροδρόμιο «Ν. Καζαντζάκης» (Ηράκλειο Κρήτης) από την Aegean Airlines και τις από τις Αιγιακές Αερογραμμές, και τη Sky Express.

2. Διεθνείς Αεροπορικές μεταφορές, με βάση διάφορα αεροδρόμια του εξωτερικού με πτήσεις charter. Πολλές από τις αεροπορικές εταιρίες charter την περίοδο του καλοκαιριού έχουν τόσο πυκνή, τακτή και περιοδική εξυπηρέτηση με τα νησιά περισσότερο και από τις αεροπορικές τακτικές γραμμές.

Πάντως πρέπει να καταγραφεί μια σημαντική κατά τα τελευταία χρόνια αύξηση της επιβατικής κίνησης σε όλα τα αεροδρόμια του Νοτίου Αιγαίου που εξυπηρετούν πτήσεις εσωτερικού και εξωτερικού, κάτι που οφείλεται κατά πολύ στην έναρξη και επέκταση πτήσεων από εταιρείες χαμηλού κόστους προς τα νησιά του Νοτίου Αιγαίου.

Όσον αφορά τις αεροπορικές συνδέσεις του εσωτερικού, όλα τα αεροδρόμια της Περιφέρειας συνδέονται απευθείας με την Αθήνα είτε με κανονικές πτήσεις, είτε με πτήσεις στα πλαίσια υποχρέωσης παροχής δημόσιας υπηρεσίας (καθεστώς άγονης γραμμής). Εξαιρέση αποτελούν τα αεροδρόμια της Μείστης και της Κάσου, τα οποία δεν έχουν απευθείας σύνδεση με την Αθήνα και συνδέονται μέσω Ρόδου. Οι προβλεπόμενες γραμμές για τις οποίες έχει επιβληθεί υποχρέωση παροχής δημόσιας υπηρεσίας (2016) για την περιοχή του Νότιου Αιγαίου είναι οι εξής

Πίνακας 26 Αεροπορικές γραμμές με υποχρεωτική κάλυψη στη Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου

ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΣΤΙΣ ΟΠΟΙΕΣ ΕΧΟΥΝ ΕΠΙΒΛΗΘΕΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ – Νότιο Αιγαίο
Αθήνα – Αστυπάλαια Αθήνα – Κάλυμνος Αθήνα – Κάρπαθος Αθήνα – Λέρος Αθήνα – Μήλος Αθήνα – Νάξος
Αθήνα- Πάρος Αθήνα – Σύρος Λήμνος –Μυτιλήνη –Χίος – Σάμος –Ρόδος Ρόδος – Κάρπαθος – Κάσος – Σητεία Ρόδος – Καστελόριζο Ρόδος - Κως – Κάλυμνος - Λέρος - Αστυπάλαια

Πηγή: Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας

Παρά τις προσπάθειες για την κάλυψη των αναγκών της Περιφέρειας, μέσω των άγονων γραμμών, ως προς την αεροπορική σύνδεση των νησιών μεταξύ τους, υπάρχει έλλειψη συνδέσεων μεταξύ του νομού Δωδεκανήσου με το νομό Κυκλάδων. Το γεγονός αυτό δημιουργεί μεγάλα **προβλήματα στην ενδοπεριφερειακή συγκοινωνία**. Τα προβλήματα αυτά δε αφορούν μόνο τις ανάγκες για τη μετακίνηση των τουριστών, αλλά και τις μετακινήσεις των μόνιμων κατοίκων, εργαζομένων, επιχειρηματιών, δημόσιων λειτουργών κ.α, καθώς για παράδειγμα μια αεροπορική μετακίνηση μετ' επιστροφής από τη Σύρο (που είναι η έδρα της Περιφέρειας) στη Ρόδο (που είναι η μεγαλύτερη πόλη της Περιφέρειας), θα πρέπει να γίνει μέσω Αθήνας. Με τον τρόπο αυτό, ένα ταξίδι διάρκειας τριών τετάρτων για κάθε σκέλος μπορεί να φτάσει ως και δυο μέρες σε διάρκεια, λαμβάνοντας υπόψιν και τις ανταποκρίσεις των πτήσεων.

Η αναζήτηση λύσης στο ανωτέρω πρόβλημα οδήγησε στην πρωτοβουλία αξιοποίησης της υδάτινης επιφάνειας στο Νότιο Αιγαίο ως πεδίου στήριξης αεροπορικών μεταφορών. Η δημιουργία ενός δικτύου υδατοδρομίων που θα καλύπτει με την χρήση υδροπλάνων

συγκοινωνιακές ανάγκες τόσο σε ενδοπεριφερειακό επίπεδο, αλλά και σε διαπεριφερειακό επίπεδο αλλά, μεσο-μακροπρόθεσμα, και σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, έχει αποτελέσει βασική επιλογή στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου από το 2015. Η μέχρι τότε εμπειρία ανάπτυξης αναλόγων δικτύων στην Ελλάδα υπήρξε πολύ περιορισμένη καθώς μόλις κατά το διάστημα μεταξύ των ετών 2007 – 2008 επιχειρήθηκε η ανάπτυξη δικτύου υδροπλάνων με βάση το λιμάνι του Λαυρίου και προορισμό νησιά των Κυκλάδων, χωρίς επιτυχία. Πλέον, με βάση τις ρυθμίσεις των διατάξεων των άρθρων 32 έως 57 του ν. 4146/2013 περί δυνατότητας ίδρυσης, λειτουργίας και εκμετάλλευσης αεροδρομίων επί υδατίνων επιφανειών (υδατοδρομίων), έχει δημιουργηθεί ένα θεσμικό πλαίσιο, το οποίο αξιοποιεί η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου ώστε να αυξήσει τα διαθέσιμα συγκοινωνιακά μέσα από και προς τα νησιά, αλλά και μεταξύ αυτών. Στο πλαίσιο αυτό, και με βάση τις δυνατότητες που παρέχει και η νομοθεσία για την τοπική αυτοδιοίκηση, εντός του 2015 εγκρίθηκε από το Περιφερειακό Συμβούλιο η σύναψη συνολικά 23 Προγραμματικών Συμβάσεων (13 για τα Δωδεκάνησα – Ρόδο, Καστελόριζο, Χάλκη, Τήλο, Σύμη, Κάρπαθο, Κάσο, Κάλυμνο, Αστυπάλαια, Λέρος, Λειψοί, Κω, Νίσυρο – και 10 για τις Κυκλάδες – Σύρο, Άνδρο, Νάξο, Αμοργό, Πάρο, Μήλο, Σίκινο, Κέα, Κύθνο, Θήρα) μεταξύ της Περιφέρειας και των οικείων (και κατά νόμο αρμοδίων για τη χρήση των λιμενικών χώρων) Δημοτικών Λιμενικών Ταμείων για τη «Μελέτη, Κατασκευή και Άδεια Ίδρυσης και Λειτουργίας Υδατοδρομίου». Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου συνεργάζεται με τις αρμόδιες αρχές (Υπουργείο Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων, Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας, Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας, Γενικό Επιτελείο Ναυτικού, Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας κλπ) για να εξασφαλίσει όλες τις απαραίτητες άδειες και σύμφωνες γνώμες που προβλέπει το ιδιαίτερα απαιτητικό και σύνθετο νομικό πλαίσιο, ώστε αφενός να συμπεριληφθούν στους προς υποβολή φακέλους αδειοδότησης των υδατοδρομίων και αφετέρου να υπάρχει η νομική δυνατότητα (υπό μορφή αδειοδότησης) για τη διενέργεια των τεχνικών παρεμβάσεων για τη διαμόρφωση των χώρων εγκατάστασης και λειτουργίας των υδατοδρομίων (εγκρίσεις περιβαλλοντικών όρων, τύπος κατασκευών, κλπ). Παράλληλα υπάρχει συνεργασία και με τις δυο εταιρείες που δραστηριοποιούνται στον ελληνικό χώρο σε αυτό τον τομέα («Ελληνικά Υδαταδρόμια Α.Ε.» και «Ελληνικά Υδροπλάνα Α.Ε.»), οι οποίες με την ιδιότητα του τεχνικού συμβούλου υποστηρίζουν την Περιφέρεια στη συγκρότηση των φακέλων αδειοδότησης. Σύμφωνα με τα μέχρι στιγμής στοιχεία, το μέσο κόστος αδειοδότησης και εγκατάστασης κάθε υδατοδρομίου κυμαίνεται στις 150.000 ευρώ, όπως προβλέπεται στις

οικείες προγραμματικές συμβάσεις.

➤ Ελικοδρόμια

Παράλληλα με την ανάπτυξη των αεροδρομίων σημαντικό μέρος στις αερομεταφορές της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου εξυπηρετούν και τα ελικοδρόμια. Αυτή τη στιγμή λειτουργούν στην Ελλάδα 67 ελικοδρόμια, αδειοδοτημένα από την Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας. Από αυτά, τα 49 είναι δημοσίου συμφέροντος (44 Δημοτικά και 5 Νοσοκομείων) και έχουν σκοπό την κάλυψη αναγκών απομακρυσμένων περιοχών της χώρας (μεταφορά ασθενών, κ.λπ.), τη συγκράτηση του πληθυσμού τους καθώς και την ανάπτυξη των πλουτοπαραγωγικών πηγών και του τουρισμού των εν λόγω περιοχών. Τα υπόλοιπα 18 ελικοδρόμια ανήκουν σε ιδιώτες. Ως προς τη γεωγραφική τους κατανομή, 41 από αυτά βρίσκονται στο νησιωτικό σύμπλεγμα του Αιγαίου Αρχιπελάγους, 4 στην περιοχή του Ιονίου Πελάγους και 22 στην ηπειρωτική χώρα, κυρίως κατά μήκος των βορείων συνόρων της χώρας.

Σύμφωνα με στοιχεία της Διεύθυνσης Ελικοδρομίων της Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας, στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου λειτουργούν είκοσι οκτώ (28) ελικοδρόμια (27 δημοτικά ελικοδρόμια και 1 ελικοδρόμιο νοσοκομείου-στη Ρόδο), εκ των οποίων δεκαοκτώ (18) βρίσκονται στις Κυκλάδες και δέκα (10) στα Δωδεκάνησα. Ο κύριος σκοπός της κατασκευής και της λειτουργίας τους, βάσει του Π.Δ. 19/2009 (ΦΕΚ 35 Α' /03-03-2009), είναι η κάλυψη των ειδικών αναγκών υποβαθμισμένων περιοχών (π.χ. για μεταφορά ασθενών), ενώ βασικός σκοπός είναι η συγκράτηση πληθυσμού καθώς και η ανάπτυξη των πλουτοπαραγωγικών πηγών και του τουρισμού στην εν λόγω περιοχή. Στον ακόλουθο Πίνακα παρουσιάζονται τα ελικοδρόμια της Περιφέρειας και η Ημερομηνία Αδειοδότησης τους κατά Νομό.

Πίνακας 27 Ελικοδρόμια Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

A/A	Ελικοδρόμια / Νησί	Ημερομηνία Αδειοδότησης	A/A	Ελικοδρόμια / Νησί	Ημερομηνία Αδειοδότησης
Κυκλάδες			Δωδεκάνησα		
1	Άνδρος (Κάβο Στάρα)	02 / 2001	1	Γενικό Νομαρχιακό Νοσοκομείο Ρόδου	03 / 2002
2	Κέα	01 / 2001	2	Αρκοί	08 / 2009
3	Αγ. Φωκάς Τήνου	08 / 2001	3	Όλυμπος Καρπάθου	11 / 2000
4	Κύθνος	02 / 2001	4	Χάλκη	12 / 2000
5	Σέριφος	12 / 2000	5	Τήλος	12 / 2000
6	Σίφνος	11 / 2000	6	Νίσυρος	11 / 2000

7	Κίμωλος	12 / 2000	7	Λειψοί	02 / 2001
8	Φολέγανδρος	08 / 2002	8	Σύμη	12 / 2000
9	Σίκινος	12 / 2000	9	Πάτμος	12 / 2001
10	Τος	01 / 2010	10	Αγαθονήσι	12 / 2000
11	Κουφονήσια	11 / 2000			
12	Αμοργός	12 / 2000			
13	Θηρασιά	03 / 2002			
14	Ανάφη	11 / 2000			
15	Αντίπαρος	10 / 2010			
16	Δονούσα	09 / 2006			
17	Ηρακλεία	09 / 2008			
18	Σχοινούσα	01 / 2009			
Σύνολο Ελικοδρομίων Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου: 28					

Πηγή: Δ/ση Ελικοδρομίων – Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας.

Από τα στοιχεία του Πίνακα προκύπτει ότι τα ελικοδρόμια της Περιφέρειας έχουν κατασκευαστεί σε νησιά που δεν έχουν αεροδρόμιο, εκτός από την Ρόδο και την Κάρπαθο που διαθέτουν τόσο αεροδρόμιο, όσο και ελικοδρόμιο. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι σε περιπτώσεις εκτάκτων αναγκών, θεομηνιών και διακομιδής επιβατών, τα ελικοδρόμια αυτά μπορούν να χρησιμοποιηθούν χωρίς την άδεια του ιδιοκτήτη.

Όσον αφορά την χρήση των ελικοδρομίων, ο μεγαλύτερος όγκος των κινήσεων προορίζεται για τη διακομιδή ασθενών με φορέα υλοποίησης τους την Πολεμική Αεροπορία. Για ιστορικούς λόγους αναφέρεται ότι ο αρχικός φορέας υλοποίησης των αεροδιακομιδών ήταν το Πολεμικό Ναυτικό. Έπειτα η λειτουργία αυτή ανατέθηκε σε ιδιωτική εταιρεία, αλλά λόγω τριών καταγεγραμμένων ατυχημάτων πέρασε στην Πολεμική Αεροπορία. Πέραν της προαναφερθείσας χρήσης, αρκετές είναι και οι κινήσεις με ιδιωτικά ελικόπτερα για τουρισμό. Το ελικοδρόμιο της Πάτμου είναι αυτό με την μεγαλύτερη κίνηση, βάσει στοιχείων της Υ.Π.Α., για τουριστικούς λόγους.

Θαλάσσιες Μεταφορές

Όσον αφορά στις θαλάσσιες μεταφορές, το σύστημα των λιμένων της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου λειτουργεί ως ένα ισχυρά ιεραρχημένο σύστημα με κέντρο το λιμένα του Πειραιά και ακτινωτές συνδέσεις με τα νησιά. Τα λιμάνια είναι κυρίως μεικτά, εκτός συγκεκριμένων περιπτώσεων στα μεγάλα νησιά

Κατά τη διάρκεια των τριών Προγραμματικών Περιόδων, πραγματοποιήθηκαν και εξακολουθούν να πραγματοποιούνται σημαντικές βελτιώσεις / προσθήκες, τόσο στα κύρια

λιμάνια των νησιών, όσο και σε κάποια από τα δευτερεύοντα, ανάμεσα στις οποίες ήταν: επεκτάσεις / βελτιώσεις κρηπιδωμάτων, βελτιώσεις στην πρόσβαση και κυκλοφορία, αλλά και στη δημιουργία χερσαίων λιμενικών χώρων, δημιουργία νέων χώρων / υποδομών εξειδικευμένων υπηρεσιών, σύγχρονες υποδομές αποθήκευσης, τηλεπικοινωνιών κλπ. Στα μικρότερα νησιά, τα λιμάνια αποτελούν απλές προβλήτες πρόσδεσης των σκαφών, οι οποίες μόνο μερικώς εξασφαλίζουν την ασφαλή πρόσδεση και παραμονή των πλοίων, σύμφωνα με τις σύγχρονες απαιτήσεις των μεταφορών

Ο αριθμός των κύριων λιμανιών της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου ανέρχεται σε 43, η επιβατική κίνηση των οποίων αντιπροσωπεύει το 20% και πλέον της συνολικής επιβατικής κίνησης της Χώρας.

Υπάρχουν διάφορες κατηγορίες νησιών ανάλογα με την ακτοπλοϊκή εξυπηρέτηση, τα οποία μπορούν να ομαδοποιηθούν ως εξής:

A. Μεγάλα νησιά με ικανοποιητική – τακτική σύνδεση με τον Πειραιά

B. Μικρά νησιά με οριακή – εποχούμενη εξυπηρέτηση (ελάχιστη σύνδεση με τον Πειραιά, εξυπηρετούνται κυρίως με ανταποκρίσεις).

Γ. Μικρά νησιά της λεγόμενης άγονης γραμμής με ελάχιστη εξυπηρέτηση (εξυπηρετούνται κυρίως με ανταποκρίσεις).

Η ανωτέρω κατάταξη, κυρίως σε ότι αφορά τη Β και Γ ομάδα δεν είναι στατική, αλλά αλλάζει ανάλογα με τα ακτοπλοϊκά δεδομένα, τα διαθέσιμα πλοία, τις πολιτικές πιέσεις, την χρονική περίοδο κ.λπ.

Οι λιμενικές και οι θαλάσσιες δραστηριότητες της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου αστυνομεύονται από τις παρακάτω λιμενικές υπηρεσίες:

Κεντρικά Λιμεναρχεία

1) Ρόδος

Λιμεναρχεία

1) Άνδρος (Κάστρο)

2) Κάλυμνος

3) Κως

4) Λέρος

5) Σύρος

6) Μήλος (Αδάμαντας)

7) Νάξος

Υπολιμεναρχεία

1) Ίος

5) Πάτμος

2) Κάρπαθος (Πηγάδια)

6) Τήνος

3) Μύκονος

4) Πάρος

Λιμενικοί Σταθμοί

1) Αμοργός

8) Λίνδος (Ρόδος)

2) Αστυπάλαια

9) Μεγίστη

3) Γαύριο (Άνδρος)

10) Νίσυρος

4) Κάσος

11) Σίκινος

5) Κέα

12) Σύμη

6) Κίμωλος

13) Τήλος

7) Κύθνος

14) Χάλκη

Στον ακόλουθο Πίνακα παρουσιάζονται τα σαράντα τρία λιμάνια της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου που εξυπηρετούνται από τακτικά ακτοπλοϊκά δρομολόγια, τόσο από τα λιμάνια της Αθήνας, όσο και από τοπικά δρομολόγια μεταξύ των νησιών

Πίνακας 28 Λιμάνια Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

A/A	Λιμένες	A/A	Λιμένες
1	Αγαθονήσι	23	Κως
2	Αντίπαρος	24	Λειψοί
3	Αμοργός – Αιγιάλη	25	Λέρος – Λακκί
4	Αμοργός - Κατάπολα	26	Λέρος – Αγία Μαρίνα
5	Ανάφη	27	Μήλος
6	Γαύριο – (Άνδρος)	28	Μύκονος
7	Αρκοί	29	Νάξος
8	Αστυπάλαια	30	Νίσυρος
9	Δονούσα	31	Πάρος
10	Ηρακλεία	32	Πάτμος
11	Θήρα	33	Ρόδος
12	Θηρασιά	34	Σέριφος

13	Τος	35	Σίκινος
14	Κάλυμνος	36	Σίφνος
15	Κάρπαθος (Διαφάνι)	37	Σύμη
16	Κάρπαθος (Πηγάδια)	38	Σύρος
17	Κάσος	39	Σχοινούσα
18	Καστελόριζο	40	Τήλος
19	Κέα	41	Τήνος
20	Κίμωλος	42	Φολέγανδρος
21	Κουφονήσι	43	Χάλκη
22	Κύθνος		

Πηγή: Περιφέρεια Νοτίου

Αιγαίου

Όπως

όπως

καταγράφεται στο Τεύχος Ι της Αξιολόγησης, Αναθεώρησης και Εξειδίκευσης του Περιφερειακού Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου που εκπονείται υπό την εποπτεία του Υπουργείου Περιβάλλοντος (στοιχεία Μαρτίου 2014), στα νησιά του Νοτίου Αιγαίου υπάρχουν τα ακόλουθα τελωνεία και τελωνειακά γραφεία, παρέχοντας έτσι στα οικεία λιμάνια τη δυνατότητα να εξυπηρετήσουν κινήσεις εξωτερικού:

ΠΕ Θήρας: Τελωνείο Θήρας

ΠΕ Καλύμνου: Τελωνεία Καλύμνου, Λέρου και Πάτμου ΠΕ Καρπάθου: Τελωνείο Καρπάθου

ΠΕ Κω: Τελωνείο Κω, Τοπικό Τελωνειακό Γραφείο Νισύρου ΠΕ Μήλου: Τελωνείο Μήλου

ΠΕ Μυκόνου: Τελωνείο Μυκόνου ΠΕ Νάξου: Τελωνείο Νάξου

ΠΕ Πάρου: Τελωνείο Πάρου

ΠΕ Ρόδου: Τελωνείο Ρόδου, Τελωνείο Σύμης, Τοπικό Τελωνειακό Γραφείο Μεγίστης ΠΕ

Τήνου: Τελωνείο Τήνου

Η ΠΕ Άνδρου και η ΠΕ Κέας-Κυθνου δεν έχουν Τελωνείο ή Τοπικό Τελωνειακό Γραφείο.

Τα τελευταία χρόνια, λόγω συρρίκνωσης των υπηρεσιών της Δημόσιας Διοίκησης, ανέστειλαν τη λειτουργία τους το Τελωνείο Γαυρίου Άνδρου και τα Τοπικά Τελωνειακά Γραφεία Ιου, Φολεγάνδρου, Αστυπάλαιας, Λειψών, Κάσου, Κέας, Κύθνου, Καρδάμαινας, Σερίφου, Σίφνου, Κιμώλου, Χάλκης και Τήλου.

Στη συνέχεια σε μια προσπάθεια να αποτυπωθούν οι ακτοπλοϊκές συνδέσεις στο Νότιο Αιγαίο γίνεται καταγραφή των αφίξεων ανά νησί από τα τρία λιμάνια της Αττικής (Πειραιάς, Ραφήνα, Λαύριο), που εξυπηρετούν το Νότιο Αιγαίο με τακτικά δρομολόγια κατά την περίοδο τουριστικής αιχμής (Θερινοί Μήνες). Αντίστοιχα καταγράφηκαν και τα δρομολόγια προς τα

νησιά των Κυκλάδων από τη Σύρο και των νησιών της Δωδεκανήσου από την Ρόδο, για την ίδια περίοδο.

Οι εβδομαδιαίες αφίξεις των πλοίων που αναχωρούν από το λιμάνι του Πειραιά για τα νησιά του Νοτίου Αιγαίου, είναι οι ακόλουθες:

Πίνακας 29 Εβδομαδιαίες Αφίξεις από Πειραιά ανά νησί Νοτίου Αιγαίου

ΝΗΣΙ	ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΕΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΠΟ ΠΕΙΡΑΙΑ ΑΝΑ ΝΗΣΙ	ΝΗΣΙ	ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΕΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΠΟ ΠΕΙΡΑΙΑ ΑΝΑ ΝΗΣΙ
ΣΥΡΟΣ	22	ΠΑΤΜΟΣ	5
ΠΑΡΟΣ	38	ΛΕΡΟΣ	5
ΝΑΞΟΣ	36	ΑΣΤΥΠΑΛΛΙΑ	5
ΜΥΚΟΝΟΣ	33	ΔΟΝΟΥΣΑ	4
ΜΗΛΟΣ	33	ΚΑΣΟΣ	3
ΘΗΡΑ	33	ΚΑΡΠΑΘΟΣ	3
ΣΙΦΝΟΣ	31	ΣΙΚΙΝΟΣ	3
ΣΕΡΙΦΟΣ	32	ΑΝΑΦΗ	3
ΤΗΝΟΣ	27	ΗΡΑΚΛΕΙΑ	3
ΑΜΟΡΓΟΣ	14	ΣΧΟΙΝΟΥΣΑ	3
ΡΟΔΟΣ	14	ΧΑΛΚΗ	2
ΦΟΛΕΓΑΝΔΡΟΣ	13	ΚΑΛΥΜΝΟΣ	2
ΙΟΣ	11	ΣΥΜΗ	2
ΚΩΣ	10	ΝΙΣΥΡΟΣ	2
ΚΟΥΦΟΝΗΣΙ	10	ΤΗΛΟΣ	2
ΚΥΘΝΟΣ	4	ΜΕΓΙΣΤΗ / ΚΑΣΤΕΛΟΡΙΖΟ	2
ΚΙΜΩΛΟΣ	9	ΛΕΙΨΟΙ	1

Πηγή: Λιμενικά Ταμεία Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

Πρέπει να αναφερθεί ότι το λιμάνι του Πειραιά είναι το μόνο που εξυπηρετεί ακτοπλοϊκές γραμμές προς τα Δωδεκάνησα, καθώς τα λιμάνια της Ραφήνας και του Λαυρίου εξυπηρετούν μόνο νησιά των Κυκλάδων. Τέλος, πρέπει να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι τα πλοία που δρομολογούνται προς τα Δωδεκάνησα είναι μεγαλύτερης χωρητικότητας και ως προς τους επιβάτες και ως προς τα οχήματα, σε σύγκριση με αυτά που δρομολογούνται αποκλειστικά προς τις Κυκλάδες.

Οι εβδομαδιαίες αφίξεις των πλοίων που αναχωρούν από το λιμάνι της Ραφήνας για τα νησιά του Νοτίου Αιγαίου, είναι οι ακόλουθες:

Πίνακας 30 Εβδομαδιαίες Αφίξεις από Ραφήνα ανά νησί Νοτίου Αιγαίου

ΝΗΣΙ	ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΕΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΠΟ ΡΑΦΗΝΑ ΑΝΑ ΝΗΣΙ
ΤΗΝΟΣ	44
ΜΥΚΟΝΟΣ	50
ΑΝΔΡΟΣ	28
ΠΑΡΟΣ	21
ΝΑΞΟΣ	20
ΘΗΡΑ	14
ΙΟΣ	20
ΣΥΡΟΣ	3

Πηγή: Λιμενικά Ταμεία Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

Από τα στοιχεία του παραπάνω Πίνακα παρατηρείται ότι από τη Ραφήνα αναχωρούν πλοία προς οκτώ νησιά του Νοτίου Αιγαίου και συγκεκριμένα μόνο των Κυκλάδων, όπως έχει ήδη αναφερθεί.

Οι εβδομαδιαίες αφίξεις των πλοίων που αναχωρούν από το λιμάνι του Λαυρίου για τα νησιά του Νοτίου Αιγαίου, είναι οι ακόλουθες:

Πίνακας 31 Εβδομαδιαίες Αφίξεις από Λαύριο ανά νησί Νοτίου Αιγαίου

ΝΗΣΙ	ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΕΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΠΟ ΛΑΥΡΙΟ ΑΝΑ ΝΗΣΙ
ΚΕΑ	21
ΚΥΘΝΟΣ	11
ΣΥΡΟΣ	2
ΤΗΝΟΣ	1
ΑΝΔΡΟΣ	2
ΠΑΡΟΣ	1
ΝΑΞΟΣ	1
ΙΟΣ	1
ΣΙΚΙΝΟΣ	1
ΦΟΛΕΓΑΝΔΡΟΣ	1
ΚΙΜΩΛΟΣ	1
ΜΗΛΟΣ	1

Πηγή: Λιμενικά Ταμεία Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

Από τα στοιχεία του παραπάνω Πίνακα φαίνεται ότι από το λιμάνι του Λαυρίου αναχωρούν

πλοία προς δώδεκα νησιά του Νοτίου Αιγαίου, επίσης μόνο των Κυκλάδων.

Στον ακόλουθο Πίνακα, παρουσιάζονται οι εβδομαδιαίες αφίξεις των πλοίων που αναχωρούν από το λιμάνι της Ρόδου για τα νησιά της Δωδεκανήσου.

Πίνακας 32 Εβδομαδιαίες Αφίξεις από Ρόδο ανά Δωδεκανήσου

ΝΗΣΙ	ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΕΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΠΟ ΡΟΔΟ ΑΝΑ ΝΗΣΙ
ΣΥΜΗ	36
ΚΩΣ	19
ΚΑΛΥΜΝΟΣ	10
ΛΕΡΟΣ	10
ΛΕΙΨΟΙ	6
ΠΑΤΜΟΣ	10
ΧΑΛΚΗ	5
ΚΑΡΠΑΘΟΣ	7
ΤΗΛΟΣ	4
ΝΙΣΥΡΟΣ	4
ΚΑΣΤΕΛΟΡΙΖΟ	3
ΑΓΑΘΟΝΗΣΙ	1

Πηγή: Λιμενικά Ταμεία Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

Από τα στοιχεία του παραπάνω Πίνακα, φαίνεται ότι από τη Ρόδο αναχωρούν πλοία προς έντεκα νησιά της Δωδεκανήσου. Προδήλως υπάρχουν και άλλες, μικρότερης κλίμακας, συνδέσεις των νησιών της Δωδεκανήσου μεταξύ τους και με την Τουρκία.

Στον ακόλουθο Πίνακα, παρουσιάζονται οι εβδομαδιαίες αφίξεις των πλοίων που αναχωρούν από το λιμάνι της Σύρου για τα νησιά των Κυκλάδων.

Πίνακας 33 Εβδομαδιαίες Αφίξεις από Σύρο ανά νησί Κυκλάδων

ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΝΑ ΝΗΣΙ	ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΕΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΠΟ ΣΥΡΟ ΑΝΑ ΝΗΣΙ	ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΝΑ ΝΗΣΙ	ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΕΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ΑΠΟ ΣΥΡΟ ΑΝΑ ΝΗΣΙ
ΠΑΡΟΣ	6	ΣΕΡΙΦΟΣ	3
ΝΑΞΟΣ	4	ΣΙΦΝΟΣ	3
ΜΥΚΟΝΟΣ	14	ΑΝΑΦΗ	2
ΚΙΜΩΛΟΣ	4	ΘΗΡΑ	2
ΜΗΛΟΣ	4	ΘΗΡΑΣΙΑ	2
ΤΗΝΟΣ	5	ΑΝΔΡΟΣ	1
ΙΟΣ	3	ΑΜΟΡΓΟΣ	1

ΣΙΚΙΝΟΣ	3	ΚΟΥΦΟΝΗΣΙ	2
ΦΟΛΕΓΑΝΔΡΟΣ	3	ΣΧΟΙΝΟΥΣΑ	2
ΚΥΘΝΟΣ	2	ΗΡΑΚΛΕΙΑ	2
ΚΕΑ	2	ΔΟΝΟΥΣΑ	1

Πηγή: Λιμενικά Ταμεία Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου

Οι αφίξεις του παραπάνω Πίνακα αφορούν αποκλειστικά δρομολόγια εντός των ορίων των Κυκλάδων και όχι δρομολόγια που αναχωρούν από τη Σύρο προς την Αττική και έχουν ενδιάμεσες στάσεις στα υπόλοιπα νησιά των Κυκλάδων ή δρομολόγια εντός των Κυκλάδων που αναχωρούν από άλλα νησιά. Από τα στοιχεία του παραπάνω Πίνακα παρατηρείται ότι από τη Σύρο αναχωρούν πλοία προς 22 νησιά των Κυκλάδων. Η συχνότητα των διανησιωτικών συνδέσεων στο εσωτερικό της Περιφερειακής Ενότητας Κυκλάδων είναι μικρότερη συγκριτικά με την αντίστοιχη της Περιφερειακής Ενότητας Δωδεκανήσου. Αυτό οφείλεται σε δυο λόγους. Ο πρώτος είναι ότι τα νησιά των Κυκλάδων εξυπηρετούνται από περισσότερες γραμμές που ξεκινούν από την Αττική και τα συνδέουν μεταξύ τους. Ο δεύτερος λόγος, που αιτιολογεί την μικρότερη συχνότητα των δρομολογίων εντός των Κυκλάδων, είναι η σχετική εγγύτητα των νησιών με την Αττική, γεγονός που καθιστά ευκολότερη την μετάβαση των κατοίκων στην πρωτεύουσα της Χώρας και μειώνει την ανάγκη αποκλειστικής εξυπηρέτησής τους (π.χ. για αγορές, υπηρεσίες υγείας κ.λπ.) από τα τοπικά κέντρα εντός των Κυκλάδων (και πρωταρχικά από τη Σύρο).

Όλο το σύστημα ακτοπλοικών συνδέσεων στο Νότιο Αιγαίο περιλαμβάνει τόσο γραμμές ελεύθερης δρομολόγησης, όσο και γραμμές δημόσιας υπηρεσίας. Η σχετική κατάσταση στο Νότιο Αιγαίο έχει ως εξής (στοιχεία 2014):

Εικόνα 6 Δίκτυο Ακτοπλοϊκών Συνδέσεων Κυκλάδων 2014

Α.Α.	Αριθμός Συνδέσεων	Αναγώνη	Απόβη	Βάρος	Αεσιπυρικός	Δήλος	Μαυροβούνιο	Ηρακλειώτις	Θήρα	Θηρακική	Ίος	Μύκον	Παραρτήρι	Καλαμίνης	Κίβητος	Μήλος	Μύκονος	Μήδος	Πάρος	Σάμος	Σύρος	Τήνος	Τάλως	Προποντική	Θαλάσσιος	Αριθμός Αποβη	Βαρυτητα
17	Λαφόρο																								Κίος	Επιβατική	
18	Λαφόρο																								Καθίστα	2 κατεστ. + 1 επιβατική	
19	Λαφόρο																								Μήδος	Επιβατική	
20	Πειραιώς							Αθήνα	Σύρος												Σύρος				Θήρα	Επιβατική	
21	Πειραιώς							Αθήνα	Σύρος																Μήδος	2 κατεστ. + 2 επιβατική	
22	Πειραιώς							Αθήνα	Σύρος																Θήρα	2 κατεστ. + 2 επιβατική	
23	Πειραιώς							Αθήνα	Σύρος																Θήρα	2 επιβατική	
24	Πειραιώς							Αθήνα	Σύρος																Θήρα	2 κατεστ. + 2 επιβατική	
25	Πειραιώς							Αθήνα	Σύρος																Μύκονος	2 κατεστ. + 2 επιβατική	
26	Πειραιώς							Αθήνα	Σύρος																Μήδος	2 κατεστ. + 1 επιβατική	
27	Ραφήνα																								Ανάστα	4 επιβατική	
28	Ραφήνα																								Μύκονος	4 επιβατική	
29	Ραφήνα																								Ίος	Επιβατική	
30	Ηράκλειο																								Μύκονος	Επιβατική	
31	Ηράκλειο																								Μύκονος	Επιβατική	
32	Ηράκλειο																								Θήρα	Επιβατική	
33	Πειραιώς																								Μύκονος	Επιβατική	
34	Πειραιώς																								Μύκονος	Επιβατική	
35	Αναγώνη	Αναγώνη																							Επιβατική		
36	Θήρα		2,5 κατεστ.																						Αναγώνη		
37	Μήδος																								Αναγώνη		
38	Θηρακική								Θήρα	Μύκονος	Σύρος														Μύκονος	Επιβατική	
39	Θηρακική								Θήρα	Μύκονος	Σύρος														Μύκονος	Επιβατική	
40	Καλαμίνης																								Μύκονος	Επιβατική	
41	Καλαμίνης																								Μύκονος	Επιβατική	
42	Μήλος																								Μύκονος	Επιβατική	
43	Μύκονος																								Μύκονος	Επιβατική	
44	Μύκονος																								Μύκονος	Επιβατική	
45	Μύκονος																								Μύκονος	Επιβατική	
46	Μύκονος																								Μύκονος	Επιβατική	
47	Μύκονος																								Μύκονος	Επιβατική	
48	Μύκονος																								Μύκονος	Επιβατική	
49	Πειραιώς																								Μύκονος	Επιβατική	
50	Πειραιώς																								Μύκονος	Επιβατική	
51	Πειραιώς																								Μύκονος	Επιβατική	
52	Πειραιώς																								Μύκονος	Επιβατική	
53	Πειραιώς																								Μύκονος	Επιβατική	
54	Πειραιώς																								Μύκονος	Επιβατική	

Εικόνα 7 Σχέση ελαχίστων απαιτήσεων δρομολόγησης ως προς τα υφιστάμενα εβδομαδιαία δρομολόγια (Κυκλάδες – 2014)

Νησί – Λιμένας	Απαιτούμενη Δρομολόγηση (Λιμ. συνδέσεις)			Παρατηρήσεις
	Πρωτεύουσα/Λοιπά (κυκλάδων) Επιστάσεις	Όλα Περιφέρειες Επιστάσεις	Ηπειρωτική Ελλάδα	
Αμοργός	3/4*	1/4*	0/5*	5 συνδέσεις με Πάρο ΔΥ, 1 ΟΠ με Μύκονο, 1 ΘΡ με Θήρα ΔΥ
Ανάφη	3/2*	1/2*	0/2*	2 συνδέσεις με Πάρο ΔΥ, 1 ΟΠ Μύκονο, 2 με Θήρα ΔΥ, 1 με Μήλο
Λυδρος	3/3*	1/3*	0/40	20 συνδέσεις με Μύκονο
Αντίπαρος	3/0	1/0	-	Πάνω από 200 συνδέσεις με Πάρο κυρίως ΟΠ
Δήλος	3/0	1/0	-	Έως και 35 συνδέσεις με Μύκονο κυρίως ΟΠ
Δουρούα	3/2*	1/2*	0/3*	3 συνδέσεις με Πάρο ΔΥ, 1 με Μύκονο ΟΠ
Ηρακλεία	3/3*	1/3*	0/3*	3 συνδέσεις με Πάρο ΔΥ, 1 με Μύκονο ΟΠ
Θήρα	3/2*	1/2*	0/10*	7 συνδέσεις με Πάρο ΔΥ, 1 με Μύκονο ΟΠ, 2 με Μήλο ΔΥ
Θηρασιά	3/2*	1/2*	-	28 συνδέσεις με Θήρα ΔΥ
Ίος	3/3*	1/3*	0/15*	4 συνδέσεις με Πάρο ΔΥ, 1 με Μύκονο ΟΠ, 6 με Θήρα ΔΥ, 2 με Μήλο ΔΥ, 3 με Νήλο ΔΥ
Κέα	3/3*	1/3*	0/25	1 σύνδεση με Πάρο, 1 με Μύκονο ΟΠ, 4 με Κύθρο ΔΥ, 1 με Μήλο
Κίμωλος	3/4*	1/4*	0/3*	3 συνδέσεις με Πάρο ΔΥ, 2 με Μύκονο ΟΠ, 1 με Θήρα, 3 με Μήλο ΔΥ
Κουφονήσι	3/3*	1/3*	0/3*	3 συνδέσεις με Πάρο ΔΥ, 2 με Μύκονο ΟΠ
Κύθνος	3/3*	1/3*	0/13	1 σύνδεση με Πάρο, 1 με Μύκονο ΟΠ, 1 με Θήρα, 10 με Μήλο
Μήλος	3/4*	1/4*	0/12*	3 συνδέσεις με Πάρο ΔΥ, 2 με Μύκονο ΟΠ
Μύκονος	3/6 + 5 ΘΑ	1/6+5 ΘΑ	0/40	7 συνδέσεις με Πάρο ΔΥ (ΟΠ), 1 με Θήρα
Νάξος	3/10*	1/10*	0/25*	30-20 συνδέσεις με Πάρο ΔΥ, Έως 7 με Μύκονο ΟΠ, 7 με Θήρα ΔΥ
Πάρος	3/10*	1/10*	0/25*	1 σύνδεση με Μύκονο ΟΠ, 7 με Θήρα ΔΥ
Σέριφος	3/3*	1/3*	0/10*	2 συνδέσεις με Πάρο ΔΥ, 1 με Μύκονο ΟΠ, 3 με Θήρα ΔΥ, 3-10 με Μήλο ΔΥ
Σίκιως	3/3*	1/3*	0/3*	3 συνδέσεις με Πάρο ΔΥ, 1 με Μύκονο ΟΠ
Σίφνος	3/3*	1/3*	0/10	2 συνδέσεις με Πάρο ΔΥ, 2 με Μύκονο ΟΠ, 3 με Θήρα ΔΥ, 3 με Μήλο ΔΥ
Τύρος			7/20	3 συνδέσεις με Πάρο ΔΥ, 6 με Μύκονο ΔΥ και περιστασιακά ΕΔ ΟΠ, 4 με Μήλο ΔΥ
Τεχνούσιπ	3/3*	1/3*	0/3*	3 συνδέσεις με Πάρο ΔΥ, 1 με Μύκονο ΟΠ
Τήνος	3/7*	1/7*	0/30	10-30 συνδέσεις με Μύκονο ΟΠ
Φολέγονδρος	3/3*	1/3*	0/3*	*Σύνδεση με ΔΥ, 2 συνδέσεις με Πάρο ΔΥ, 1 με Μύκονο ΟΠ, 2 με Θήρα, 2 με Μήλο ΔΥ

Επεξηγήσεις
 Επιπέδο δρομολογίων 01/11/2012-31/10/2013
 Ελαχίστος Δοσολόγητος (ΕΔ), Δοσολόγος Υπερταξίας (ΟΠ), Περιοχή Περίοδος (ΘΡ), Σεζονική Περίοδος (ΘΑ)
 *Σύνδεση με ΔΥ
 **Σύνδεση με ανεπιτόνηση

Πηγή: Ομάδα Εργασίας για την Ακτοπλοία ΕΕΣΥΜ-ΣΕΕΝ-ΕΔΙΝΑΛΕ (2014)

Εικόνα 8 Δίκτυο Ακτοπλοϊκών Συνδέσεων Δωδεκανήσων 2014. Ελεύθερη Δρομολόγηση(πράσινο) & Δημόσια Υπηρεσία(κόκκινο)

A/A	Λιμνη Έναυσή	Αμφισύμη	Αριζιά	Ασταυρίτσια	Ελάμπος	Καρασάβη	Κάπος	Κισσαμιά	Κως	Λάρνα	Λαμιά	Λαμύλα	Λέρος	Μαυριά	Μεγίστη	Νήσιος	Πάρος	Ρόδος	Τήνη	Τολούμας	Τύλος	Φαρακκίνοφοι	Κίλη	Μύριμος	Λιμνη Ήθη	Γρασηλαίωσι	
35	Πάρος			Πάρος					Κως								Πάρος	Ρόδος							Ρόδος	1 κερκέτι	
36	Πάρος								Κως									Πάρος	Ρόδος							Ρόδος	2 κερκέτι
37	Πάρος								Κως		Λαμιά						Πάρος	Ρόδος	Τήνη							Ρόδος	1 κερκέτι + 1 κερκέτι
38	Αιγάριο				Αιγάριο																					Αιγάριο	Μεταβίβασις των κερκετι
39	Κάπος			Κάπος																						Κάπος	
40	Κάπος			Κάπος																						Κάπος	
41	Κάπος				Κάπος																					Κάπος	Αιγάριο
42	Λαμιά									Λαμιά																Λαμιά	Κως
43	Λαμιά	Λαμιά								Λαμιά																Λαμιά	Κως
44	Μάρος								Μάρος																	Μάρος	Κως
45	Μάρος								Μάρος																	Μάρος	Κως
46	Μαυριά				Μαυριά					Μαυριά																Μαυριά	Μεγίστη
47	Πάρος	Πάρος																								Πάρος	Κως
48	Πάρος																									Πάρος	Κως
49	Πάρος																									Πάρος	Κως
50	Πάρος																									Πάρος	Κως
51	Πάρος																									Πάρος	Κως
52	Πάρος																									Πάρος	Κως
53	Πάρος																									Πάρος	Κως
54	Πάρος																									Πάρος	Κως
55	Πάρος																									Πάρος	Κως
56	Πάρος																									Πάρος	Κως
57	Πάρος																									Πάρος	Κως
58	Πάρος																									Πάρος	Κως
59	Πάρος																									Πάρος	Κως
60	Πάρος																									Πάρος	Κως
61	Πάρος																									Πάρος	Κως
62	Πάρος																									Πάρος	Κως
63	Πάρος																									Πάρος	Κως
64	Πάρος																									Πάρος	Κως
65	Πάρος																									Πάρος	Κως
66	Πάρος																									Πάρος	Κως
67	Πάρος																									Πάρος	Κως
68	Πάρος																									Πάρος	Κως
69	Πάρος																									Πάρος	Κως
70	Πάρος																									Πάρος	Κως
71	Πάρος																									Πάρος	Κως
72	Πάρος																									Πάρος	Κως
73	Πάρος																									Πάρος	Κως
74	Πάρος																									Πάρος	Κως
75	Πάρος																									Πάρος	Κως
76	Πάρος																									Πάρος	Κως
77	Πάρος																									Πάρος	Κως
78	Πάρος																									Πάρος	Κως
79	Πάρος																									Πάρος	Κως
80	Πάρος																									Πάρος	Κως
81	Πάρος																									Πάρος	Κως
82	Πάρος																									Πάρος	Κως

Εικόνα 9 Σχέση ελαχίστων απαιτήσεων δρομολόγησης ως προς τα υφιστάμενα εβδομαδιαία δρομολόγια (Δωδεκάνησα – 2014)

Νησί – Λιμένες	Απαιτούμενη δρομολόγηση (Αμ. σύνδεσης)			Ταυτητητές
	Πρωτεύουσα ήτοι άμεση σύνδεση Ρόδου	Εξω Πρωτεύουσα (επιπέδου)	επιμετατότητα	
Αγαθονήσι	3/1*	1/1**	-	**Σύνδεση μέσω Ρόδου Συνδέσεις ΔΥ 4 με Τάσο, 5 Καλλιμνο, 6 Πάτμο, 7 Λέρο, 1 Κω
Αρκοί	3/1***	1/1**	-	**Σύνδεση μέσω Ρόδου ***Σύνδεση μέσω Πάτμου-Λέρου Συνδέσεις ΔΥ 4 με Τάσο, 4 Καλλιμνο, 7 Πάτμο, 4 Λέρο
Αστυπάλαια	3/1*	1/1**	0/4*	**Σύνδεση μέσω Ρόδου ***Σύνδεση μέσω Πάτμου-Λέρου Συνδέσεις ΔΥ 1 Καλλιμνο, 1 Κω
Κάλυμνος	3/3*+4	1/1**	0/3*	**Σύνδεση μέσω Ρόδου Συνδέσεις ΔΥ 4 με Τάσο, 1 ΔΥ με Πάτμο + 4 ΕΣ, 1 ΔΥ με Λέρο + 7 ΕΣ, 1 ΔΥ με Κω + 5 ΕΣ
Κάρπαθος	3/1*	1/1**	2*	**Σύνδεση μέσω Ρόδου
Κάσος	3/1*	1/1**	2*	**Σύνδεση μέσω Ρόδου 7 συνδέσεις ΔΥ με Κάρπαθο
Κίναρος	0/3*	1/1**	-	**Σύνδεση μέσω Ρόδου 1 σύνδεση ΔΥ με Αρκοί
Κως	3/0*	1/1**	0/6*	**Σύνδεση μέσω Ρόδου 3 συνδέσεις ΔΥ με Κάλυμνο + 1 ΕΣ, 4 ΔΥ με Πάτμο, 4 ΔΥ με Λέρο
Λέριθο	***	1/1**	-	**Σύνδεση μέσω Ρόδου ***Σύνδεση μέσω Πάτμου 1 σύνδεση ΔΥ με Πάτμο
Λευφοί	3/1*+3	1/1**	0/1*	**Σύνδεση μέσω Ρόδου 4 συνδέσεις με Τάσο, 1 ΔΥ με Καλλιμνο + 7 ΕΣ, 1 ΔΥ με Πάτμο + 1 ΕΣ, 1 ΔΥ με Λέρο + 1 ΕΣ, 1 ΔΥ με Κω + 3 ΕΣ
Λέρος	3/4*+3	1/1**	0/4*	**Σύνδεση μέσω Ρόδου 4 συνδέσεις με Τάσο, 1 ΔΥ με Καλλιμνο + 1 ΕΣ, 2 ΔΥ με Πάτμο + 1 ΕΣ, 4 ΔΥ με Κω + 3 ΕΣ
Μαγίστη	3/2	1/1**	3	**Σύνδεση μέσω Ρόδου
Νίσυρος	3/2*+3	1/1**	3*	**Σύνδεση μέσω Ρόδου 2 συνδέσεις ΔΥ με Καλλιμνο + 2 ΕΣ, 2 ΔΥ με Κω + 1 ΕΣ
Πάτμος	3/4*+2	1/1**	4*	**Σύνδεση μέσω Ρόδου 4 συνδέσεις ΔΥ με Τάσο, 1 ΔΥ με Καλλιμνο + 4 ΕΣ, 4 ΔΥ με Λέρο + 1 ΕΣ, 4 ΔΥ με Κω + 3 ΕΣ
Ρόδος		1/3	7/6*	3 συνδέσεις με Καλλιμνο ΔΥ, 3 Κάρπαθο ΔΥ, 4 Πάτμο ΔΥ, 4 Λέρο ΔΥ, 6 Κω ΔΥ
Τάσο	3/2*+0	1/1**	3*	**Σύνδεση μέσω Ρόδου 2 συνδέσεις ΔΥ με Καλλιμνο + 3 ΕΣ, 1 με ΔΥ Πάτμο + 2 ΕΣ, 3 ΔΥ με Λέρο + 3 ΕΣ, 2 ΔΥ με Κω + 3 ΕΣ
Τελανδος	3/1***	1/1**	-	**Σύνδεση μέσω Ρόδου ***Σύνδεση μέσω Καλλιμνο 1 σύνδεση με Καλλιμνο
Τήλος	3/2*+5	1/1**	2*	**Σύνδεση μέσω Ρόδου 2 συνδέσεις ΔΥ με Καλλιμνο + 2 ΕΣ
Φαρμακονήσι	3/1***	1/1**	-	**Σύνδεση μέσω Ρόδου ***Σύνδεση μέσω Λέρου 1 σύνδεση ΔΥ με Καλλιμνο, 1 ΔΥ με Λέρο
Χάλκη	3/0*	1/1**	2*	**Σύνδεση μέσω Ρόδου 2 συνδέσεις ΔΥ με Κάρπαθο, 2 ΔΥ με Κω
Ψέριμος	3/1***	1/1**	-	**Σύνδεση μέσω Ρόδου ***Σύνδεση μέσω Καλλιμνο 3 συνδέσεις ΔΥ με Καλλιμνο

Επεξηγήσεις
Συχνότητα δρομολογίων 05/11/2012-31/10/2013
Σταθμούς δρομολογίας: ΕΣΔ, Αρκοί, Κάρπαθος (ΚΑ), Κίναρος, Κως (ΚΩ), Κάλυμνος (ΚΑ), Λέρος (ΛΕ), Λευφοί (ΛΕ), Πάτμος (ΠΑ), Ρόδος (ΡΟ)
*Σύνδεση με ΔΥ
**Σύνδεση με απευθείας

ΕΝΟΤΗΤΑ 4: ΚΑΤΑΔΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ & ΚΑΤΑΔΥΤΙΚΑ ΠΑΡΚΑ

Κατάδυση & Καταδυτικός Τουρισμός (γενικά)

Η κατάδυση αποτελεί σήμερα ίσως το πιο δημοφιλές θαλάσσιο σπορ που ασκείται σε παγκόσμιο επίπεδο. Η αυτόνομη κατάδυση έχει πλέον εξελιχθεί σε μαζικό ρεύμα, το οποίο μπορεί να συμβάλλει:

- Στην ανάπτυξη της οικονομίας ολόκληρων χωρών ή περιοχών
- Στη διαφοροποίηση / τον εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος
- Στην ποιοτική αναβάθμιση του τουρισμού
- Στην είσοδο σε νέες αγορές – στόχους
- Στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου

Σύμφωνα με τη διεθνή εμπειρία, ο Καταδυτικός Τουρισμός εΐθισται να εντάσσεται στο γενικότερο πλαίσιο οικοτουριστικών δραστηριοτήτων που προωθούνται σε Θαλάσσιες Προστατευόμενες Περιοχές ως αντισταθμιστικό όφελος στο χαμένο εισόδημα της τοπικής κοινωνίας (κυρίως λόγω παύσης της αλιείας), λαμβάνοντας υπόψη ότι:

- Δεν απαιτεί την ύπαρξη βαρέων υποδομών στην παράκτια ζώνη
- Λειτουργεί ως κίνητρο για την ανάπτυξη της περιφέρειας, δημιουργώντας νέες και δυναμικές θέσεις εργασίας για την απορρόφηση τοπικού εργατικού δυναμικού αλλά και ενισχύοντας τις ήδη υπάρχουσες τουριστικές υποδομές / παροχές
- Αναβαθμίζει το τουριστικό προϊόν ενός τόπου, προσελκύοντας ποιοτικό και πιστό τουρισμό που με τη σειρά του ανατροφοδοτεί τη διαρκή αναβάθμιση υπηρεσιών και προϊόντων
- Διευρύνει την κατά παράδοση στενή τουριστική περίοδο των παράκτιων περιοχών της χώρας
- Λειτουργεί ως πόλος αναμόρφωσης, τόσο της καταδυτικής όσο και της (κατά περίπτωση) περιβαλλοντικής/ιστορικής συνείδησης, προσφέροντας ουσιαστικό υπόβαθρο αναψυχής.

Πληρώντας τις παραπάνω προϋποθέσεις, ο Καταδυτικός Τουρισμός μπορεί να θεωρηθεί ένα δυναμικό στοιχείο για την αειφόρο ανάπτυξη της ελληνικής περιφέρειας, λαμβάνοντας μάλιστα υπόψη την τεράστια έκταση της ελληνικής ακτογραμμής (~16.000 χλμ με τα νησιά)

αλλά και τις φιλικές κατά το πλείστο συνθήκες (ζέστη και διαύγεια) των ελληνικών θαλασσών.

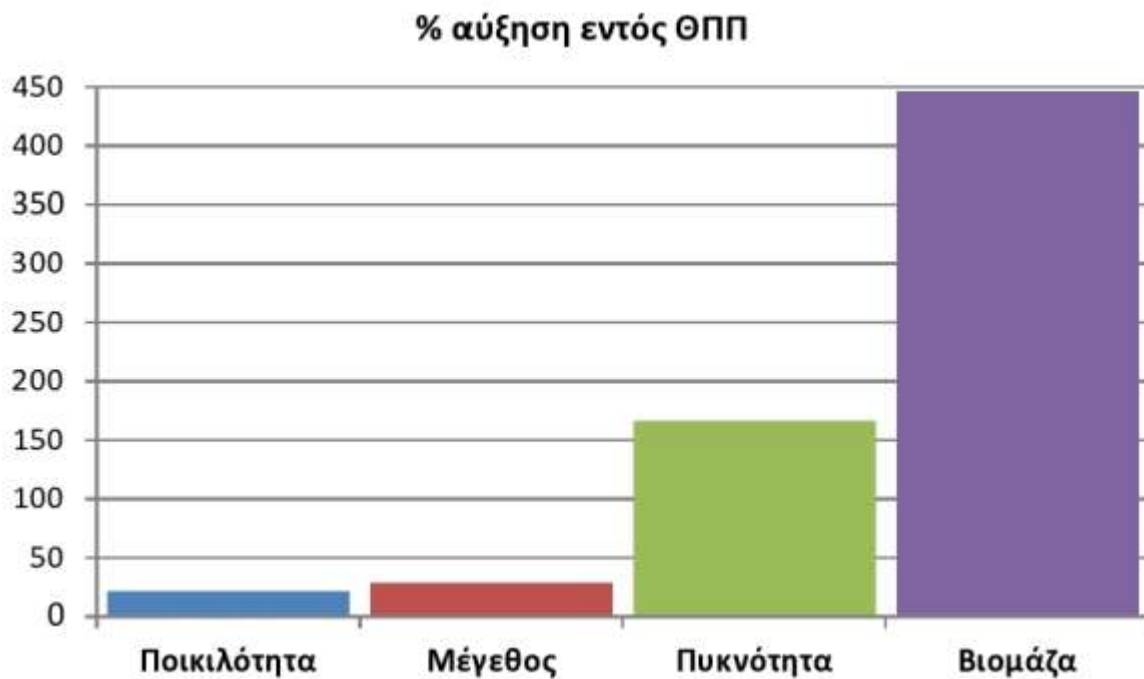
Δεδομένου ωστόσο ότι δεν νοείται ανθρώπινη δραστηριότητα με μηδενικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις, είναι προφανές ότι η αειφόρος ανάπτυξη του Καταδυτικού Τουρισμού προϋποθέτει καλή γνώση των θαλάσσιων οικοσυστημάτων για την εκτίμηση της φέρουσας ικανότητας μιας εκάστοτε περιοχής και την κατάλληλη διαχείρισή της για την εξασφάλιση της αειφορίας των δραστηριοτήτων.

Είναι σημαντικό να έχουμε υπόψη μας ότι η μαζική προσέλκυση επισκεπτών, είτε στη θάλασσα είτε στη χέρσο, έχει δημιουργήσει και εξακολουθεί να δημιουργεί προβλήματα κατά τόπους. Ενδεικτικά, οι επιπτώσεις που έχουν άμεσα συσχετιστεί με τον καταδυτικό τουρισμό στη Μεσόγειο και αναφέρονται στη διεθνή βιβλιογραφία περιλαμβάνουν: μηχανική διατάραξη εύθραυστων ειδών (κοράλλια, βρυόζωα, σπηλαιόβιοι οργανισμοί κλπ), όχληση ευαίσθητων ειδών (π.χ. κητώδη, φώκιες, χελώνες), καταστροφή θαλάσσιων λιβαδιών ή υφάλων από ανεξέλεγκτη αγκυροβολία, διατάραξη βιολογικών ισορροπιών λόγω παρεμβάσεων (άγγιγμα, «χάιδεμα», τάισμα κλπ) από δύτες κ.α. Τέτοιες επεμβάσεις μπορούν να υποβαθμίσουν σημαντικά το «τουριστικό προϊόν μας», αναχαιτίζοντας τα όποια αναπτυξιακά σχέδια και καθιστώντας τις επιχειρηματικές δραστηριότητες ζημιογόνες.

Προς αποφυγή τέτοιων φαινομένων, η εμπειρία των γειτονικών χωρών έχει ευτυχώς πολλά να μας διδάξει: η Ιταλία, η Γαλλία και η Ισπανία αποτελούν χώρες με μακρά παράδοση στην προστασία των θαλάσσιων οικοσυστημάτων. Πυκνά δίκτυα ΘΠΠ (που συνεχώς επεκτείνονται) έχουν οριοθετηθεί στις ηπειρωτικές και νησιωτικές δυτικομεσογειακές ακτές, ενώ δυναμικά πλέον μπαίνουν στο προσκήνιο πολλές ακόμα χώρες της κεντρικής και ανατολικής λεκάνης (π.χ. Μάλτα, Κροατία, Σλοβενία, Κύπρος, Τουρκία) με πολύ επιτυχημένα αποτελέσματα.

Ωστόσο, οι χώρες αυτές επενδύουν πρωτίστως στη διατήρηση και την ανάδειξη του υποθαλάσσιου Μεσογειακού πλούτου και θεσπίζουν αυστηρότατα θεσμικά πλαίσια προκειμένου να διασφαλίσουν την αειφόρο διαχείρισή του. Οι Θαλάσσιες Προστατευόμενες Περιοχές μελετώνται από ειδικούς επιστήμονες οι οποίοι αποφαινόμενοι ως προς την κατάλληλη χωροθέτηση, τη σωστή ζώνωση και οπωσδήποτε την ορθολογική χρήση των πόρων και των δραστηριοτήτων.

Παράλληλα, η απαγόρευση αλιείας σε **κατάλληλα επιλεγμένες** περιοχές, εξασφαλίζει ζωτικές ανάσες σε μια κατά τα άλλα κρίσιμα υπεραλιευμένη και εξαιρετικά πιεσμένη θάλασσα. Οι ανάσες αυτές άλλωστε, μάς επιστρέφονται στο πολλαπλάσιο (υπεραξία της προστασίας): ψάρια και άλλα είδη που ανεμπόδιστα αναπαράγονται εντός των θαλάσσιων ορίων της προστασίας, διαχέουν τους απογόνους τους εμπλουτίζοντας τα αλιευτικά αποθέματα των παρακείμενων περιοχών και ενισχύοντας εν τέλει την παράκτια αλιεία, που στις μέρες μας ασφυκτιά και μαραζώνει όσο ακριβώς και η θάλασσα

Εικόνα 10 Γράφημα μεταβολής χαρακτηριστικών Θαλάσσιας ζωής εντός Πάρκου

Καταγεγραμμένα οφέλη των ΘΠΠ στους ιχθυοπληθυσμούς: Μέση καταγεγραμμένη ποσοστιαία αύξηση ποικιλότητας, μεγέθους, πυκνότητας και βιομάζας οργανισμών εντός Θαλάσσιων Προστατευόμενων Περιοχών (σύμφωνα με στοιχεία των Lester SE, et al. 2009, Marine Ecology Progress Series, 384: 33–46, για 124 ΘΠΠ, σε 29 χώρες παγκοσμίως).

Ο Καταδυτικός Τουρισμός σε Αριθμούς

Σύμφωνα με έναν ορισμό του TravelandTourismAnalyst, ως διακοπές περιπέτειας νοούνται «εκείνες οι οποίες περιέχουν ένα στοιχείο προσωπικής πρόκλησης, μέσω ελεγχόμενου κινδύνου, τόλμης και/ή διέγερσης, συχνά σε ένα απροσπέλαστο περιβάλλον» (MarketSegments, 1992). Η αυτόνομη κατάδυση αποτελεί μια δραστηριότητα η οποία εμπίπτει στο πλαίσιο αυτού του ορισμού και έχει γνωρίσει μεγάλη άνοδο σε δημοτικότητα παράλληλα με τη γενικότερη αύξηση των δραστηριοτήτων περιπέτειας (Meisel και Cottrell,

2004) . Σύμφωνα με στοιχεία της National Sporting Goods Association (2002) για την Αμερική, οι καταδύσεις αποτελούν μια από τις γρηγορότερα αναπτυσσόμενες δραστηριότητες σε συμμετοχή.

Βάσει ετήσιας έρευνας που πραγματοποιήθηκε το έτος 2001 για 65 κατηγορίες αθλητικών και ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων, ο κλάδος των καταδύσεων κατέλαβε την τέταρτη θέση στη λίστα των δραστηριοτήτων με τη μεγαλύτερη άνοδο στη συμμετοχή, σημειώνοντας αύξηση της τάξεως 10%, με τον αντίστοιχο αριθμό των συμμετεχόντων να φτάνει τα 2.1 εκατομμύρια.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της ίδιας έρευνας οι καταδύσεις δικαίωσαν τον τίτλο του ανδροκρατούμενου σπορ, αφού οι γυναίκες, εκπροσωπούνταν με ποσοστό 31%. Εντούτοις, η συμμετοχή τους έχει σημειώσει σταδιακή αύξηση στο πέρασμα του χρόνου (National Sporting Goods Association 2002). Η παραπάνω διαπίστωση, άλλωστε, επιβεβαιώνεται από ακόμη πιο πρόσφατα στοιχεία του ίδιου φορέα βάσει των οποίων, το 2007 πλέον, το ποσοστό της γυναικείας συμμετοχής στην καταδυτική δραστηριότητα έφτασε το 41,3% (National Sporting Goods Association, 2007).

Όπως μαρτυρούν τα στατιστικά στοιχεία της PADI (Professional Association of Diving Instructors), που αποτελεί το μεγαλύτερο παγκόσμιο Οργανισμό Εκπαίδευσης και Πιστοποίησης Καταδύσεων, από το 1967 έως και το 2006 έχουν απονεμηθεί μέσω των

Year	Certifications Per Year	Cumulative Certifications	Growth Percentage
1967	3,226	3,226	
1968	8,442	11,668	161.69%
1969	12,168	23,836	44.14%
1970	23,736	47,572	95.07%
1971	36,490	84,062	53.73%
1972	51,842	135,904	42.07%
1973	60,120	196,024	15.97%
1974	49,834	245,858	-17.11%
1975	61,244	307,102	22.90%
1976	66,609	373,711	8.76%
1977	69,771	443,482	4.75%
1978	86,187	529,669	23.53%
1979	95,193	624,862	10.45%
1980	107,404	732,266	12.83%
1981	124,365	856,631	15.79%
1982	141,429	998,060	13.72%
1983	168,778	1,166,838	19.34%
1984	203,001	1,369,839	20.28%
1985	240,384	1,610,223	18.42%
1986	277,378	1,887,601	15.39%

Year	Certifications Per Year	Cumulative Certifications	Growth Percentage
1987	315,468	2,203,069	13.73%
1988	350,000	2,553,069	10.95%
1989	387,767	2,940,836	10.78%
1990	440,418	3,381,254	13.58%
1991	456,046	3,837,300	3.55%
1992	529,463	4,366,763	16.10%
1993	564,672	4,931,435	6.65%
1994	625,487	5,556,922	10.77%
1995	680,263	6,237,185	8.76%
1996	728,295	6,965,480	7.06%
1997	742,930	7,708,410	2.01%
1998	779,467	8,487,877	4.92%
1999	809,912	9,297,789	3.91%
2000	854,052	10,151,841	5.45%
2001	908,188	11,060,029	6.34%
2002	896,551	11,956,580	-1.28%
2003	905,278	12,861,858	0.97%
2004	955,381	13,817,239	5.53%
2005	913,419	14,730,658	-4.39%
2006	924,270	15,654,928	1.19%

Εικόνα 11 Στοιχεία Πιστοποιητικών Καταδύσεως 1967 - 2006

Πηγή: www.padi.com/padi/en/footerlinks/certhistorynum.aspx

μελών της (καταδυτικά κέντρα, εκπαιδευτικοί οργανισμοί, πιστοποιημένοι εκπαιδευτές) 15.654.928 πτυχία όλων των εκπαιδευτικών βαθμίδων αυτόνομης κατάδυσης

Όσον αφορά κάποια δημογραφικά χαρακτηριστικά των αυτοδυτών, σύμφωνα με στοιχεία της PADI για τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, το 1990, ο μέσος όρος ηλικίας ήταν κοινός για τους άνδρες και τις γυναίκες στα 28,5 έτη, ενώ μια δεκαετία αργότερα, το 2000, ο γενικός μέσος όρος ηλικίας ανέβηκε στα 29,4 έτη (29,7 για τις γυναίκες και 29,3 για τους άνδρες). Σύμφωνα πάντα με στοιχεία της PADI, ο αριθμός των ενεργών αυτοδυτών παγκοσμίως υπολογίζεται σε 5.000.000-7.000.000. Στην Ελλάδα, σύμφωνα με εκτιμήσεις, ο αριθμός των δυτών που πιστοποιούνται για διάφορες βαθμίδες εκπαίδευσης κατά τα πρότυπα της PADI, ανέρχεται σε 5.000-6.000 (Ποζίδης, 2007).

Στον ευρωπαϊκό χώρο μέσω των φορέων-μελών της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Υποβρύχιων Δραστηριοτήτων (European Underwater Federation- E.U.F) εκπροσωπούνται περισσότεροι από 3.000.000 δύτες, 5.000 σωματεία, 60.000 εκπαιδευτές καταδύσεων και 2.500 καταδυτικές σχολές.

Καταδυτικά Πάρκα - η Μεσογειακή Εμπειρία

Στη Μεσόγειο σήμερα υπάρχουν περισσότερα από 70 Επίσημα Καταδυτικά Πάρκα.

Πιο συγκεκριμένα, στην Ιταλία ανήκουν 51 καταδυτικά πάρκα, από τα οποία στην Ισπανία 7, στην Κροατία 3, στην Γαλλία 4.

- **Το Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Medes στην Ισπανία**

Τα νησιά Medes συνιστούν ένα μικρό αρχιπέλαγος που αποτελείται από 7 νησίδες και πολυάριθμους υφάλους. Απέχουν περίπου 1 ν.μ. από το τουριστικό θέρετρο L' Estartit στα Βορειοανατολικά της Ισπανίας, εντός της

αυτόνομης Περιφέρειας της Καταλονίας (Mundet&Ribera, 2001). Η γεωγραφική τους θέση στο μέσο της CostaBrava, μιας περιοχής με τη μεγαλύτερη τουριστική επισκεψιμότητα στην Καταλονία και από τις πιο σημαντικές σ' ολόκληρη την Ισπανία, συνέβαλε στο να εξελιχθεί το αρχιπέλαγος Medes σε έναν από τους σπουδαιότερους καταδυτικούς προορισμούς στη Δυτική Μεσόγειο (Jenner&Smith, 1992).

Στην εξέλιξη αυτή, σημαντικό παράγοντα διαδραμάτισε το φυσικό κάλλος της περιοχής. Η ιδιαίτερη μορφολογία και σύνθεση του βυθού, εκτός από ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον καταδυτικό σκηνικό, αποτελεί κυρίως ένα πρόσφορο χώρο για τη διαβίωση μεγάλης ποικιλίας θαλάσσιων ζώων και φυτών. Ενδεικτική της πλούσιας βιο-ποικιλότητας των νησιών Medes είναι η καταγραφή περισσότερων από 1345 ειδών θαλάσσιας χλωρίδας και πανίδας.

Τα νησιά Medes αποτελούν προστατευόμενη περιοχή που ανήκει στο κράτος και διοικείται από το Plad' Espaisd' InterèsNatural (PEIN), ένα νομικό φορέα αρμόδιο για την προστασία περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους στην Καταλονία. Η προστατευόμενη έκταση περιλαμβάνει χερσαία και υδάτινα τμήματα καλύπτοντας συνολικά 40 εκτάρια (Mundet&Ribera, 2001).

Η αλματώδης ανάπτυξη του καταδυτικού τουρισμού στην περιοχή υπήρξε αποτέλεσμα της προσπάθειας για εξεύρεση και προσφορά εναλλακτικών τουριστικών προϊόντων προς τους επισκέπτες, καθώς την τουριστική άνθιση των προηγούμενων δεκαετιών, η οποία είχε στηριχθεί στο απλό μοντέλο προσφοράς θάλασσας και ήλιου, διαδέχτηκε μια σοβαρή ύφεση κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '80 (Priestley&Mundet, 1998). Τα μέτρα περιβαλλοντικής προστασίας που επιβλήθηκαν το 1990, ωφέλησαν την περιοχή με διττό τρόπο: αφενός η υποθαλάσσια ζωή αναζωογονήθηκε σημαντικά και αφετέρου η περιοχή ξανάρθε στο προσκήνιο του τουριστικού ενδιαφέροντος (Mundet&Ribera, 2001). Η θερμή υποδοχή αυτού του νέου τουριστικού προϊόντος αποδεικνύεται από τα στατιστικά στοιχεία βάσει των οποίων, το καλοκαίρι του 1990 στην περιοχή πραγματοποιούνταν γύρω στις 3.000 καταδύσεις ημερησίως (Zabala, 1999).

Σύντομα έπειτα από αυτήν την προσπάθεια, η περιοχή εντάχθηκε σε καθεστώς προστασίας και εξελίχθηκε σε έναν από τους πιο σημαντικούς καταδυτικούς προορισμούς στη

Δυτική Μεσόγειο (Jenner & Smith 1992 στο Mundet & Ribera 2001, σελ. 501), δεχόμενη 20.000 αυτοδύτες ετησίως (9,3% του συνολικού τουρισμού) που πραγματοποιούν ένα μέσο όρο των 60.000 καταδύσεων. Αξίζει να σημειωθεί ότι κατά τους μήνες Απρίλιο, Μάιο και Οκτώβριο που η τουριστική κίνηση είναι γενικά χαμηλή, οι δύτες αποτελούν το 90% του συνολικού τουρισμού, επιμηκύνοντας έτσι την τουριστική περίοδο. Ο μέσος όρος παραμονής στο L'Estartit είναι 12 μέρες (Mundet & Ribera 2001, σελ. 508). Η περιοχή διαχειρίζεται από ένα νόμιμο όργανο που προστατεύει όλες τις αξιοσημείωτες περιοχές της Καταλονίας στην Ισπανία. Η περιοχή που προστατεύεται περιλαμβάνει τόσο τη θάλασσα όσο και τη χερσαία περιοχή, καθώς εκεί υπάρχουν επίσης σημαντικά είδη πουλιών.

Περισσότερα από 1.345 θαλάσσια φυτικά και ζωικά είδη έχουν αναγνωρισθεί στην περιοχή αυτή (Mundet & Ribera 2001, σελ. 502). Το 2007, η περιοχή χαρακτηρίστηκε ως προστατευόμενη περιοχή Natura2000 ενώ το 2001, ως Ειδική Προστατευόμενη Περιοχή Μεσογειακής Σημασίας. Το άρθρο 8 του Πρωτοκόλλου ορίζει ότι οι Ειδικές Προστατευόμενες Περιοχές Μεσογειακής Σημασίας είναι τοποθεσίες «σημαντικές για την διατήρηση των συστατικών της βιοποικιλότητας της Μεσογείου, που περιλαμβάνουν οικοσυστήματα που υπάρχουν μόνον στην Μεσόγειο ή οικότοπους ειδών που διατρέχουν κίνδυνο εξαφάνισης, που είναι ειδικού ενδιαφέροντος για επιστημονικούς, αισθητικούς, πολιτιστικούς ή εκπαιδευτικούς λόγους».

Το 1990 οι καταδύσεις στην περιοχή είχαν φτάσει τις 100.000 ετησίως (Zabala 1999 στο Mundet & Ribera 2001, σελ. 503), κάτι που έθεσε σε κίνδυνο την οικολογική ισορροπία (Blazquez 1996 στο Mundet & Ribera 2001, σελ. 503). Έτσι λοιπόν, ύστερα από διάφορα μέτρα που πάρθηκαν για να προστατευθεί η περιοχή, όπως η επιβολή εισιτηρίου, το 1995 η Κυβέρνηση αποφάσισε να περιορίσει τις καταδύσεις στις 450 ημερησίως, ενώ τα καταδυτικά κέντρα συνειδητοποίησαν ότι πρέπει να προσαρμοστούν στους περιορισμούς και να αναπτύξουν την ανάλογη στρατηγική. Έτσι λοιπόν μείωσαν τις τιμές τους τη χαμηλή τουριστική περίοδο για να προσελκύσουν επιπλέον κόσμο και να επιμηκύνουν την τουριστική περίοδο και τις αύξησαν την υψηλή, για να ανταπεξέλθουν στη μείωση των εσόδων λόγω των μέτρων της κυβέρνησης. Επιπλέον, κατήργησαν τα μαθήματα των αρχαρίων δυτών στα όρια της προστατευόμενης περιοχής (Mundet & Ribera 2001, σελ. 503). Εδώ ας σημειωθεί, ότι μέχρι να οριστεί η περιοχή των Medes ως προστατευόμενη, είχε ήδη προκληθεί ζημιά στο θαλάσσιο περιβάλλον (Zabala 1999 στο Mundet & Ribera

2001, σελ. 509), κάτι που συνέβη και σε άλλες περιοχές, όπως π.χ. στο Sharm el Sheik της Ερυθράς Θάλασσας, στην Αίγυπτο, όπου η αλματώδης ανάπτυξη του καταδυτικού τουρισμού μετά το 1985 αποδείχτηκε επιβλαβής για τα κοράλλια της περιοχής (Hawkins & Roberts 1993 στο Mundet & Ribera 2001, σελ. 509). Ο κύριος λόγος επίσκεψης στα νησιά (σύμφωνα με έρευνα που πραγματοποιήθηκε, Mundet & Ribera 2001, σελ. 505-507) είναι η πλούσια θαλάσσια ζωή, απάντηση που έχουν δώσει δύτες και σε άλλα μέρη του κόσμου (Tabata 1992 στο Mundet & Ribera 2001, σελ. 506).

Είναι λοιπόν ολοφάνερη η σπουδαιότητα διατήρησης της ποιότητας του περιβάλλοντος για την επιβίωση της καταδυτικής και επομένως τουριστικής βιομηχανίας στην περιοχή, κάτι που αναγνωρίζεται και από τους ίδιους τους δύτες. Άλλοι σημαντικοί παράγοντες που έπαιξαν ρόλο στην επιλογή αυτού του προορισμού ήταν η προσβασιμότητα, η ποιότητα των υποδομών, η καθαρότητα της θάλασσας και η περίοδος που προτιμάται για κατάδυση.

Ανάμεσα στις προτάσεις που έγιναν από τους ερωτηθέντες για τη βελτίωση του πάρκου, ήταν και η ενημέρωση των επισκεπτών για την περιοχή, τους κινδύνους που διατρέχει και την επίγνωση για την ανάγκη προστασίας του περιβάλλοντος. Ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στα καταδυτικά κέντρα, στην ποιότητα των σκαφών και το διάστημα των καταδυτικών εκδρομών, καθώς και στην προτίμηση για ελεύθερες, χωρίς ξεναγό-δύτη, καταδύσεις (Mundet & Ribera 2001, σελ. 507, 509)

Το Πάρκο Ras Mohammed στην Αίγυπτο

Το πάρκο δημιουργήθηκε το 1983 και η κοντινή σε αυτό πόλη του SharmEl-Sheik, αποτελούσε τότε έναν καταδυτικό προορισμό για λίγους που «διψούσαν» για περιπέτεια, καθώς η περιοχή, πέρα από τη φυσική της ομορφιά, δεν διέθετε τίποτε άλλο. Το 2003, ύστερα από μια μεθοδευμένη αξιοποίηση και τουριστική ανάπτυξη της περιοχής, υποστηριζόμενη από διαφημιστικές εκστρατείες του αιγυπτιακού υπουργείου Τουρισμού, το SharmEl-Sheik μεταμορφώθηκε σε έναν καταδυτικό παράδεισο προσελκύοντας τουρίστες από όλο τον κόσμο.

Η πόλη προσφέρει απεριόριστες δυνατότητες κατάδυσης στα νερά της προστατευόμενης περιοχής του πάρκου, με θερμοκρασία νερού στους 20 οC το χειμώνα και στους 27οC το καλοκαίρι.. Σήμερα υπάρχουν 40 καταδυτικά κέντρα, 300 καταδυτικά σκάφη και πάνω από 20.000 κλίνες, ενώ η τουριστική σεζόν διαρκεί 364 ημέρες τον χρόνο. Καθημερινά, 200

καταδυτικά σκάφη κατά μέσο όρο, μεταφέρουν περίπου 6.000 δύτες. Το κόστος ανά κατάδυση ανέρχεται κατά μέσον όρο στα 50 ευρώ, αντιστοιχώντας σε έσοδα ύψους περίπου 36 εκατ. ευρώ ετησίως.

Εικόνα 13 Θαλάσσιο Πάρκο Αίγυπτο

Τα Καταδυτικά Πάρκα στη Μάλτα

Η Μάλτα, επίσημα η Δημοκρατία της Μάλτας, είναι ένα μικρό και πυκνοκατοικημένο νησιωτικό κράτος που αποτελείται από ένα αρχιπέλαγος επτά νησιών στο μέσο της Μεσογείου. Η Μάλτα βρίσκεται ακριβώς νότια της Σικελίας, ανατολικά της Τυνησίας και βόρεια της Λιβύης. Η Μάλτα είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης από το 2004 και είναι η μικρότερη χώρα της Ένωσης τόσο σε πληθυσμό (412.614 κάτοικοι) όσο και σε έκταση (316 τετρ. χλμ.). Κατοικούνται μόνο τα τρία μεγαλύτερα νησιά η Μάλτα, το Γκόζο και το Κομινό. Τα μικρότερα νησιά, η Φίλφλα, το Κομινότο και τα Νησιά του Αγίου Παύλου δεν κατοικούνται. Το τοπικό κλίμα είναι μεσογειακό εύκρατο κλίμα, με ήπιους, βροχερούς χειμώνες και ξηρά καλοκαίρια.

Στη Μάλτα όσοι αγαπούν τα θαλάσσια σπορ έχουν να επιλέξουν ανάμεσα σε πάρα πολλά. Πολλά ξενοδοχεία διαθέτουν τις δικές τους εγκαταστάσεις αλλά υπάρχουν και διάφορες λέσχες με σύγχρονο εξοπλισμό για όλα τα σπορ. Τα σπορ που μπορεί κανείς να κάνει στην Μάλτα είναι θαλάσσιο σκι, windsurfing, καταδύσεις, θαλάσσιο σαφάρι και ψάρεμα. Ο

καταδυτικός τουρισμός συμβάλλει αποφασιστικότερα στην οικονομία της Μάλτας. Σε μία χώρα των 400 χιλιάδων περίπου κατοίκων, συνεισφέρει το 20% των αφίξεων και σχεδόν το 30% των ετήσιων εσόδων από τη συνολική τουριστική δραστηριότητα. Κάθε χρόνο, περίπου 250 χιλιάδες αυτοδύτες με τις οικογένειές τους αφήνουν στη μικρή νησιωτική χώρα πολύτιμο συνάλλαγμα που αντιστοιχεί σε 800 εκατομμύρια μέχρι 1,2 δις ευρώ, σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία του οργανισμού προώθησης της χώρας. Το τουριστικό δυναμικό του νησιού έχει 39.431 κλίνες (2006) από τις οποίες οι 32.540 σε ξενοδοχεία. Το 2006 οι διανυκτερεύσεις ήταν 4.284.014. Αεροπορικώς το 2005 στη Μάλτα αφίχθησαν 1.150.769 τουρίστες. Στον νησί της Μάλτας υπάρχουν πρότυπες εγκαταστάσεις ξενοδοχειακών μονάδων, 4 και 5 αστέρων, κυρίως. Τα περισσότερα ξενοδοχεία προσφέρουν επίσης εγκαταστάσεις για θαλάσσια σπορ, όπως καταδύσεις, θαλάσσιο σκι, ιστιοπλοΐα. Φυσικά, τα θαλάσσια σπορ έχουν πρωτεύοντα ρόλο στα νησιά και ο κατάλληλος εξοπλισμός διατίθεται προς ενοικίαση σχεδόν σε κάθε μεγάλη αμμώδη παραλία ή ένα beachclub.

Λιβάδια από ποσειδωνίες και άμμο, βραχώδη συμπλέγματα, ύφαλοι και κάθετα κοψίματα, υποθαλάσσια σπήλαια, σήραγγες και καμάρες, μικρά ξερονήσια αλλά και μεσο πελάγιες ξέρες, διαμορφώνουν πολύ καλές συνθήκες όχι μόνο για τους θαλάσσιους οργανισμούς αλλά και για τους δύτες που θέλουν να απολαύσουν καταδύσεις σε καθαρά, καταγάλανα νερά, που κάνουν την κατάδυση πραγματικά υπέροχη. Τα παράκτια βάρη κυμαίνονται από 1 έως 45 μέτρα. Η ορατότητα εκτείνεται έως και τα 40 μέτρα και ιδανικές τοποθεσίες για κατάδυση είναι οι περιοχές Um El Faroud , Blue Hole , Inland Sea , Rosi , Comino Caves. Οι καλύτερες σχολές καταδύσεων της Μάλτας διαθέτουν τον δικό τους καταδυτικό εξοπλισμό, ο οποίος είναι τελευταίας τεχνολογίας και παρέχουν όλα τα απαραίτητα υλικά υποστήριξης.

Η ναυαγιο-κατάδυση αποτελεί την κινητήριο δύναμη του μαλτέζικου τουρισμού. Όχι μόνο γιατί είναι τέτοια η θέση της χώρας ή γιατί γύρω από τις ακτές της έγιναν ομηρικές ναυμαχίες που οδήγησαν τεράστιο αριθμό πλοίων στον βυθό, αλλά γιατί οι Μαλτέζοι κατάλαβαν αρκετά γρήγορα την σημασία του καταδυτικού τουρισμού και φρόντισαν να ποντίσουν αρκετά πλοία σε βάρη που κυριολεκτικά να προκαλούν τους αυτοδύτες να τα επισκεφτούν. Φυσικά, τα περισσότερα από αυτά τα φυσικά ναυάγια είχαν και μεγάλες απώλειες ανθρώπων. Ίσως αυτός είναι ένας επιπλέον λόγος για τον οποίο οι Μαλτέζοι τους φέρθηκαν με απόλυτο σεβασμό και προτίμησαν να μην πουλήσουν για παλιοσίδερα τους

υγρούς τάφους αυτών που χάθηκαν μαζί με τα πλοία, παρά τα άφησαν για να θυμίζουν στους επισκέπτες τους την φρίκη του πολέμου.

Η λίστα των επισκέψιμων ναυαγίων εκτός του ότι μεγαλώνει διαρκώς, περιλαμβάνει πλοία, υποβρύχια και αεροπλάνα μεγάλου ιστορικού ενδιαφέροντος, τα οποία και φυσικά είναι διαθέσιμα για καταδυτικές επισκέψεις, αλλά και πλοία τα οποία είναι σε βάθη που μπορεί να καταδυθεί ο αυτοδύτης κάθε επιπέδου. Ενδεικτικά, αναφέρονται ορισμένα, τα οποία και συγκαταλέγονται στους καταδυτικούς προορισμούς των πολυάριθμων καταδυτικών κέντρων που θα συναντήσει κάποιος: Bristol Blehneim, Beaufighter, HMS Maori, Schnellboot, St. Angelo, HMS Southwold, HMS Hellespont, Lighter X-127, Imperial Eagle (www.ydronaftes.gr).

ΕΝΟΤΗΤΑ 5 Κριτήρια Επιλογής Θέσεων Δημιουργίας Θαλάσσιων Πάρκων

Με βάση όλα στοιχεία που αναφέρθηκαν παραπάνω, παραθέτουμε τις προτάσεις μας για τα κριτήρια επιλογής των δυνητικών θέσεων λειτουργίας καταδυτικών πάρκων για την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου.

Ως βασικά χαρακτηριστικά για την ανάπτυξη καταδυτικών πάρκων σε ό,τι αφορά στα κοινωνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά των επιλεγμένων νησιών, λαμβάνοντας υπόψη τη διεθνή και ελληνική εμπειρία παρατίθενται τα κάτωθι:

1. Υποδομές Υγείας – δυνατότητες περίθαλψης
2. Υποδομές Φιλοξενίας – φέρουσα ικανότητα δομών
3. Προσβασιμότητα (Λιμάνι & Αεροδρόμιο)
4. Μη κορεσμένο μοντέλο Τουριστικής Ανάπτυξης - φέρουσα ικανότητα του προορισμού
5. Περιβαλλοντική Εκπαίδευση κατοίκων
6. Πολιτιστικός Πλούτος του νησιού
7. Ύπαρξη αθλητικών και ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων
8. Ύπαρξη Υποδομών Καταδυτικής Δραστηριότητας
9. Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται τα επιστημονικά κριτήρια αλλά και τα κοινωνικοοικονομικά που πρέπει να πληρούνται με σκοπό τη χωροθέτηση ενός καταδυτικού πάρκου βάσει περιβαλλοντικών χαρακτηριστικών:

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ	ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ - ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ
1. Ποικιλότητα ειδών / ενδιατηματων (πχ λιβάδια Posidonia, Κοραλλιογενείς ύφαλοι, εκβολικά συστήματα κλπ)	1. Αισθητική (ελκυστικότητα υποβρύχιου τοπίου)
2. Ποσοστό Κάλυψης (ποσοστιαία κάλυψη των βιοκοινωνιών)	2. Ασφάλεια (υδροδυναμικό καθεστώς , ύπαρξη άλλων υποβρυχίων κινδύνων)
3. Μοναδικότητα (σπάνια/ ιδιαίτερα γεωμορφολογικά ή βιολογικά χαρακτηριστικά)	3. Προσβασιμότητα (περιοχή σε ακτινωτή διάταξη και σε ίσες αποστάσεις από τουριστικά κέντρα)
4. Κρισιμότητα (απειλούμενα είδη / βιότοποι, άλλες απειλές / πιέσεις)	4. Συγκρουόμενα Συμφέροντα (ενάλιες αρχαιότητες, αλιευτική δραστηριότητα, υδατοκαλλιέργειες κτλ)

Για τη χωροθέτηση όμως ενός καταδυτικού πάρκου, εκτός των παραπάνω περιβαλλοντικών κριτηρίων (π.χ. ποικιλότητα και μοναδικότητα υποθαλάσσιων ενδιατημάτων, απειλούμενοι βιότοποι, αισθητική του υποβρύχιου τοπίου) οφείλουν να πληρούνται και άλλα κοινωνικοοικονομικά κριτήρια (π.χ. ύπαρξη υποβρυχίων κινδύνων, δυνατότητες περίθαλψης, φέρουσα ικανότητα τουριστικών υποδομών κ.ά.) μεταξύ των οποίων εξαιρετικά σημαντικά είναι τα συγκρουόμενα συμφέροντα με τις τοπικές κοινωνίες και κυρίως με τους αλιείς.

Προτείνουμε την παραδοχή των κάτωθι 3 κατηγοριών κριτηρίων:

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ 1

- A) Προσβασιμότητα / συγκοινωνίες
- B) Ιατρικές Υπηρεσίες/Ιατρική Κάλυψη (αντιμετώπιση εξειδικευμένων περιστατικών)
- Γ) Υποδομές προσβασιμότητας ΑΜΕΑ
- Δ) Τουριστικές Υποδομές (τουριστικά καταλύματα, μαρίνα, εστιατόρια)

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ 2

- A) Θαλάσσιος Πλούτος
- B) Βιοποικιλότητα – βυθός
- Γ) Εξειδικευμένες Τουριστικές Υπηρεσίες (εκπαίδευση, ενοικίαση εξοπλισμού, ξενάγηση κτλ)

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ 3

- A) Ικανοποιητική Χερσαία Αραιοκατοικημένη έκταση νησιού

Β) Πολιτιστικός Πλούτος και άλλες δραστηριότητες

Γ) Φίλοπεριβαλλοντική κουλτούρα κατοίκων και επιθυμία για ανάπτυξη καταδυτικού πάρκου στην περιοχή τους. Συνεργασία με τοπικούς συλλόγους (ειδικότερα των αλιέων).

Για να καταστεί επιτυχημένη η οποιαδήποτε ενέργεια δημιουργίας και λειτουργίας καταδυτικού πάρκου θεωρούμε ότι θα πρέπει να πληρούνται και τα 10 προαναφερθέντα κριτήρια.

Ωστόσο στην πολυνησιακή Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, η γεινίαση των νησιών και ο κατά βάσει κοινός θαλάσσιος βυθός βοηθούν και ουσιαστικά υποδηλώνουν την δυνατότητα δημιουργίας ζωνών θαλάσσιου ενδιαφέροντος και καταδυτικών πάρκων όχι σε ένα αλλά σε δύο νησιά.

Πιο συγκεκριμένα, για το σύμπλεγμα των Κυκλάδων, το ζεύγος των νησιών Πάρος – Νάξος πληροί τα προαναφερθέντα κριτήρια στο σύνολό τους. (Το κριτήριο των εξειδικευμένων υπηρεσιών υγείας, καλύπτεται με την μικρή απόσταση από την Αττική)

Για το σύμπλεγμα των νησιών της Δωδεκανήσου, το ζεύγος των νησιών Κάλυμνος- Λέρος, θα μπορούσε να υποστηρίξει την λειτουργία καταδυτικού πάρκου, υπερκαλύπτοντας και τα δέκα κριτήρια.

Επιλογή Θέσεων Δημιουργίας Θαλάσσιων Πάρκων - Πρόταση Δημιουργίας Καταδυτικών Πάρκων σε Πάρο, Νάξο, Κάλυμνο και Λέρο

Με βάση την Πρόταση Μελέτης επιλέχθηκαν τέσσερα νησιά της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, ισόρροπα, 2 από τις Κυκλάδες (Πάρος και Νάξος) και δύο από τα Δωδεκάνησα Κάλυμνος και Λέρος), στις υποθαλάσσιες περιοχές των οποίων θα μπορούσαν να δημιουργηθούν Καταδυτικά Πάρκα, στην κατεύθυνση ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Κριτήριο επιλογής αποτέλεσε η γεινίαση των προτεινόμενων θέσεων. Τα ζεύγη των νησιών, γεωγραφικά κοντά, μπορούν να αναπτυχθούν ταυτόχρονα και ισόρροπα, αλληλοσυμπληρούμενα,

αναπτύσσοντας έτσι και την τουριστικό τύπο του island hopping.

Στο σημείο αυτό θα θέλαμε να επισημάνουμε ότι στο σύνολο των νησιών της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου θα μπορούσαν να λειτουργήσουν δυνητικά Καταδυτικά Πάρκα, ωστόσο η προαναφερθείσα επιλογή θεωρείται μία αρχική πρόταση και βασίστηκε σε μία

σειρά πληροφοριών που συλλέχθηκαν και λαμβάνοντας υπόψη μια σειρά περιβαλλοντικών και κοινωνικοοικονομικών χαρακτηριστικών (Tunesi & Diviacco, 1993).

ΥΠΟΘΑΛΑΣΣΙΟΣ ΠΛΟΥΤΟΣ

Οι περιοχές μελέτης πληρούν πολλές από τις βασικές προϋποθέσεις που αναφέρθηκαν παραπάνω για την ανάπτυξη καταδυτικών πάρκων. Στα κύρια πλεονεκτήματά τους περιλαμβάνονται εκτός από τον εντυπωσιακό βιόκοσμο με την πλούσια ποικιλότητα ειδών και ενδιαιτημάτων, πολλά ακόμη χαρακτηριστικά όπως:

- Ιδιαίτερη γεωμορφολογία υποθαλάσσιων τοπίων (τοίχοι, σπηλιές κτλ)
- Ευνοϊκές κλιματικές συνθήκες που καλύπτουν μεγάλη χρονική διάρκεια του έτους (υψηλές θερμοκρασίες, ακόμη και στο τέλος του φθινοπώρου)
- Διαύγεια υδάτων
- Φυσικότητα θαλάσσιου περιβάλλοντος εξαιτίας της απουσίας έντονων ανθρωπογενών δραστηριοτήτων.
- Αισθητική & Ευρήματα στα υποθαλάσσια τοπία (ναυάγια κτλ)

Ο βυθός της Πάρου και της Νάξου περιλαμβάνουν εντυπωσιακές σπηλιές, μοναδικά ναυάγια, ένα ζωντανό υπέροχος κόσμος.

Ναυάγια : του Beaufighter , του Arado, του ΜΟΥΛΑ και του ΟΥΡΑΝΟ καθώς και του εμπορικού πλοίου Μαριάννα. Το Beaufighter ήταν ένα αγγλικό βομβαρδιστικό αεροσκάφος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου που καταρρίφθηκε.

Βρίσκεται ακόμη σε πολύ καλή κατάσταση και είναι πραγματικά μία αξέχαστη κατάδυση. Το ναυάγιο του Μαριάννα, πλοίο που βυθίστηκε το 1981 ύστερα από πρόσκρουση σε ύφαλους,

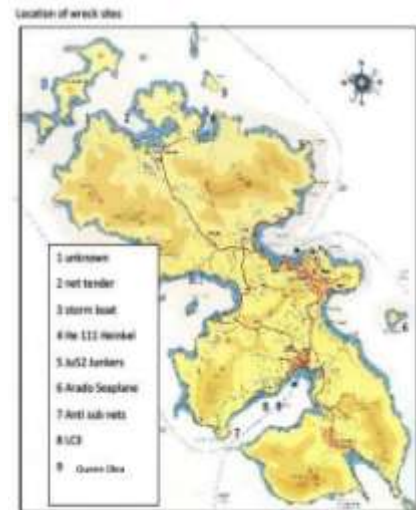

προσφέρει μια αξέχαστη εμπειρία στους επισκέπτες του. Ευτυχώς και στα δυο αυτά ναυάγια δεν υπήρξαν απώλειες ανθρώπινων ζώων.

Η Λέρος είναι ολόκληρη ένα υποβρύχιο μουσείο, ενώ εξαιρετικούς βυθούς διαθέτει και η Κάλυμνος με την πολύχρονη παράδοση των σφουγγαράδων της.

Η Λέρος θεωρείται το υποβρύχιο μουσείο του 2^{ου} Παγκοσμίου Πολέμου με 9 καταγεγραμμένα ναυάγια γύρω από το νησί, ανάμεσά τους το αντιτορπιλικό ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΟΛΓΑ. Στην Κάλυμνο και συγκεκριμένα στην Τέλενδο, το ναυάγιο του ΠΑΝΟΡΜΙΤΗ.

Ταυτόχρονα με τον πλούσιο σε ευρήματα βυθό, στα προτεινόμενα νησιά φύονται λιβάδια ποσειδωνίας, η σημαντικότητα των οποίων είναι τεράστια. Πρόκειται για ένα μοναδικό θαλάσσιο οικοσύστημα με παραγωγικότητα εφάμιλλη αυτής των δασών του Αμαζονίου και των παράκτιων υγροτόπων. Δεσμεύει σημαντικές ποσότητες CO₂, εμπλουτίζει τα νερά και την ατμόσφαιρα με οξυγόνο, παρέχει καταφύγιο και τόπο αναπαραγωγής για πολυάριθμους θαλάσσιους οργανισμούς, μεταξύ των οποίων και πολλά εμπορικά είδη και προστατεύει το βυθό και τις ακτές από τη διάβρωση.

σφουγγάρια, υδρόζωα, βρυόζωα, ασκίδια, πολύχαιτοι, κλπ).

Κάθε τετραγωνικό μέτρο υγιούς λιβαδιού παράγει μέχρι και 20 λίτρα οξυγόνου την ημέρα. Στα Λιβάδια της Ποσειδωνίας γεννούν περισσότερα από 80 είδη ψαριών και επιπλέον, περισσότερα από 400 είδη φυκών και 500 είδη ασπονδύλων (εχινόδερμα, μαλάκια, κνιδόζωα,

Στην Κάλυμνο μπορεί κανείς να εντοπίσει κοραλιόμορφα φύκια, ουρές παγωνιού, κόκκινα πλατύφυλλα φύκια και θαλασσινά σταφύλια.

Τα παραπάνω χαρακτηριστικά δημιουργούν μια μεγάλη ποικιλία επιλογών διαφόρων τύπων καταδύσεων (υποβρύχια φωτογράφιση, κατάδυση σπηλιάς, πολυεπίπεδες καταδύσεις, νυχτερινή κατάδυση, ναυαγιοκατάδυση κ.ά.) και για δύτες διαφορετικού επιπέδου εκπαίδευσης και εμπειρίας.

ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΚΑΤΑΔΥΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

Τόσο η Κάλυμνος και η Λέρος όσο η Πάρος και η Νάξος διαθέτουν σύγχρονα καταδυτικά κέντρα, που παρέχουν υπηρεσίες κατάδυσης αναψυχής, καθώς και τη δυνατότητα ενοικίασης ή πώλησης καταδυτικού εξοπλισμού. Κάποια από τα παραπάνω καταδυτικά κέντρα περιλαμβάνουν και προσφορές ειδικών πακέτων που περιλαμβάνουν διαμονή και κατάδυση.

Στα καταδυτικά κέντρα προσφέρονται οργανωμένες καταδυτικές υπηρεσίες και ο δύτες μπορεί να επιλέξει ακόμα και μια κατάδυση με «ξεναγό», ο οποίος γνωρίζει τα οικοσυστήματα και τα είδη τα οποία ζουν μέσα σε αυτά. Σημαντικό λοιπόν ρόλο, μπορούμε να πούμε ότι έχει η σωστή και άρτια περιβαλλοντική εκπαίδευση των απασχολούμενων σε αυτά.

ΕΝΟΤΗΤΑ 6 ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Διαπιστώνεται ότι με την πάροδο των ετών υπάρχει κατακόρυφη αύξηση της ζήτησης σε εκπαίδευση και επιμόρφωση από τους δύτες. Αυτό διότι ο καταδυτικός τουρισμός έχει καταστεί πλέον ευπρόσιτος για όλες τις ηλικίες και βαλάντια. Έχει επίσης, παρατηρηθεί ότι ο θεσμός των θαλάσσιων καταδυτικών πάρκων ωφελεί σε μέγιστο βαθμό τόσο την οικονομία της χώρας (τοπική και εθνική ανάπτυξη), που αυτά βρίσκονται, όσο και το ευρύτερο υποθαλάσσιο περιβάλλον από τη πλευρά της αειφόρου περιβαλλοντικής προστασίας και συνείδησης.

Θεωρούμε ότι τα νησιά της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, Κάλυμνος, Λέρος, Νάξος Πάρος μπορούν και πρέπει να αποτελέσουν «καταδυτικά πάρκα-πilotους», δημιουργώντας την αρχή του Δικτύου καταδυτικών πάρκων της Π.Ν.ΑΙ.

Στην πορεία για την τελική επιλογή θέσεων – θαλάσσιων περιοχών που θα αποτελέσουν καταδυτικά πάρκα, είναι σαφές ότι θα πρέπει να πραγματοποιηθεί πλήρης Ωκεανογραφική Μελέτη (λεπτομερής καταγραφή αβιοτικών/ βιοτικών παραμέτρων, υδρογραφικών και γεωμορφολικών χαρακτηριστικών) Στα πλαίσια αυτής της μελέτης θα πρέπει να γίνει αναλυτική απεικόνιση των καταδυτικών διαδρομών και σαφής οριοθέτηση των καταδυτικών περιοχών.

Η λεπτομερής χαρτογράφηση του βυθού προκειμένου να ορισθεί η ακριβής χωροθέτηση και ζωνοποίηση των θαλάσσιων πάρκων θα συμβάλλει στην αποφυγή των όποιων αρνητικών συνεπειών από την ανεξέλεγκτη καταδυτική δραστηριότητα σε απειλούμενα είδη και οικοτόπους.